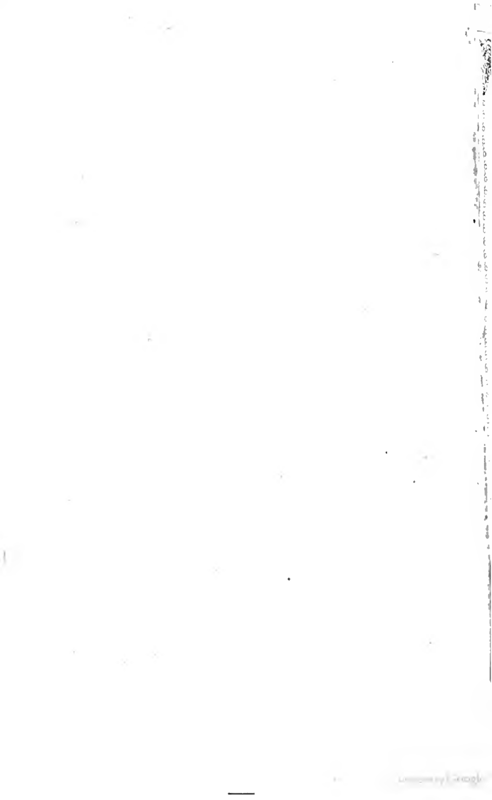

M. PHILIPPI GUALTHERI

AB INSULIS DICTI DE CASTELLIONE

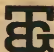
ALEXANDREIS

AD FIDEM LIBRORUM MSS. ET IMPRESS.

RECENSUIT

F. A. W. MUELDENER,

DR. PH., BIBL. REG. ACAD. GOTTING. SECRET.

LIPSIAE,

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLXIII.

M. PHILIPPI GUALTHERI

ALEXANDREIS.

M. PHILIPPI GUALTHERI

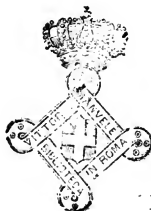
AB INSULIS DICTI DE CASTELLIONE

ALEXANDREIS

AD FIDEM LIBRORUM MSS. ET IMPRESS.

RECENSUIT

F. A. W. MUELDENER,
DR. PH., BIBL. REG. ACAD. GOTTING. SECRET.

LIPSIAE,
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXIII.

LIPSIAE TYPIS B. G. TEUBNERI.

AMADEO LUENEMANNO

AMICO

D. D.

Subsidia critica, quibus in adornanda hac nova Alexandreidos editione usus sum, haec sunt:

- Cod. Ms. Cygneensis, scr. A. 1208.
- Cod. Ms. Gothanus.
- Cod. Ms. Lipsiensis.
- Cod. Ms. Erfurtensis.
- Codd. Mss. Guelferbytani I. et II.
- Editio Guilelmi Le Talleur Rotomagensis s. a.
- Ed. Argentoratensis A. 1513.
- Ed. Ingolstadiensis A. 1541.
- Ed. Lugdunensis A. 1548.
- Ed. S. Gallensis A. 1658.
- Excerpta e Codd. Gottingensi, Gotwicensi, Remensi et Parisinis.

GUALTHERI PROLOGUS IN ALEXANDREIDA.

Moris est usitati, cum in auribus multitudinis aliquid novi recitatur, solere turbam in diversa scindi studia, et hunc quidem applaudere et quod audit laude dignum praedicare, illum vero, seu ignorantia ductum, seu livoris aculeo vel odii fomite perversum etiam bene dictis detrahere, et versus bene tornatos incudi reddendos esse censere. Et mirum est, humanum genus a prima sui natura, secundum quam cuncta quae fecit Deus valde bona creata sunt, ita esse depravatum, ut pronius sit ad condemnandum quam ad indulgendum, et facilius sit ei ambigua depravare, quam in partem interpretari meliorem. Hoc ego veritus, diu te, o mea Alexandreis, in mente habui supprimere, et opus quinquennio elaboratum aut penitus delere, aut certe quoad viverem in occulto sepelire. Tandem apud me deliberatum est, te in lucem esse proferendam, ut demum auderes in publica venire monumenta. Non enim me arbitror Mantuano vate meliorem, cuius opera mortali ingenio altiora carpsere obtrectantium linguae

poetarum, et mortuo derogare praesumpserunt, quem dum viveret, nemo poterat aequiparare mortalium. Sed et Hieronymus noster, vir tam disertissimus quam christianissimus, qui in singulis praefationibus suis aemulis respondere consuevit, manifeste dat intelligere, nullum apud scriptores superesse securitatis locum, cum virum tam nominatae auctoritatis pupugerit stimulus aemulorum. In hoc autem lectores huius opusculi, si quis forte captus amore leget, exoratos esse volo, ut si quid in hoc volumine reprehensibile seu satira dignum invenerint, considerent arti temporis brevitatem qua scripsimus, et altitudinem materiae, quam nullus veterum poetarum, teste Servio, ausus fuit aggredi perscribendam; et ad hoc habito respectu discant saltem ex dispensatione pleraque debere tolerari, quae, si quis districto iure ageret, poterant de rigore condemnari. Sed haec hactenus. Nunc autem quod instat agamus et, ut facilius quod quaesierit quis invenire possit, totum opus per capitula distinguamus.

ARGUMENTUM LIBRI PRIMI.

Primus Aristotelis imbutum nectare sacro
Scribit Alexandrum, sceptroque insignit et armis.
Cecropidas regi rursus confoederat: arces
Diruit Aonias: numerosa classe profundum
Intrat, et appellens Asiam de nave sagittat,
Parcendumque ratus hostem sine Marte triumphat,
Elatusque animo sub sole iacentia regna
Iam sibi parta putat. Asiam de vertice montis
Inspicit et patrias partitur civibus urbes.
Pergama miratur, et somnia visa retractat.

ALEXANDREIDOS LIBER PRIMUS.

Gesta ducis Macetum totum digesta per orbem,
Quam large dispersit opes, quo milite Porum
Vicerit et Darium, quo principe Graecia victrix
Risit et a Persis rediere tributa Corinthum,
Musa refer: qui si senio non fractus inermi
Pollice fatorum iustos vixisset in annos,
Caesareos numquam loqueretur fama triumphos,
Totaque Romuleae squaleret gloria gentis.
* *Praeradiaret enim meriti fulgore caminus*
* *Igniculos, solisque sui palleret in ortu*
* *Lucifer, et tardi languerent plaustra Bootae.*
At Tu, cui maior genuisse Britannia reges
Gaudet avos, Senonum quo praesule non minor urbi
Nupsit honor, quam cum Romam Senonensibus armis
Fregit adepturus Tarpeiam Brennius arcem,
Si non exciret vigiles argenteus anser:
Quo tandem regimen cathedrae Remensis adepto
Duritiae nomen amisit bellica tellus:
Quem partu effusum gremio suscepit alendum

Philosophia suo, totumque Helicona propinans
Doctrinae sacram patefecit pectoris aulam,
Excoctumque diu studii fornace, fugata
Rerum nube, dedit causas penetrare latentes:
Huc ades, et mecum pelago decurre patenti.
Funde sacros fontes, et crinibus imprime laurum,
Adscribique tibi nostram patiare camenam.
Nondum prodierat naturae plana tenellis
Infruticans lanugo pilis, Martique parabat
Dissimiles proferre genas, cum pectore toto
Arma puer sitiens Darium dare iura Pelasgis
Gentibus imperiique iugo patris arva prementem
Audit, et indignans his vocibus exprimit iram:
Heu! quam longa quies pueris! numquamne licebit
Inter funereas acies mucrone corusco
Persarum damnare iugum, profugique tyranni
Cornipedem lentum celeri praevertere cursu,
Confusos turbare duces, puerumque leonis
Vexillo insignem galeato vertice saltem
In bello simulare ducem? Verumne dracones
Alcidem puerum compressis faucibus olim
In cunis domuisse duos? Ergo nisi magni
Nomen Aristotelis pueriles terreat annos,
Haud dubitem similes ordiri fortiter actus.
Adde, quod aetati duodenni corpore parvo
Maior inesse solet virtus, viridisque iuventae

Ardua vis supplere moras. Semperne putabor
Nectanabi proles? Ut degener arguar absit!
Haec ait, haec secum dictanti corde perorat.
Qualiter Hyrcanis cum forte leunculus arvis
Cornibus elatis videt ire ad pabula cervos,
Cui nondum totos descendit robur in armos,
Nec pede firmus adhuc, nec dentibus asper ad-
uncis:
Palpitat, et vacuum ferit improba lingua palatum,
Effunditque prius animo quam dente cruorem,
Pigritiamque pedum redimit matura voluntas:
Sic puer effrenus totus bacchatur in arma,
Invalidusque manu gerit alto corde leonem,
Et praeceps teneros audacia praevenit annos.
Forte macer, pallens, incompto crine magister
(Nec facies studio male respondebat) — apertis
Exierat thalamis, ubi nuper corpore toto
Perfecto logices pugiles armarat elenchos.
O quam difficile est studium non prodere vultu!
Livida nocturnam sapiebant ora lucernam,
Nulla repellebat a pelle parenthesis ossa,
Seque maritabat tenui discrimine pellis
Ossibus in vultu, partesque effusa per omnes
Articulos manuum macies ieiuna premebat.
Nam vehemens studii macie labor afficit artus
Et molem carnis, et quod cibus educat extra
Interior sibi sumit homo fomenta laboris.

Ergo ubi flammato vidit Philippida vultu,
Accusabat enim occultam rubor igneus iram,
Flagitat, unde animus incanduit, unde doloris
Materiam traxit, quae tanta efferbuit ira?
Ille sui reverens faciem monitoris ocellos
Supplice deiecit vultu, pronusque sedentis
Affusus genibus senium lugere parentis
Oppressum imperio Darii patriamque iacentem
Conqueritur lacrimans, lacrimisque exaggerat iras,
Atque haec dicentem vigili bibit aure magistrum:

Indue mente virum, Macedo puer, arma capesse,
Materiam virtutis habes, rem profer in actum,
Quoque modo id possis, aures adverte, docebo.
Consultor procerum servos contemne bilingues
Et nequam, nec quos humiles natura iacere
Praecipit, exalta: nam qui pluvialibus undis
Intumuit torrens fluit acrior amne perenni.
Sic partis opibus et honoris culmine servus
In dominum surgens, truculentior aspide surda,
Obturat precibus aures, mansuescere nescit.
Non tamen id prohibet rationis calculus, ut non
Exaltare velis, si quos insignit honestas,
Quos morum sublimat apex, licet ampla facultas
Et patriae desit et gloria sanguinis alti.
Nam si vera loquar, auferre pecunia mores
Non afferre solet: etenim inter cetera noctis
Monstriparae monstro nihil est corruptius isto.

Quem vero morum, non rerum copia ditat,
Quem virtus extollit, habet quod praeferat auro,
Quo patriae vitium redimat, quod conferat illi
Et genus et formam: virtus non quaeritur extra:
Non eget externis qui moribus intus abundat:
Nobilitas sola est animum quae moribus ornat.
Si lis inciderit te iudice, dirige libram
Iudicii, ne flectat amor, ne munera palpent,
Nec moveat stabilem personae acceptio mentem:
Muneris arguitur accepti censor iniquus.
Munus enim a norma recti distorquet acumen
Iudicis et rectam involvit caligine mentem.
Cum semel obtinuit vitiorum mater in aula
Pestis avaritiae, quae sola incarcerat omnes
Virtutum species, spreto moderamine iuris
Curritur in facinus, nec leges curia curat.
Parce humili, facilis oranti frange superbum.
Castra move, turmas instaura, transfer in hostem:
Grande aliquid si velle tenes, et posse tenebis.
Si conferre manum, dum luditur alea Martis,
Debilis et nondum matura refugerit aetas,
Te tamen armatum videant hilaremque catervae
Pugnantem, precibus monitisque minisque tonantem.
Profuit interdum dominis pugnare iubendo:
Nam dum castra metus calcat, dum languida terror
Agmina prosternit, dum corda manusque vacillant,

Si gravis hortatu praeceptor inebriat aures,
Se timor absentat, et sic formidine mersa
Irruit in ferrum monitis effrena iuventus.
Hostibus ante alios primus fugientibus insta.
Quodsi forte tuus repetat tentoria miles
Agmina retrogrado fugiens hostilia gressu,
Ultimus instando fugias videantque morantem,
Indecoresque fuga pudeat sine rege reverti.
Interea metire oculis, quot milibus instent,
Quot peditum turmae, quot fusi in vallibus adsint,
Quot solem galeis equites clipeisque retundant.
Nec te terruerit numerus: si molliter illos
Videris instantes, rue primus in arma sequentum,
Primus equum verte, pressoque relabere freno.
Hic vigor emineat tuus affectusque tuorum,
Et fervens animus durique peritia Martis.
Hic equus apponatur equis, hic ensibus ensis,
Hic clipeus clipeis, hic obruta casside cassis:
Vix liceat victis victori offerre triumphum.
Cumque vel intraris victis tradentibus urbem,
Vel, si restiterint, portas perfregeris urbis,
Thesauros aperi, plue donativa maniplis,
Vulneribus crudis et corde tumentibus aegro
Muneris infundas oleum, gazisque reclusis
Unge animos donis, aurique appone liquorem.
Haec aegrae menti poterit medicina mederi:
Sic inopi dives largusque medetur avaro.

At si forte animo res non respondeat alto,
Copia si desit vel si minuatur acervus,
Non minuatur amor, non desit copia mentis.
Allice pollicitis promissaque tempore solve:
Munus enim mores confert, irretit avaros,
Occultat vitium, genus auget, subiicit hostem:
Non opus est vallo quos dextera dapsilis ambit.
Nam seu pax vigeat, seu rupto foedere pacis
Regnet et in toto discordia saeviat orbe,
Principibus dubiis subitumque timentibus hostem,
Est dare pro muro, solidi muniminis instar:
Non murus, non arma ducem tutantur avarum.
Cetera quid moneam? sed non te emolliat intus
Prodiga luxuries, nec fortia pectora frangat
Mentis morbus amor, latebris et murmure gaudens.
Si Baccho Venerique vacas, qui cetera subdis,
Sub iuga venisti: periit delira vacantis
Libertas animi, Veneris flagrante camino.
Mens hebet interius, rixas et bella moveri
Imperat et suadet rationis vile supulcrum
Ebrietas: rigidos enervant haec duo mores.
Parca voluptates sit eis explere voluntas,
Qui leges hominum et mundi moderantur habenas.
Dirigat ergo tuos studio celebrata priorum
Actus iustitia, et per te revocetur ab alto
Ultima quae superum terras Astraea reliquit.
Nec desit pietas, pudor et reverentia recti

Divinos rimare apices, mansuesce rogatus,
Legibus insuda, civiliter argue sontes,
Vindictam differ, donec pertranseat ira,
Nec meminisse velis odii post verbera: si sic
Vixeris, aeternum extendes per saecula nomen.
  Talibus informans monitor virtutis alumnum,
Imbuit irriguas fecundis imbribus aures,
Et thalamo cordis mores impingit honestos.
Ille libens sacris bibulas accommodat aures
Vocibus, extremae commendans singula cellae.
Mens igitur laudum stimulis sibi credula fervet,
Germinat intus amor belli, regnique cupido.
Iam timor omnis abest, iam spes praeiudicat annis,
Iam fruitur voto, iam mente protervit in hostem,
Iam regnat, iam servit ei quadrangulus orbis.
Ergo ubi quae ferulae pueros emancipat aetas
Advenit, Macedo civiliter induit arma,
Non sibi, sed patriae, regnatque in principe civis,
Tiro quidem, sed corde gigas, sed pectore miles
Emeritus: tunc indomitum, tunc tanta videres
Velle Neoptolemum, quae vix expleret Achilles.
Non solum in Persas, quos contra iusta querelae
Causa sibi fuerat, parat insanire, sed ipsum
Et totum, si fata sinant, coniurat in orbem.
  Urbs erat auctoris nomen sortita Corinthus,
Quam situs ipse loci, quam rerum copia maior,
Quam genus et populi, quam regum firma voluntas

Sanxerat ut regni caput et metropolis esset,
Hanc, evangelico propulsans idola verbo,
Paulus ad aeterni convertit pascua veris.
Hic igitur Macedo, ne iura retunderet urbis
Post patris occasum, sacrum diadema verendo
Suscipiens capiti sceptro radiavit eburno.
Stat procerum medius, stipat latus eius utrumque
Canities veneranda patrum mitisque senectus,
Quorum iuris erat toti disponere regno,
Per quos insidiis obsistitur obiice vallo
Consilii, potiusque valent interprete lingua
Quam pugnante manu tractare negotia belli,
Et gerere armorum curas quam cingier armis.
Eminus assistunt pauloque remotius illi
Effrenae mentis, quorum sub pectore robur
Imperat ingenio, et Nestor succumbit Achilli.
Principis a facie, vatum grege cinctus inermi,
Sedit Aristoteles molli velatus amictu,
Iam rude donatus fatisque prementibus annos,
Curvus, et impexos castigat laurea crines.
Contemplans igitur Macedo per singula vires,
Pascitur intuitu procerum, et quae maxima dudum
Crescere non poterat vehemens audacia, crevit
Regis ad adspectus, et quem conceperat ante
Ampliat affectum, cordisque reverberat aures
Applausus populi, maioraque viribus audet.
Accedit facies animo, mentique profundae

Respondent oculi, totoque accenditur ore.
Sic fuit ex facili regem cognoscere promptum,
Ornamenta licet regi regalia desint,
Luridus obryzo crinalis circulus auro,
Et quae flammigeris ignescit purpura gemmis:
Sola tamen loquitur vultus reverentia regem.
Mensis erat, cuius iuvenum de nomine nomen,
A quo vitis habet quod floreat, uva propinet,
Quod bibat autumnus et quod sibi bruma reservet,
Cum tumet in fructum seges arida: iamque parabat
Retrogradum Phoebus radiis incendere cancrum,
Cum Macedo assensu pariter vulgique ducumque
In regem erigitur, lectosque ad bella quirites
Dividit in turmas, quorum bis milia bina
Quingentique equitum numerus fuit: omnibus idem
Impetus armorum, sed eos discriminat aetas.
Non solum iuvenes, sed quorum cana vetustas
Testis militiae et probitas sub patre probata,
Legit Alexander: ductor princepsque cohortis
Nullus erat, qui non sexagenarius esset,
Usque adeo positis ut si quis cominus armis
Principia inspiceret castrorum sive quiritum,
Praefectos equitum non crederet, immo senatum.
Praeterea peditum quater octo milia bello
Instaurat, quibus arma sudes et daca bipennis,
Et quae letifero contorta volumine glandes

Funda iacit, gladiusque et vitae prodigus arcus,
Lunatique orbes, et praevia mortis arundo.
Incutiunt hastas, verubusque minantur acutis:
Pectora thorace et cervix secura galero.
Quos licet armarit telo praestantior omni
Virtus, tam voluisse tamen supponere mundum
Quam potuisse sibi tam paucis milibus, aeque
Miror Alexandrum, monstroque simillima fati
Haec series tot regna uni submittere paucos.
In tanto rerum strepitu mundique fragore,
Cum tremeret totus variis rumoribus orbis,
Subtrahere auxilium dubiumque lacessere Martem,
Detrahere absenti, suadente Demosthene, primi
Cecropidae et vires opponere viribus ausi.
Aestuat auditis Macedo: maturius ergo
Castra movere iubet Danais: sic cominus hosti
Improvisus adest et muris applicat alas.
Interea senibus in Palladis arce receptis
Aeschines eloquitur, coeptaeque Demosthena litis
Arguit et pace ostendit nil tutius esse.
Dum sibi mandatas legatio mutua partes
Exsequitur, patriae tactus suplicantis amore
Rex foedus renovat pacemque redintegrat urbi,
Artibus ingenuis studiisque vacare: sereno
Annuit his vultu, Martemque remittit agendum.
Inde ubi discordes iterum sibi iunxit Athenas,
Impiger ad veteres rapto volat agmine Thebas.

Aonidae muros iuvenum stipante corona
Armati assistunt portasque intrare volenti
Obiiciunt: quem si dominum patienter habere,
Si prece non armis vellent occurrere, si sic
Ut decuit coeptae fraudis scelerisque pigeret,
Fortassis poterant torrentem inhibere furoris,
Incolumemque statum vitae veniamque mereri.
Sed quoniam aetatem simul et contemnere regem
Praesumpsere sibi, merito sensere tyrannum.
Dum super excidio Macedo deliberat urbis,
Iam populo variis afflicto cladibus adsunt
Collecti satrapae e vicinis urbibus, omne
Qui genus accusant recoluntque ab origine gentem
Intentam sceleri, et Graecorum caede madentem:
Progenitos serpente patres, semperque minores
Cordibus infusum patriis servasse venenum.
Quis fastus Niobes, quis sparsam sanguine nati
Femineum nescit ululasse per agmen Agaven?
Quis flammas Semeles, quis regem lumine cassum
Nesciat, in proprios revolutum turpiter ortus?
Praeterea partos infando semine damno
Totius Europae sibi concurrisse gemellos?
His accensa super flagrescit principis ira,
Accingique suos pugnae iubet. Inde parato
Mille equitum cuneo tumidam circumvolat urbem.
Moenibus arcere hos cives nituntur, eosque
Plurimus involvit telorum cominus imber,

Nec minus interea pedites succidere muros
Vectibus excussis validisque ligonibus ardent.
Hos ne missilibus deterreat hostis ab alto,
Ut tuti lateant, alii testudinis instar
Ictibus arcendis iunctis umbonibus instant.
Iam pede subducto, iam mole minante ruinam
Praecipiti saltu, qui vivi forte supersunt
Aonidae fugiunt seque in secreta receptant.
At Danai, saxis cedentibus, hoste remoto
Per murum fecere viam, ruit omnis in urbem
Turba, perit nullo discrimine sexus et aetas
Omnis: adest etiam ductor Pellaeus, et ipse
Invehitur Thebas armis stipatus, eoque
Accessit Cleadas, fide conspicuus, cecinitque
Regi dulce melos, lyricisque subintulit ista:
Clara deum proles Macedo, fortissime regum,
Cui favet astrorum series, cui quatuor orbis
Climata despondent filo properante sorores,
Cuius, ut invictus victis et parcere scires
Supplicibus victor et debellare rebelles,
Divinis toties monitis armavit anhelum
Pectus Aristoteles, tune hanc, rex, funditus urbem
Exitio delere paras? his sedibus ortus
Liber, turicremis sua quem colit India templis.
Haeccine terra Deos tulit auctoremque Tuorum
Nutriit Alcidem, cuius supereminet omnes
Edomitum toties laus derivata per orbem.

En muri, et structae modulis Amphionis arces!
Disce pius victis, vincendis esse cruentus:
Instabile est regnum, quod non clementia firmat.
At si tanta tibi cives torquere voluntas,
Soli parce solo, divisque ignosce locorum.
Finierat Cleadas, sed stat sententia regis,
Propositique tenax irae permittit habenas,
Aequarique solo turres et moenia primo
Imperat et reliquam Vulcano fulminat urbem.
Postquam digna satis compescuit ultio Dircen,
Iamque novo didicit servire Boeotia regi,
Dispositis Macedo pariter patriaque domoque
In Darium saevire parat: minus ergo peritos
Armorum, minus audaces famaeque minoris
Segregat et patriis tutelam deputat arvis.
Inde rates variis rerum speciebus onustat,
Nec tanto libuit paucas adhibere labori.
Namque quater ductus, nisi ter senarius obstet,
Navigii numerum quinquagenarius aequat.
Iamque ubi velivolum tenuit mare libera classis,
Intenditque fugam, nec iam ulla momordit arenam
Ancora, cum patrio discederet incola portu,
Stridula concussit concentibus aëra miris
Vox hominum praesaga mali, mixtusque tubarum
Infremuit clangor, totumque remugiit aequor.
O patriae natalis amor, sic allicis omnes,
O quantum dulcoris habes! fugitiva per altum

Classis dum patriae raptim furatur alumnos,
Sponte licet properent Persarum invadere fines,
Nec trahat invitos ad praedae praemia ductor,
Sola tamen revocat patriae dulcedo volentes,
Nec sinit a patria divelli mentis acumen,
Sed dulces oculos animumque retorquet ad Argos,
Donec ab intuitu longe decrescere visus
Europae defecit apex portusque recessit.
Tanta sub invicto bellandi corde voluntas,
Tanta parentis erat oblivio, tanta sororum!
Solus ab Inachiis declinat lumina terris
Effrenus Macedo: qui cum Cilicum prius arva
Collibus eductis Asiamque emergere vidit,
Gaudet, et angustum vix gaudia tanta receptat
Pectoris hospitium: remis incumbere nautas,
Non solum tensis ultra se credere velis,
Laetitia damnante moram iubet. Ocius illi
Haud segnes per transtra parant assurgere dicto
Principis, et multo castigant verbere pontum.
Tantum aberat classis portus statione, lapillum
Quantum funda potest celeri transmittere iactu:
Eminus emissa Pellaeus arundine terram
Vulnerat hostilem, faustumque hoc praedicat omen
Tota cohors, laetosque ferunt ad sidera plausus.
Nec mora litoreis immergitur uncus arenis.
Exonerant primo naves, celerique volatu
Exsiliunt, viridique locant in litore castra,

Deinde vacant epulis, ac dum sollennia tractant
Pocula, continuant serae convivia nocti.
Tertia pars mundi cuius ditione teneri
Olim dicta fuit, eius quoque nomen adepta est,
Haec Asia est, vasto quam gurgite solis ab ortu
Terminat Oceanus et ab austro tendit in arcton.
A borea Tanais simul et Maeotidos unda
Claudit, ab Europa nostrum discriminat aequor.
Huic soli ex aequo cessit partitio mundi,
Cumque sit una trium solam hanc discindere mundum
Topographi perhibent: igitur breviore duabus
Contentis spatio medium non invidet orbis.
Hic situs est Asiae, sed et illam mitis inumbrat
Caesaries nemorum, fluviorum cursus inundat:
Nobilium multa regionum laude superbit.
Hic dives gemmis elephantibus India barrit,
Bis serit et fruges toties legit: instat ab arcto
Caucasus, irriguo paradisus spirat ab ortu.
Haec habet Assyrios, Medos et Persida, quorum
Parthia nunc nomen, quam Mesopotamia finit.
Haec Babylonis opes Chaldaeaque regna receptat,
Haec Arabum terras redolentes ture Sabaeo,
In quibus ille labor logicorum nascitur una
Semper avis phoenix, vicinaque cinnama myrrhae.
Hinc Syriam Euphrates, illinc Armenia tangit,
Diluviique memor superis coeloque minatur.

Inde Palestinae cunctis supereminet una
Unius Iudaea Dei: Hierosolyma terrae
In centro posita est, ubi virginis edita partu
Vita obiit, nec stare deo moriente renatus
Sustinuit sed contremuit perterritus orbis.
Totque Asiae partes, quas si meus exaret omnes
Aut seriem scindet stilus aut fastidia gignet.
Iamque sub aurora volucrum garrire parabat
Et lucem tenui praecedere lingua susurro:
Lucifer emeritae confinia noctis agebat,
Astrorumque fugam solis praecursor anhelo
Maturabat equo, facili cum membra sopore
Solvit Alexander. Igitur cum sole retusum
Prospexit primo pelagus radiosque natantes,
Emicat extemplo castris et in ardua montis
Erumpens Asiae metitur lumine fines.
Hic ubi vernantes cereali gramine campos,
Tot nemorum saltus, tot prata virentibus herbis
Lascivire videt, tot cinctas moenibus urbes,
Tot Bacchi frutices, tot nuptas vitibus ulmos:
Iam satis est, inquit, socii, mihi sufficit una
Haec regio: Europam vobis patriamque relinquo.
Sic ait et patrium ducibus subdividit orbem.
Nam timor ille ducum, tanta est fiducia fati,
Regnorum quaecumque iacent sub cardine quadro
Iam sibi parta putat: sic a populantibus agros
Liberat et pecorum raptus avertit ab hoste.

Iamque iter arripiens Cilicum sibi vindicat arces,
Conciliatque pii clementia principis urbes.
Pluris Alexandro fuit haec sollertia, quam si
Sanguinis impensa Martem tractaret, agitque
Pace vices belli, cum parcit et obruit hostem.
Inde rapit cursum Phrygiaeque per oppida tendit
Ilion et structos violato foedere muros,
Idaeosque legit saltus, quibus ore venusto
Insignem puerum pedibus Iovis armiger uncis
Arripuit gratumque tulit super aethera munus.
Dumque vetustatis saltem vestigia quaerit
Sedulus, obiicitur fluviali consita ripae
Populus Oenones, ubi moechi falce notata
Scripta latent Paridis tenerique leguntur amores.
Densa subest vallis, ubi litis causa iocosae
Tractata est, cum iudicium temeravit adulter,
Unde mali labes et prima effluxit origo
Iliaci casus et Pergama diruit ignis,
Nunc reputanda quidem parvi, sed quanta fuerunt
Coniicitur: testatur enim vetus illa ruina,
Quam fuit immensa Troiae mensura ruentis.
Tot bellatorum Macedo dum busta pererrat
Argolicos inter cineres manesque sepultos,
Quos tamen accusant titulis epigrammata certis,
Ecce minora loco quam fama vidit Achillis
Forte sepulcra sui, tali distincta sigillo:

Hectoris Aeacides domitor clam, incautus, inermis
Occubui, Paridis traiectus arundine plantas.
Haec brevitas regem ducis ad spectacula tanti
Compulit et sterilem mulso satiavit arenam,
Et suffire locum sumpta properavit acerra.
O fortuna viri superexcellentior, inquit,
Cuius Maeonium redolent praeconia vatem,
Qui licet exanimem distraxerit Hectora, robur
Et patrem patriae, summum tamen illud honoris
Arbitror augmentum, quod tantum tantus habere
Post obitum meruit praeconem laudis Homerum.
O utinam nostros resoluto corpore tantis
Laudibus extollat non invida fama triumphos!
Nam cum lata meas susceperit area leges,
Cum domitus Ganges, et cum pessumdatus Atlas,
Cum vires Macetum Boreas, cum senserit Ammon,
Et contentus erit sic solo principe mundus
Ut solo sole, hoc unum mihi deesse timebo,
Post mortem cineri ne desit fama sepulto,
Elysiisque velim solam hanc praeponere campis.
Nec vos excutiat coepto gens provida bello,
Argolici, fortuna licet quandoque minetur
Aspera, quae numquam vultu persistit eodem.
Blanditiis indignus erit mollique potiri
Fortuna, qui dura pati vel amara recusat:
Nam quae dura prius fuerant mollescere vidi.

Neu vos sollicitos agat ignorantia veri,
Unde haec tanta meae surgat fiducia menti:
Occultum hoc vobis impertiar omnibus unum.
Cum patris interitu nutaret Graecia maerens,
Pausaniasque scelus et caedem caede piasset,
Nocte fere media, somnum suadentibus astris,
Pulvinar regale premens penetralibus altis
Solus eram: socios laxabat inertia somni,
At mea pervigiles urebant pectora curae:
Cumque super regni ratio novitate labaret,
Incertus, hostes sequerer, patriamve tuerer,
In neutro stabilis, facturus utrumque videbar.
Ecce locum subita radiantem lampade vidi,
Et coeleste iubar noctis caligine pressa
Irrupisse fores, tenebrasque diescere vidi:
Cum timor incuteret mentem, testemque pavoris
Sentirem trepidos sudorem errare per artus.
Adfuit aetheriis, hominem si dicere fas est,
Ingenua gravitate plagis, quem barbara texit
Multiplici vestis mixtim distincta colore;
Cuius, ut ire solet filo radiante sacerdos,
Gemmea flammantes lambebat fimbria plantas.
Aurea rorifluos crispabat lamina crines,
Pectoris in medio bis seni schemate miro
Ardebant lapides gemmarum luce superbi:
Nescio quod nomen praetendere visa figuris
Signabat mediam tetragrammata linea frontem.

Sed quoniam mihi barbaries incognita linguae
Huius erat, legere hanc me non potuisse fatebor.
Praesulis occultum caput amplexante tiara,
Pesque verecundus talari veste latebat.
Qui nisi me verbis prior aggrederetur, habebam
Quod breviter possem scitari, quis, quid et unde?
Egredere, o Macedo fortissime, finibus, inquit,
A patriis, omnemque tibi pessumdabo terram.
At si me tibi forte vides occurrere talem,
Parce meis, dixit, superasque recessit in auras,
Discedensque domum miro perfudit odore.
Hoc duce, dura manus, hoc principe bella movetis.
Sic fatur, celeresque gradus ad castra retorquet.
Vera tamen docuit: etenim cum victor adire
Post Tyron eversam multa legione pararet
Hierusalem, templumque Dei violare domosque
Velle putaretur, invicti principis iram
Praeveniens, urbis sacro comitante senatu,
Exierat tali summus cum veste sacerdos,
Qualem in sidereo rex praesule viderat ante.
Quem tamquam cognoscat, equo descendit eumque
Pronus adoravit, cunctis mirantibus illum
Impendisse homini decus, unum quod sibi pridem
Iusserat impendi. Tunc rex legione sequentum

Exclusa paucis intrat comitantibus urbem,
Et quod ab Hebraeis monitus fuit, obtulit illic
Pacifica, et multo ditavit munere templum.
Iamque valefaciens indulto Marte beatae
Urbis perpetuo ditavit munere cives.

ARGUMENTUM LIBRI SECUNDI.

Praeparat ad pugnam Darium Persasque secundus.
Scribit Alexandro Darius, populumque recenset.
At Macedo fatale iugum mucrone resolvit,
Seque sibi recipit, morbum curante Philippo.
Stant hinc inde acies Cilicum conclusa iugosis
Faucibus: iniusti Sisenem premit alea fati.
Spernitur a Persis ducibus licet utile docti
Consilium Thymodis: placuit committere fatis
Omne simul robur: socios hortatur ad arma
Acer uterque ducum: plaudentibus assonat aether.

ALEXANDREIDOS LIBER SECUNDUS.

Ultorem patriae Magnum iam fata minantem,
Nuntia Persarum discurrens fama per urbes
Desidiae torpore gravis luxuque soluti
Terrifico strepitu Darii concusserat aures:
Qui licet imperio maior, munitior armis,
Obsequiis regum, pretioso ditior aere,
Viribus excedens, aevo maturior esset
Bellatore novo, tamen experientia Martis
Qua dissuetus erat et pax diuturna labantes
Impulerat regis animos, ut in omnibus esset
Inferior duce quo poterat praestantior esse,
Si mens tanta foret pugnandi quanta facultas.
Ne depressa tamen terrore minusque rigoris
Regia maiestas videatur habere, superbo
Intonat ore minas Darius, gentesque subactas
Colligit in castris, cuius per regna volante
Ocius edicto ruit omnis in arma iuventus.
Interea a Dario, ne nil fecisse videri
Possit, Alexandro legatur epistola talis:
Rex regum Darius consanguineusque deorum
Scribit Alexandro famulo: licet indole clarus,

Parce puer teneris et adhuc crescentibus annis:
Non est apta legi quae non maturuit arbor.
Quos tibi sumpsisti temerarius exue cultus
Armorum, et gremio te castae redde parentis:
Quaeque tuae potius aetati congrua misi
Lora tibi, teretemque pilam, forulosque capaces
In sumptus, comitum fomenta viaeque levamen.
At si tanta tuam vexat vesania mentem,
Ut paci lites et amico praeferat hostem,
Non equites, verum furiata mente clientes
Emittam, qui te correptum verbere duris
Affligant poenis tenebrisque perennibus addant.
Frendit Alexander modice turbatus, eisque
Qui sibi detulerant Medi mandata tyranni
Procincte subicit, meliusque interpretor, inquit,
Et magis egregie vestri munuscula regis.
Forma rotunda pilae sphaeram speciemque rotundi,
Quem mihi subiiciam, pulchre determinat orbis.
His in subiectos mihi Persas utar habenis,
Graecorumque sinus forulis implebo capaces,
Cum victor Darii veteres effregero gazas.
Sic ait, et formae regalis imagine ceris
Impressa vario legatos munere ditat.
At Darius quamvis fama mediante recepto
Memnonis excessu labefacto pectore nutet,
Aspera fortunae tamen in contraria torquens,
Conclusus procerum serie peditumque catervis

Tendit ad Euphraten, ubi tot radiantibus auro
Gentibus explicitis, diffusis aequore vasto
Tot populis, vires dedit in commune videndas,
Elatusque animo vallum circumdedit: unde
Primo sole locum feriente recensuit omnes
Xerxis ad exemplum, donec nascentibus astris
Montivagae Phoebes praecederet hesperus ortum.
Egreditur vallo virides effusa per agros
Infinita phalanx, numerumque recensita vincit:
Spargitur, et speciem maioris copia praebet.
Sic ubi balantes ad pascua veris iturae,
Ut totidem reddat pastor quot fundit ovile,
Mane novo numerantur oves, quas anxia sortis,
Ne minuat numerum lupus opilione sinistro,
Capripedi Fauno commendat sedula Baucis.
At prior in Magnum Darii congressus et acris
Pugna sub illustri adversae duce Memnone partis
Milia nobilium tenuit sexcenta virorum.
Quos licet inferior numero sed fortior armis
Fudit Alexander, expugnatamque suorum
Viribus intravit Midae praedivitis aulam,
Gordium veteres, Sardim dixere moderni.
Hic Asiam refluis undarum incursibus artant
Faucibus angustis gemini confinia ponti:
Hic ab utroque mari distans Sangarius aeque
Littoribus tamen alterius communicat undas.
Hic Iovis in templo Midae patris alta coruscant

Plaustra iugumque vetus Asiae fatale: sed eius
Funibus inter se coeuntibus arte latenti
Complosisque iterum spatioso tempore nemo
Vel reperire caput poterat, vel solvere nodos.
Certa fides urbis, ita disposuisse tenacem
Fatorum seriem, qui vincula solveret, illum
Regno totius Asiae debere potiri.
Movit Alexandrum supplendi fata cupido,
Extollensque iugum nexus dissolvere tentat,
Luctatusque brevi, cum se contendere frustra
Conspicit, adstantes ne triste reverberet omen:
Quid differt, inquit, socii, qua scilicet arte
Quove modo tacitae pateant aenigmata sortis?
Dixit et arrepto nodos mucrone resolvit,
Unde vel elusit sortem vel forte reclusit.
Hinc venit Ancyram, missis qui Marte retundant
Cappadocum gentes: quibus in sua iura redactis
Mane iter accelerat Macedo, spatioque diei
Unius stadia trepidis quingenta peregit
Gressibus, accelerans pavidum praevertere regem.
Quippe graves aditus Asiae faucesque locorum
Angustas metuens Cilicum iam plana tenenti
Obvius ire parat Dario, qui primus Eoo,
Cum sol roriflua stillaret lampade, castra
Movit ab Euphrate. Lituis cava saxa resultant,
Respondent valles, ictusque fragoribus aer
Ingeminat strepitus agitantque tonitrua nubes.

Hic fragor in castris, sed et hic erat agminis ordo.
Ignem quem Persae sacrum aeternumque vocabant
Axibus auratis argentea praetulit ara:
Alba Iovis currus series ducebat equorum,
Caelatasque decem gemmis auroque quadrigas
Tam cultu variae quam lingua et moribus uno
Agmine bissenae comitantur in ordine gentes.
Quos immortales mentitur opinio vulgi
Mille fere decies plaustris auroque feruntur.
At consanguinei regis muliebriter omnes
Milia praetextis ter quinque feruntur amicti.
Mole gravi medius radiis stellantibus auro
Invehitur Darius curru, quem stipat utrimque
Effigies numerosa deum, quem praedicat ardor
Gemmarum et luxus opulentia barbara regem.
Desuper ardentis fervorem temperat aestus
Fictilis aurata pendens Iovis armiger ala.
Hunc hastata decem praecedunt milia, quorum
Aurum cuspis habet, argentea candet arundo.
Praeterea Darius praeclaros sanguine regum
Contiguos lateri praeceperat ire ducentos,
Neve sit in promptu Danais penetrare tribunal
Regis, munitis peditum praestantibus armis
Clauditur extremum ter denis milibus agmen.
Subsequitur Medi plenus genitrice tyranni
Currus, et uxor adest, natique et tota supellex

Regia: pellicibus totidem sub pondere tanto
Quinquaginta fere suspirant plaustra vehendis.
Moris erat Persis ducibus tunc temporis omnem
Ducere in arma domum, cum tolli signa iuberent.
Sexcentis sequitur invecta pecunia mulis,
Ter centumque onerat dorso surgente camelos.
Plurimus hoc ambit centenis milibus agmen
Funditor, et levibus fundae iaculator habenis.
Ultima procedit levis armatura virorum
Excedens numerum, pedibusque attritus et axe
Aurea pulvereus involvit sidera turbo.

Interea Macedo profugis vastantibus arva
Ciliciae deserta videns, rapit agmina ductor
Ad loca, quae Cyri dixerunt castra priores.
Praemissis igitur duce Parmenione catervis
Tarson seminecem Persarum servat ab igne.
Hic, ut scripta ferunt, illustri claruit ortu,
Per quem praecipue caecis errore subacto
Gentibus emersit radius fideique lucerna.
Purus et illimis mediam perlabitur urbem
Cydnus, qui gelidos haurit de fontibus amnes,
Contentus sese est, nullasque aliunde ruentis
Admittit torrentis aquas, sed gurgite ludit
Calculus, et refluo lapsu lascivit arena.
Hic primum didicit Magnus durare salutem
Nulli continuam, sed mixta adversa secundis.
**Impulit hic regem vis praesumptiva superbum*

* *Quae potius laudis potuit iactantia dici.*
Ergo cum casu luctari fata videres,
Quaeque adspirabat coeptis sors prospera paullo
Substitit et Macetum spem desperare coegit.
Aestus erat medius, cum sole tenente leonem
Iulius arderet, medioque sub axe diei
Arida Ciliciae findit vapor igneus arva.
Perfusus Macedo sudore et pulvere membra,
Temperie fluvii captus specieque liquoris,
Corpore adhuc calido subiectis insilit undis.
Horruit extemplo gelido perfusa liquore
Tota viri moles, ubi non invenit apertas
Spiritus arterias, corpusque reliquit inane.
Frigore vitalis calor interclusus aquarum
Fluctuat, afflictus rex exanimisque suorum
Extrahitur manibus. Oritur per castra tumultus
Flebilis, et Graium ruit in lamenta iuventus:
Flos iuvenum Macedo, quis te impetus inter amicos
Nudum, quis casus inopina morte subegit?
Improba, mobilior folio fortuna caduco,
Tigribus asperior, diris immitior hydris,
Tisiphone horridior, monstro truculentior omni,
Cur metis ante diem florentes principis annos?
Hactenus exstiteras mater, quis te impulit illi
Velle novercari, quem promissum sibi regem
Mundus adoptabat? Sed quis manet exitus illos,
Optime rex, quibus a patria tua castra secutis

Non licet in patriam loca per deserta reverti?
Numquid nos sine te medios mittemur in hostes?
Sed quis dignus erit tanto succedere regi?
  Audiit haec, ut forte rotam volvendo fatiscens
Caeca sedebat humi Fortuna, animamque resumens
Surgit et Argolicos, subridens ore sereno,
Increpat usque metus ac secum pauca susurrat:
  Inscia mens hominum quanta caligine fati
Pressa iacet, quae me toties iniusta lacessit!
Ius reliquis proprium licet exercere deabus,
Me solam excipiunt: quae dum bona confero magnis
Laudibus attollor, sed quando retraxero rebus
Imperiosa manum rea criminis arguor, ac si
Naturae stabilis sub conditione teneri
Possem: si semper apud omnes una manerem
Aut eadem, iam non merito Fortuna vocarer.
Lex mihi naturae posita est sine lege moveri,
Solaque mobilitas stabilem facit. Haec ubi dicta,
Liberior regis iam morbida membra revisit
Spiritus, et solitos paullisper habere meatus
Coepit, sed nimius urebat viscera morbus.
Qui tamen attollens erecto lumine vultum:
Ergo, ait, in castris victum sine Marte cruentus
Victor Alexandrum rapiet? Iam proximus hostis
Non medicos segnes, non critica tempora morbi

Exspectare sinit, spoliis ululabit ademptis
Hostica barbaries, at rex inglorius, exul,
Nudus in hostili sine laude iacebit arena.
Si tamen in medicis est, ut reparare salutem
Arte queant medica, faveat medicina sciantque
Me non tam spatium vitae quam quaerere belli:
Non tam mortis agit me quam dilatio Martis.
Nam licet aeger adhuc si saltem stare meorum
Ante aciem potero, cursu fugitiva rapaci
Terga dabunt Persae, Danaique sequentur ovantes.
Impetus hic regis praecepsque libido cohortes
Moverat ancipites, ne festinatio curae
Augeret morbum: sed enim spondente Philippo,
Qui comes est a patre datus custosque salutis,
Indulto tridui spatio tamen anxius aegre
Exspectat morbique fugam reditumque salutis.
Hic praemissa ducis deturbat epistola regem,
Quae medicum damnat auro taedaque sororis
Corruptum a Dario. Iam tertia sparserat ignes
Explicitum tenebris rutilos aurora per orbem,
Cogitur insontis hausturus pocula ductor
De medici dubitare fide: sed potio postquam
Exhausta est, chartam dextra nutante legendam
Porrigit archiatro, quam dum legit ille legentis
Nulla notare potest in vultu signa pudoris,
Atque ita subridens: bone rex, exclude timorem,
Laxa animum curis, sine vim medicaminis huius

In venas recipi: qui me tibi detulit, audi,
Aut ne sic pereas reliquis ardentius optat
Sedulus, aut nostra marcescit lividus arte,
Verius ut fatear, aut in tua damna protervit
Qui notat innocuum sceleris: qui proditionis
Arguit insontem, merito non creditur insons.
Nam reus unde reum se noverit illud acerbe
Obiiciet: sic iniuste quandoque ligatur
Iustus, et iniustos absolvit curia mendax.
Haec ubi dicta, metum iubet evanescere regis.
Inde ubi transmissum medicamen ad intima venas
Imbuit, emeriti perierunt semina morbi.
Exhilarat vultum color, et pallore perempto
Emergit facies niveo liquefacta rubore,
Mens redit et virtus rediviva renascitur intus.
Concurrunt proceres, avidi spectare Philippum:
Illius iniiciunt iocundi brachia collo,
Huncque patrem patriae servatoremque salutant.
Rex, cum sol rutilo radiaret crastinus axe,
Insigni praevectus equo per castra videndum
Se dedit et pavidis excussit mentibus omnem
Segnitiem, vultuque suos ac voce refecit.
Inde ubi finitimas exercitus obruit urbes,
Et sacra pro dubia, quae voverat ante, salute
Persolvit superis, ferratos moenibus Isson
Applicuit cuneos, ubi Parmenio venienti
Occurrens urbi desertae a civibus infert.

Quaeritur hic inter proceres, an debeat ultra
Extendi bellis acies, potiusne sit hostis
Opperiendus ibi: placuit sententia tandem
Haec potior ducibus, inter montana iugosis
Faucibus hic fatis committere robur utrimque,
Quippe pares illic acies utriusque tyranni
Parmenio censet angusta valle futuras.
At Sisenes, tacite quia rem suppresserat, auro
Creditur a Dario furtim corruptus, eumque
Mors iniusta ferit, non ignorante tyranno.
Iamque superveniens Graecis equitatus ab oris,
Exilio comitante fugam, duce Thymode castris
Infertur Darii, regique salubre propinans
Consilium suadet, ut dum licet axe citato
Obliquum retro vertat iter, cursuque volucri
Pulvereo repetat spatiosos aequore campos.
At, si degenerem pudeat retrocedere regem,
Converso ne forte gradu vertatur in omen
Triste suis, saltem gazas et pondera belli
Dividat in partes, ut si fortuna, quod absit,
Faverit Argolicis in primo Marte, supersit
Copia quaeque recens ruat in discrimina pubes.
Non mediocris enim furor est exponere bellis
Uno velle simul fortunae cuncta sub ictu.
Utile consilium dederat, sed inutile visum est
Principibus Persis, quorum pervertere regem
Mens erat ut merita deleret morte quirites

Conductos: etenim gazas dispergere Graecos
Velle putant, ut sic spoliis et rebus onusti
Ad regem Macetum redeant pacemque reforment.
Rex, ut mitis erat satis ac tractabilis, aures
Obstruit his monitis, et pectore saucius: absit
O proceres, ait, ut nostro dominetur in aevo
Dedecus hoc: perdamne viros mea castra sequutos,
Castra fidemque meam? numquam tam saeva severos
Iamque senescentes infamia polluat annos.
Sic ait, et grates referens absolvit Achivos.
Sed regredi regem, profugus ne forte putetur,
Dedecori adscribit: iamiam committere bellum
Ardet et angustos inter decernere montes.
De gaza primo definit, eoque iubente
Maxima cum cuneis pars est transvecta Damascum.
More tamen veterum servato regia coniux
Et soror et mater in castris fata sequuntur.

Certus abhinc Darius, cum posterus exserit orbem
Luciferum Titan, regum concurrere vires,
Adscendit tumulum modico qui colle tumebat
Castrorum medius, patulis ubi frondea ramis
Laurus odoriferas celabat crinibus herbas.
Saepe sub hac memorant carmen sylvestre canentes
Nympharum vidisse choros Satyrosque procaces.

Fons cadit a laeva, quem caespite gramen obumbrat
Purpureo, verisque latens sub veste iocatur
Rivulus et lento rigat inferiora meatu
Garrulus et strepitu facit obsurdescere montes.
Hic mater Cybele, Zephyrum tibi Flora maritans,
Pullulat et vallem foecundat gratia fontis.
Hinc ad suppositas vulgi procerumque cohortes
Pacifici Darius obliquans luminis orbem,
Accitis ducibus, prius in discrimen ituros
Segregat in partes: demum sic orsus adultas
Ore pio spirante preces, soloque mereri
Debuit adspectu facies matura favorem:
Heredes superum Persae, gens unica bello,
Cui genus a prisci descendit origine Beli,
Qui primus meruit sacra venerandus idea
Inter coelicolas solio stellante locari,
Solvite corda metu: pudor est pugnamque vocari
Dedecet, in dominum cum servus abutitur armis.
Ultio, non bellum est, servos ubi sceptra rebelles
Corripiunt captosque domant patriamque tuentur.
Spurius ille puer regni moderamen adeptus,
Cuncta sibi cessura ratus, fervore iuventae
Ducitur, et casus ruit improvisus in omnes,
Pugnandoque mori mavult quam cedere victus,
Et iam spe vacuus animo lentescit inermi,
Damnorumque memor, quae Granicus intulit amnis,

Incipit afflictis partim diffidere rebus.
Proh pudor! in rerum dominos, quibus omne metallum
Servit, servi inopes pauci sine viribus audent?
Scire velim, Macedo, quibus inspirante Megaera
Artibus illius Cyri te posse potiri
Imperio iactas, cui Lydia, Croesus et omnes
Curvavere genu quocumque sub axe tyranni,
Qui licet extinctus me successore superstes
Regnat et in vivo vivit fortuna sepulti.
Si veterum monumenta manent, si mente recordor
Scripta patrum memori, quis nos a stirpe Gigantum
Ignoret duxisse genus? quis bella deorum,
Quis coctum laterem, structamque bitumine turrim
Nesciat a proavis, magnaeque quis immemor urbis,
Cui dedit aeternum labii confusio nomen?
Ergo agite, o proceres! patrium revocare vigorem,
Pro patria stare et patriae titulis et honori
Invigilare decet, ne pauper et advena victor
Conculcet pedibus terram et monumenta priorum.
At si quem vestrum, quod abominor, improbus hostis
Excutiat campo profugumque per arva fatiget,
Si mihi, si patriae, si civibus arma negatis,
Uxores saltem ac nati, quos hostica clades
Obteret in castris, moveant in bella reverti.

Non tamen id vereor, quia iam victoria Persis
Applaudit ducibus: etenim ludente favilla
Ardere in somnis Macetum tentoria vidi,
Vesanumque ducem ritu Babylonis amictum
Purpureo luxu subeuntem moenibus urbis
Ad me perlatum, dehinc evanescere raptum.
Quid moror? aeternum testor iubar, aurea solis
Lumina, cui dedimus nostris in finibus ortum:
Hostis erit quicumque fugae laxabit habenas.
Plura locuturo celeri pede nuntius affert
Deseruisse locum Graecos pavidasque cohortes
Consuluisse fugae, iam per compendia saltus
Ad pelagus rapuisse gradum, perque ardua rupis
Praecipitasse viam: mollem sic principis aurem
Pascit adulator, fluitat percussus inani
Laetitia, damnatque moras: exercitus ergo
Flumine transmisso per saxa per invia raptim
Quaerit iter, profugumque parat praevertere regem.
Quo ruitis peritura manus? iuvenemne putatis
Invictum fugere hunc, qui quovis crimine credit
Turpius esse fugam, qui ne fugiatis inertes
Hoc solum metuit? etenim si forte daretur
Optio talis ei, fugiens an vincere mallet,
Quam vinci a profugis, hostique resistere victus:
Forsitan ambigeret utrum minus esset honori.
Iam Chaldaea cohors Isson festina propinquans

Proditur excubiis: auri lapidumque nitore
Fulgurat armorum series, graditurque rapaci
Turbine pulvereo furata volumine solem.
Providus aeria currens speculator ab arce
Nuntiat Argolicis, Babylonis adesse tyrannum
Et genus omne hominum. Vix credere sustinet ille,
Quem belli mora sola movet: prior ergo maniplis
Intonat: arma, arma, o Danai! prior urbe relicta
Fulminat in Persas, sequitur galeata iuventus.
Sic ruit in praedam ieiuna fauce lycaon,
Cuius opem sicco mendicat ab ubere pendens
Vagitus prolis, tandemque impegit in agros
Caedis amica fames vacuis concepta sub antris.
Stat pecus attonitum, quod non fugere audet, et ipsum
Si fugiat nemoris alios incurret hiatus:
Copula diripitur canibus, quos ore canoro
Et baculo et palmis irritat ab aggere pastor.
Haud aliter Macetum rex debacchatur in illam
Barbariem, quae nunc profugum pavitare ferebat.
Hos ubi discretis acies adversa catervis
Adspicit in bellum subito prodire volatu,
Spem sibi mentitam metuens, in proelia mente
Consternata ruit, sed vox et in arma ruentum
Impetus et discors exercitus agmina turbat.
Quippe viae potius quam bello hostique terendo

Aptus erat miles: Darius tamen, agmine rursus
Disposito, caute secum deliberat hostem
Milite consulto vi circumcingere multa.
Utile propositum regique suisque salubre
Quod ratus est verum ratione potentior omni
Discussit fortuna procax, quae sola tuetur
Tuta, gravata levat, cassat rata, foedera rumpit,
Infirmat firmum, fixum movet, ardua frangit.
Iam Macetum series certo stabilita tenore
Inque acies distincta suas montana tenebat:
Rex stabilem peditum tamquam insuperabile vallum
Opposuit Persis in prima fronte phalangem.
In cornu dextro praefecti iura Nicanor
Parmenionis habet, illi Ptolemaeus, Amyntas,
Perdiccas, Coenos, Clitus et Meleager adhaerent,
Unusquisque sui dux agminis: at tibi laevum
Commissum est cornu qui nulli Marte secundus
Parmenio: sequitur alacer Craterus, eisque
Iungitur Antigonus et turbidus ense Philotas.
Hostibus expositus ante omnia signa suorum
Cornipedem vexans in dextro Marte coruscat
Casside flammanti gladioque tremendus et hasta
Armipotens Macedo: lateri iunctissimus haeret
Conscius arcanis, studio par regis et aevo,
Sed longe rosea praestans Hephaestio forma.
Praecedens igitur hilaris vexilla quiritum
Praefectos prece sollicitat, blanditur amicis,

Consolidat dubios, animos audentibus auget,
Errantes reprimit sparsasque recolligit alas:
Spe libertatis servos, tenues et avaros
Invitat pretio, lente gradientibus hasta
Innuit ut properent, nunc hos nunc circuit illos,
Nunc arcus lentare monet, nunc fundere glandes
Cum procul insistant acies, nunc hoste propinquo
Rem gladio gerere, nunc quaerere fata bipenni,
Dumque gradus inhibent, haec illis pauca profatur:
Martia progenies, quorum ditione teneri,
Legibus adstringi totus desiderat orbis,
Ecce dies optata, parat qua provida nobis
Solvere promissum toties fortuna triumphum,
Cuius in Europa dudum praeludia gessi,
Cum genus Aonidum totamque a sedibus urbem
Delestis, soloque metu domuistis Athenas.
Cernitis imbelles auro fulgere catervas,
Cernitis ut gemmis agmen muliebre coruscat:
Praetendit praedae plus quam discriminis: aurum
Vincendum est ferro: tantum didicere minari
Deliciae molles, gladios et vulnus abhorrent.
Letifer illorum scrutatus viscera mucro
Cum semel hostili resperserit arva cruore,
Per saltus, per saxa fugae divortia quaerent.
Quanta mei vobis sit cura, probare licebit
Cum gladios hebetes fractos, cum videro quassos

Ictibus umbones: ferientis dextera mentis
Exprimet affectum: tantum sub pectore vobis
Carus Alexander, quantum permiserit ensis.
Vincite iam victos: gladio qui parcit in hostem
Ipse sibi est hostis: vitam qui prorogat hosti
Derogat ille suae: non est clementia bello
Hostibus esse pium: gravis est sibi dignaque caedi
Caedis parca manus: segnes incurrere mortem
Dum pavitant audent, sed non occurrere morti.
A Persis ducibus quoties illata Pelasgis
Mentibus occurrunt iniuria, proelia, caedes!
Creditis, esse satis patrum luere acta nepotes?
Plurimus in poenas populus non sufficit iste,
Europae strages Asiae pensabo ruinis:
Media cum Dario Xerxis commissa piabit.
Me duce signa duces producite, me duce vallum
Sternite, confertos incedite caede per hostes.
Proelia non spolium mecum discernite, cedant
Praemia, praeda meis, mihi gloria sufficit una:
Rem vobis, mihi nomen amo. — Sic fatur, et ecce
Concurrunt acies: Persae clamore soluto
Horrisonis vexant tenues ululatibus auras,
Classica terrifico destringunt arva boatu.
Hinc fit et inde sonus, lituis eliditur aer,
Et referunt raucos montana cacumina cantus,
Quaeque sonos iterat purum sine corpore nomen

Responsura fuit numquam tot vocibus echo.
Arma tamen Darii multo sudore fabrili
Parta micant, referuntque virum monumenta priorum.
Aemulus ad litem iubar insuperabile solis
Invitat clipeus septeno fusilis orbe,
Fulget origo patrum Darii gentisque profanus
Ordo giganteae, quorum sub principe Nimrod
Sinear in campo videas consurgere fratres
Terrigenas, ubi diluvii dum fata retractant
Coctile surgit opus: sermo prior omnibus unus
Scinditur in varias dictu mirabile linguas.
Parte micans alia sacram molitur ad urbem
Rex Chaldaeus iter: fulgent insignia patrum
Proelia et Hebraea celebres de gente triumphi.
Victoris sequitur deiecto lumine currum
Captivata tribus: muris temploque redactis
In planum, hostilis infertur moenibus urbis
Privatus solio gemina cum luce tyrannus.
Ne tamen obscurent veterum praeconia regum
Quorundam maculae, sculptoris dextera magnam
Praeteriit seriem, quam praetermittere visum est.
Inter tot memoranda ducum regumque triumphos
Agresti victu pastum et fluvialibus undis
Turpe fuit regem versa mugisse figura:
Rursus in effigiem sensu redeunte priorem
Praeteriit vixisse patrem, quem filius amens,

Ne numquam patria regnaret solus in urbe,
Consilio Joachim, proh dedecus, alite diro
Membratim lacerum sparsisse per avia fertur.
Ultima pars clipei Persarum nobile regnum
Inchoat: in sacro libantem Belsazar auro,
Scribentisque manum conversaque fata notantis
Adspicias, cuius occultum aenigma resolvit
Vir desiderii. Sed totum circuit orbem
Atque oras ambit clipei celeberrima Cyri
Historia: a tanto superari principe gaudet
Lydia et ambiguo deceptus Apolline Croesus.
Ausa tamen Tomyris belli tentare tumultus
Viribus opponit vires belloque retundit
Infractum bellis, et iniquo sidere mergit
Tot titulis illustre caput. Proh gloria fallax
Imperii, proh quanta patent ludibria sortis
Humanae! Cyrum terrae pelagique potentem,
Delicias orbis, quem summo culmine rerum
Extulerat virtus, quem fama locarat in astris,
Qui rector composque sui, qui totus et unus
Malleus orbis erat, imbellis femina fregit.
Parcite mortales animos extollere fastu
Collatis opibus adspernarique minores:
Parcite victores ingrati vivere summo
Victori: vires, sceptrum, diadema, triumphos,
Divitias dare qui potuit auferre valebit!

ARGUMENTUM LIBRI TERTII.

Tertius arma canit populosque in fata ruentes.
Vincuntur Persae: Darii pretiosa supellex
Diripitur, soror et mater capiuntur et uxor
Septennisque puer. Capta Sidone Tyroque
Funditus eversa magno discrimine Gaza
Vincitur et Libycus a paucis visitur Hammon.
Interea Darius reparato robore rursus
Maior in arma ruit. Fit seditionis origo
In castris Macetum lunae defectus, et ecce
Consulti vates duro de tempore tractant.

ALEXANDREIDOS LIBER TERTIUS.

Iam fragor armorum, iam strages bellica vincit
Clangorem lituum, subtexunt astra sagittae,
Missiliumque frequens obnubilat aera nimbus.
Primus in oppositos praetenta cuspide Persas,
Ocius emisso tormenti turbine saxo,
Torquet equum Macedo, qua confertissima regum
Auro scuta micant, ubi plurima gemma superbis
Scintillat galeis, qua formidabile visu
Aurivomis patulas absorbens faucibus auras
Igniti Dario praefertur forma draconis.
Quaerentique ducem, quem primo vulnere dignum
Obruat, obiicitur Syriae praefectus Aretes,
Cuius ab aurata volitans ac pendulus hasta
Vindicat astra leo, galeam carbunculus urit.
Primus Alexandri tremebundo traiicit ictu
Chaldaeus clipeum, sed fraxinus asseris artum
Formidans aditum fracto crepat arida ligno.
Gnaviter occurrens ferro Pellaeus Aretae
Dissipat umbonem, qua barbara bulla diescit
Principis in clipeo, nec eo contenta trilicis
Loricae dissarcit opus, cordisque vagatur

Per latebras animamque bibit letalis arundo.
Occidit occisus, largoque foramine manans
Purpurat arva cruor: regem clamore fatetur
Altisono vicisse suum primumque tulisse
Primitias belli, faustum sibi praedicat omen
Graeca phalanx, laetosque ferunt ad sidera plausus.
Densantur cunei, Clitus et Ptolemaeus in armis
Conspicui tanta levitate feruntur in hostes,
In tauros quantum geminos rapit ira leones,
Quos stimulat ieiuna fames, causamque furoris
Adiuvat excussae gravis obliquatio caudae.
Hic Ptolemaeus equo Parthum Dodunta supinat
Tempora transfixum cerebroque fluente gementem.
At conto Clitus Androphilon evertere tentat,
Inque vicem sese feriunt clipeisque retusa
Utraque dissiluit obtuso lancea ferro.
Quadrupedi quadrupes armoque opponitur armus,
Pectora pectoribus, orbisque retunditur orbe,
Thorax thorace, gemit obruta casside cassis.
Nec mora poplitibus ambo cecidere remissis
Vectores vectique simul, similesque peremptis
Exanimes iacuere diu: sed corpora postquam
Convaluere prior reparato robore rectum
Inque pedes sese recipit Clitus Androphiloque
Surgere conanti solo furialiter ictu
Demetit ense caput et terrae mandat humandum.

Praeditus eloquio bello specieque sinistro
Fuderat in cornu Graecum Mazaeus Iollam.
Ultor adest agilis stricto mucrone Philotas,
Et quia Mazaeum sonipes submoverat, Ochum
Cominus aggreditur, cuius latus ense bipartit.
Interea multa sudantem caede Philotam
Hyrcani cingunt equites, quorum agmina rumpunt
Impiger Antigonus, Coenus, Craterus, et ipse
Parmenio, sine quo nihil umquam carmine dignum
Gessit Alexander: sed quae provenerit illi
Talio pro meritis magis arbitror esse silendum.
Antigoni iacet ense Phylax, Mida cuspide Coeni,
Amphilochum Craterus adit, quem casside rupta
Abstrahit exanimem curru, iungitque ruenti
Automedonta suum, iam viscera rupta trahentem.
More suo ruit in Persas damnatus iniquo
Sidere Parmenio, cui regibus ortus Hysannes
Et Dimus incutiunt hastas lateri: manet ille
Immotus stabilitque fugam pavitantis Orestae,
Qui pedes exesae tendebat in ardua rupis.
Hunc simul intuitus perfossum pectus Hysannem
Sternit equo, profugumque equitem restaurat in arma,
Instantemque Dimum rapto mucrone lacerto
Cornipedis planta terit invalidumque relinquit.
His Agilon, his addit Hylan Arabemque Cherippum.

Parte alia furit Eumenides Persasque lacessit
Nunc gladio, nunc missilibus: mucrone Diaspem
Deiicit, Eudochii telum pulmone cruentat,
Dissipat ossa virum, procerum conculcat acervos.
Nec minus in dextro dum pugnat Marte Nicanor
Sanguine spargit agros, humectat caedibus aequor.
Cui iuvenis facie dives, sed ditior ortu,
Quippe genus claro referens a sanguine Cyri,
Obviat Echinus, clipeumque Nicanoris ictu
Provocat, ut laterem tecti vaga veris in ortu
Grando ferire solet, sed respuit aeris iram
Tuta domus: verum durato corde Nicanor
Irruit in facinus miserandae caedis, eumque
Qua candens oculis aperit lorica fenestram
Cuspide percellit, et lumine privat utroque,
Dumque per unius aditum scelus ausa cucurrit
Fraxinus, alterius extinxit luminis usum.

Stabat in adverso discriminis agmine diri
Clara propago Nini princeps Ninivita Negusar,
Doctus in obiectos dubia saevire securi,
Doctus et a tergo iaculis lacessere fata.
Nunc iaculo nunc ense furit, nunc vero bipenni
Excruciat cerebrum: iaculo perfoderat Hylam
Actoridem, Dorilum gladio viduaverat armo,
Fuderat Hermogenem caesa cervice securi.
Hunc ubi multimoda vastantem caede Pelasgos
Intuitur, stricto celer advolat ense Philotas,

Quaque super conum lucem vomit igne pyropus,
Pertundit galeam, sed lubrica discutit ictum.
Non impune tamen descendit mucro: sinistram
Quam sibi forte manum frontem praetenderat ante
Amputat. Ecce parat ulcisci dextra sororem
Ictibus exposita, et caedis secura securim
Librat et adstanti casum casura minatur,
Ereptamque sibi gemeret fortasse Philotas
Ante dies animam, sed equo praelatus Amyntas
Opposuit clipeum, quem miro transfodit ictu
Machina terribilis, medioque umbone recepta est.
Retrahere ardenti qua iungitur ulna lacerto
Ense viri instantis a pectore caesa recessit.
Excitat interdum vires dolor: ille recisis
In bello manibus se corpus inutile cernens
Quod potuit fecit et equo se obiecit Iollae,
Tresque ruere simul, periit perfossus Iollas
Et sonipes iaculis: sed nec tibi, dure Negusar,
Missilium nimbus nec tanta ruina pepercit.
Iam madet herba latens, terramque cadavera celant,
Arva natant sanie, replentur sanguine valles:
Largus utrimque cruor, sed maior inebriat agros
Persarum strages: rarescit barbarus hostis,
Tabescitque animo licet infinitus, eumque
Pauca manus Macetum non cessat caedere, quorum

Defectum numeri fervens audacia supplet.
His igitur iam terga fugae spondentibus instat
Fulmineus Macedo, perque invia tela, per hostes,
Perque globos equitum, peditum stipante corona,
Ad Darium molitur iter: sed contrahit agmen
Oxathres, Dario quo nemo propinquior ortu.
Hinc dolor, hinc gemitus: perit acris utrimque iuventus,
Involvitque ducum mors uno turbine turbam.
Seminat in Persas leti genus omne cruentas
Excutiens Bellona manus: gemit ille recluso
Gutture, traiecto iacet ille per ilia ferro:
Hunc sudis excerebrat, hunc fundit funda vel arcus:
Ille vomit saniem fractis cervicibus, illi
Intestina cadunt, alium sibi vindicat ensis:
Hic obit, ille obiit: hic palpitat, ille quiescit.
  Stabat ab opposito niveis pretiosus in armis
Memphites Zoroas, quo nemo peritior astris
Mundanas praenosse vices, quo sidere frugis
Defectum patiatur ager, quis frugifer annus,
Unde nives producat hiems, quae veris in ortu
Temperies impregnet humum, cur ardeat aestas,
Quid dedit autumno maturis cingier uvis:
Circulus an possit quadrari, an musica formet
Coelestes modulos, vel quanta proportio rerum
Quatuor inter se, novit quis sidera septem

Impetus obliquo rapiat contraria mundo:
Quot distent a se gradibus, quae stella nocivum
Impediat saevire senem, quo sidere fiat
Obiice propitius: Martem quis temperet ignis,
Quam sibi quisque domum quaerat, quod sidus in isto
Regnet hemispherio: motus rimatur et horas
Colligit, eventus hominum perpendit in astris:
Parva loquor, totum claudit sub pectore coelum.
Hic ergo in stellis mortem sibi fata minari
Contemplatus erat: sed enim, quia vertere fati
Non poterat seriem, penetrare audebat ad ipsum
Rectorem Macetum, toto conamine poscens
A tanto cecidisse viro, vitamque perosus,
Mortem parturiens in prima fronte furoris
Occurrebat ei, curruque premebat ab alto
Grandine missilium percussum principis orbem.
Nec solum iaculis, sed voce probrisque lacessit,
Atque ita: Nectanabi non infitianda propago,
Dedecus aeternum matris, cur vulnera perdis
Ignavos agitans? In me converte furorem,
Si quid adhuc virtutis habes: me contere, cuius
Militiam claudit septemplicis arca sophiae,
Et caput astriferum sibi vindicat utraque laurus.
Motus Alexander miseretur obire volentis,
Ac placide subicit: proh monstrum, quisquis es, inquit,

Vive precor, moriensque suum ne destrue tantis
Artibus hospitium! numquam méa dextera sudet
Vel rubeat gladius cerebro tam multa scienti.
Utilis es mundo: quis te impulit error ad amnes
Tendere velle Stygos, ubi nulla scientia floret?
Dixit, at ille pedes terrae se mandat, eique,
Qua se dissocians ocream lorica relinquit,
Sauciat ense femur et dedicat arva cruore.
Infremuit Macedo, Zoroaeque ut parcere posset,
Admissum procul egit equum. Sic ergo remotus
Continuit bilem: verum Meleager eodem
Irruit, et Zoroae qua cruri tibia nubit
Caedit utrumque genu: tunc cetera turba iacentem
Comminuunt in frusta virum stellisque reponunt.
  Tunc vero in Darium pondus discriminis omne
Conversum est: quid agat? videt arva cruore suorum
Pinguia, se circa videt exanimata iacere
Corpora tot procerum, fugiuntque quibus super ante
Fidebat potius, quin viscera rupta trahentes.
Inter equos auriga iacet cervice recisa:
Dum dubitat, fugiatne pedes, sesene laboret
Perdere, Perdiccas iaculum iaculatur: at illud
Se capiti affigit, cerebrum tamen assa tuentur.
Excutitur Darius curru, nec sustinet ultra
Ferre aciem turbamque: pedes declinat et inter

Degeneres profugosque legit compendia saltus,
Donec ei sonipes oblatus ab Ausone magnum
Transtulit Euphraten ac se Babylone recepit.
Hunc ubi furtiva belli mortisque ruinam
Evasisse fuga sensit Mazeus et illi,
Quorum victoris animi excellentia nondum
Evelli campo Martisque furore sinebat,
Extemplo turbata malis audacia: tantos
Destituens motus didicit servire timori,
Inque metum conversa fides: fugit agmine fracto
Turba ducum, partesque labant ubi summa moventur,
Cumque caput nutat turbari membra necesse est.
Caeditur a tergo populus, furit altera caedes,
Pro domino patriaque mori dum posset honeste,
Dedecoris mortisque luem fugiendo meretur.
Iam satur ad loculum redit ensis, et ipse Pelasgos
Victores victor a caede recedere cogens
Ad gazas properare iubet rapiendaque praedae
Munera, quae saltus iacet interclusa tenebris.
It celer et partas partitur partibus aequis
Victor opes: onerantur equi, gemit axis avarus.
Iam satur est aurumque vomit summo tenus ore
Sacculus, et nexus refugit, spernitque ligari:
Fessa ligando manus non est satiata legendo:
Quin caligae patulique sinus turgere docentur.

Itur in imbelles, agmen muliebre, catervas:
Quarum ubi marmoreo rapuere monilia collo,
Extorti torques et inaures perdidit auris.
Itur in amplexus nuptarum, virginitasque
Vim patitur: coit in patulo tractatque pudenda
Sanguinolenta manus: coitus pars altera labem
Contrahit incestus, verum pars altera luget,
Et venit ad veniam: patientis namque reatum
Vis illata levat, minuitque coactio culpam.
Maiestate tamen salva salvoque pudore
Tota domus Darii, genitrix et regia coniux
Et soror et natus, tanta est clementia regis,
Curribus auratis in Dorica castra vehuntur.
In matrem Darii sic temperat, ut sibi matrem
Eligat, uxori det nomen habere sororis:
Septennem puerum in natum sibi mitis adoptat.
Tantus enim virtutis amor tunc temporis illi
Pectore regnabat: si perdurasset in illo
Ille tenor, non est quo denigrare valeret
Crimine candentem titulis infamia famam.
Verum ubi regales Persarum rebus adeptis
Deliciae posuere modum, suasitque licere
Illicitum et licitum genitrix opulentia luxus,
Corrupit fortuna physim, cursuque retorto
Substitit unda prior, vitiorum cautibus haerens.
Qui prius ergo pius erat hostibus, hostis amicis
Impius, in caedes et bella domestica demum

Conversus, ratus illicitum nihil esse tyranno.
Praeterea quis praetereat summum sibi patrem
Usurpasse Iovem? nam se genitum Iove credi
Imperat: excedit hominem transgressa potestas,
Seque hominem fastidit homo, minimumque videtur
Esse sibi cum sit inter mortalia summus.
Mittitur interea cum Parmenione Damascum
Miles, ut a victis extorqueat urbe repostas
Relliquias gazae: sed iam censebat habendas
Victori praefectus opes, dominoque priori
Proditor infidus, caute quos traderet hosti
Traxerat urbe suos: fortunae namque meatu
Mutato mutatus erat: sic unius uno
Crimine Persarum caesis tot milibus ipse
Cum reliquis cecidit. Dario solamen id unum
Damnorum luctusque fuit, cum nuntius ipsum
Artificem sceleris afferret in agmine primo
Arte perisse sua, nec iniquam sustinet ultra
Dicere fortunam, quae iusta lance rependit
Sontibus interdum, prout fraus ignava meretur.
Haec Dario medicina mali: sic paene malorum
Omnia cum quodam veniunt incommoda fructu.
Septimus accenso Phoebea lampade mundo
Presserat astra dies, cum rex ex more peracto
Funeris obsequio tendit Sidona vetustam
Phoenicum gentem: quibus in sua iura redactis

Ad Tyrios convertit iter, quos omne paratos
Martis ad examen murique abrupta tuentes
Gaudet Alexander, suspecta cominus urbe,
Invenisse viros: tot propugnacula muris
Edita dispositae longo stant ordine turres,
Quae lapidum valeant refugos elidere iactus.
At quacunque aditum molitur saxea moles,
Adsunt obiecta clipeorum crate clientes:
Plurimus hic vexat fundum iaculator et arcum,
Plurima suppositis mortem ballista minatur.
Verum ubi longa dies afflictis civibus urbem
Navali modo congressu modo Marte pedestri
Fregit et oppositis utrimque ad moenia Graium
Navibus hostiles impegit machina muros,
Absque aliquo periit discrimine sexus et aetas
Omnis, et a nullo scelus aequo iudice pensans
Abstinuit gladius: etenim cum moenia nondum
Cingeret obsidio missos a rege quirites
Paci ut consulerent angusto tempore cives,
Et pace et medii violato foedere iuris,
Implicuere neci legatos, unde tyranno
Offensi: nec enim veniam meruere mereri,
In quibus et veniae et pacis legatio nullam
Invenit veniam. Macedo iubet ocius omnes
Cladibus involvi praeter quos templa tuentur.
Fit fragor et planctus, crebrescit flebile murmur,
Aurea femineus perstringit sidera clamor,

Dumque in praecipiti rerum discrimine nutant,
Qua magis incumbit ventorum spiritus urbi
Subiiciunt ignem: volat ad fastigia flammae
Inflammata fames, et eo magis esurit ignis,
Quo plures tabulata cibos alimentaque praebent.
Mixta plebe patres pereunt, genus omnibus unum
Mortis, sed species moriendi non fuit una.
Iste pyram reverens gladios incurrit: at ille
Ut gladios fugiat medios se mittit in ignes.
Nonnullos, alia mortem dum morte caverent,
Urbis semirutae lapsos de moenibus ultro
Aequorei vehemens absorbuit amnis hiatus.
Occultas alii latebras vacuosque penates
Quaerentes laqueos iugulis aptare parabant
Et mortem fecere sibi, ne morte perirent
Inflicta a Graiis: alios devortia mortis
Quaerere dum puduit, pro iure et legibus urbis
In faciem patriae libertatemque tuendo
Elegere mori: mortis genus illud honestum
Et labi sine labe fuit, non cedere caedi,
Caedereque et caedi, dum non caedantur inulti:
Occurrunt, et materiam ferientibus offert
Gens devota neci: feriunt, feriuntur et ipsi,
Dumque necem patiuntur, agunt ad utrumque parati.
Nec minus excidium coniux Cythereius infert.
Solvitur in cineres ab Agenore condita primo

Nobilis illa Tyrus, quae, si praeclara merentur
Vatum dicta fidem, famae si credere dignum est,
Vocum sola notas et rerum sola figuras
Aut didicit prior aut docuit: sic ergo tot annis
Indomitam indomitus domuit Macetum furor urbem.
Verum vera fides et pax divina sub ipso
Christorum Christo reparatis moenibus urbem
Restituere, ubi nunc plebs orthodoxa flagrantis
Turibulo mentis crucifixi nomen adorat:
Cuius sunt aliae septeni climatis urbes,
Quas patria ditione tenet longumque tenebit.
Praemonuisse alias poterat Tyrus obruta gentes,
Ne qua sub Eoo regio praesumeret orbe
Pellei nomen Macetumque lacessere vires.
Gaza tamen Darium causamque secuta priorem
Ausa parem superum muris excludere tentat,
Fortunam si forte fides evertere possit.
Dumque suum Mars explet opus, dum caede cruenta
Et damno partis utriusque protervit utrimque,
Barbarus ad regem veniens ut transfuga, ferrum
Occultans clipeo, Magni caput appetit ense.
Sed quia fatorum stat inevitabilis ordo,
Eventusque hominum series immobilis artat:
Erravit tremulenta manus, ferroque perire
Non patitur Lachesis, cui iam fatale venenum

Confectumque diu lethea faece vitrina
Pyxide condierat mediante favore suorum
Porrectura duci dea post duo lustra bibendum.
Hic Arabis dextram, quia sic erravit, eodem
Quem male vibrarat rex imperat ense recidi,
Quique prius sopitus erat, iam fraude recenti
Martius evigilat furor et sub corde calenti
Ira recandescit: dumque instat turbidus hosti,
Ausa nefas laevum perstringit fraxinus armum
Et medium cruris elisit saxea moles.
Sed licet accepto bis vulnere non tamen acri
Desistit coepto Macedo, sed prodigus aurae
Vitalis scindit cuneos ipsumque tyrannum
Obterit et victis urbem tradentibus intrat.
Hinc ubi disposuit procerum discretio regno
Tendit in Aegyptum: qua sub ditione redacta
Ardet rex Libyci sedes Hammonis adire,
Difficiles aditus, iter intolerabile quamvis
Fortibus et paucis: rorem sitit arida tellus,
Et coelum mendicat aquas aestuque perenni
Marcescit regio, steriles moriuntur arenae,
Cumque tenax sabulum solem concepit et auram,
Impulsuque pedum concrevit turbo, procellas
Hic Syrtes habuere suas: hic altera sicco
Scylla mari latrat, hic pulverulenta Charybdis.
Pulvereos vomit ille globos, iacet ille sepultus
In sabulo: fortassis eos leviore procella

Punisset mare Neptuni quam pulveris aequor.
Nusquam culta virent, hominis vestigia nusquam,
Nusquam terra oculis, nusquam sese obiicit arbor.
Iam quater irriguos libraverat aere currus
Memnonis impendens lacrimas Aurora sepulcro,
Cum Macetum rector et cetera turba superstes
Hammonis subiere nemus fontemque biberunt,
Quem satis indignum est inter memoranda silere.
Cum sol frenat equos tepidos habet unda meatus:
Frigidior glacie est, quando ferventior arva
Exurit Titan mediae fervore diei.
Axe sub hesperio, cum iam praesepia mundans
Solis equos stabulare mari parat hospita Thetis,
Ambrosiamque locat et liberat ora lupatis,
Frigoris excusso paulum torpore tepescit
Fons Iovis: at Phoebo torrentior aestuat idem,
Cum mundum madidis medius sopor irrigat alis,
Quoque magis Phoebus solitum festinat ad ortum,
Tanto plus soliti reminiscitur unda teporis,
Et nocturnus eam cogit decrescere fervor,
Donec Phoebeo rursus languescit in ortu.
Rex ubi consulto laetus Iove munera solvit,
Regreditur Memphim, licet affectaret adustas
Aethiopum gentes et inhospita Memnonis arva,
Aurorae sedes atque invia solis adire,
Sed durum Martis et ineluctabile tempus
Et praefixa dies, mundi visura tumultus

Et strages pugnae, quam maturaverat hostis,
Vicina instabat, positamque regentis in alto
Artabant rigidam maiora negotia mentem.
Interea Darii reparato robore totus
Coniuratus adest in proelia mundus, eumque
Praeteriti pudor et spes incentiva futuri
Rursus in arma vocant. Coeunt in castra quirites
Permixti agricolis: queritur cessare ligones
Radicosus ager et sentibus obsita tellus:
Suspirant ad plaustra boves, dorsumque cameli
Barbaries gentis, elephantes bellica pressit
Machina turrito gradientes agmine, nec se
Bubalus absentat. Numquam tot milibus Argos
Aggrediens hominum siccavit flumina Xerxes,
Sed neque tam multas collegit in Aulide gentes
Ultor adulterii, cum classi defuit aequor,
Virgineusque cruor monitu Calchantis iniqui
Detersit facinus et ventos sanguine solvit.
Miratur Macedo, tot milibus ante redactis
In nihilum, plures rediviva morte renasci
Ad mortem populos rursusque ad bella vocari.
Non secus Antaeum Libycis Iove natus arenis
Post lapsum stupuit maiorem surgere, donec
Sublatum rapiens: vana spe duceris, inquit,
Huc, Antaee, cades: vel cum tot caede suorum
Fecundam capitum domuit Tirynthius hydram.

Iamque per Euphraten discriminis immemor, omnis
Contemptor numeri, rapidum transegerat agmen
Terrarum domitor, exustasque ignibus urbes,
Quas aditurus erat, fumantesque invenit agros,
Quos duce Mazaeo Darius praeceperat uri,
Ut tali articulo fortunae flectere cursum
Posset, et afflictos fame defectuque ciborum
Cogeret audaci Graios desistere coepto,
Desperare aditum per saxa rigentia flammis,
Molirique fugam, cum cuncta exusta viderent
Et loca foeda igni, viduatos gramine colles,
Otia cum sulci gemerent, victumque negaret
In cinerem resoluta Ceres: sed sorte secunda
Usus Alexander, ad summum semper honoris
Festinans apicem, Tigri velocior ipso,
Tigri, qui celeri sortitur ab impetu nomen,
Tigris aquas superat, qui gurgite saxa volutans
Grandia marmoreas exit truculentus in undas.
Nec mora, ne Dario regni penetrare liceret
Interiora sui, canis ut venaticus altis
Occultum silvis Actaeona nare sagaci
Vestigat, vel qui venator Gallicus aprum
Irato sequitur stringens venabula ferro:
Haud aliter Darium venatur, et Arbela praeter
Castra locat: quem caede sua, quem fraude suorum
Infamem facturus erat, periturus eodem

Fixerat infausto iam tunc tentoria vico.
Tempus erat dubiam cogens pallescere lucem,
Cui neque nox neque lux imponit nomen, utrumque
Et neutrum tenui discrimine: verius ergo,
Ambiguum cum sit, dixere crepuscula Graeci.
Hesperus irriguum iam maturaverat ortum,
Iamque minante oculis caligine sidera solis
Supplere officium luna mediante parabant,
Cum Phoebe mundo fratris manifesta recessu,
Exhilarans hominum nascenti climata gyro,
Palluit, et primo defectum passa nitoris
Demum sanguineo penitus suffusa rubore
Foedavit lumen, Macetumque exterruit ipsos
Cum vulgo proceres, cum tantum frenderet hostis,
Cumque instaret eis invito numine belli
Praefinita dies, parti feralis utrique,
Coeloque adspicerent minitantia sidera tantum
Exhorrere nefas atque id portendere signum.
Non mirum nutare animos, armisque paratas
Dormitare manus: trepidant concussa recenti
Corda metu et rauco crudescunt murmure castra.
In causa Macedo est, culpamque refundit in ipsum
Seditiosa cohors: iam taedet in ultima mundi
Invitos a rege trahi, montana queruntur
Invia, desertas Vulcano vindice terras:
Urbesque et fluvios admittere nolle nocentes,

Velle hominum dominos diis indignantibus esse:
Astra infensa sibi, solitumque negantia lumen:
Praescriptos homini regem transcendere fines,
Affectare polum, patriae contemnere sedes:
Unius ad laudem tot inire pericula, tantas
Fortunae variare vices. Iam vulgus in istos
Exierat questus, iam seditione moveri
Coeperat, eventu cum rex interritus omni
Concilium vocat et vates, quibus arte magistra
Astrorum dederat divina peritia nomen,
Consulit, et lunae quae causa infecerit orbem,
Quid superi super hoc curent, quid aenigmata fati
Significare velint, iubet in commune referri.
Inter sortilegos vates stellasque sequentes
Stabat Aristander, sterili iam marcidus aevo:
Parcite, ait, vanis incessere fata querelis.
Fata regunt stellas, et quos ab origine cursus,
Quae loca, quos motus, vel quid portendere magnus
Ille sator rerum dedit, haec certo ordine servant,
Nec quidquam mutare queunt, de mente profunda
Quidquid ab aeterno providerit ille futurum,
Seu terrae incumbens extendat littora Thetis
Gurgitis augmento, seu tellus subruat urbes
Concussu laterum, seu morbidus influat aether,

Seu tenebris fuscare diem, seu cornua lunae
Caligare velit, seu tardius ire Galerum:
Omnia descendunt a summo consule rerum,
Quo nisi consulto nihil est quod sidera possint.
Inde est, quod lunae pallescit luridus orbis,
Cum terram subitura suos abscondere vultus
Fertur, et humano parat evanescere visu,
Vel cum fraterno premitur splendore Diana,
Qualiter accensae iubar igniculumque lucernae
Invida maioris obscurat flamma camini.
Dogma tamen veterum non vile patrumque sequutus
Memphios, haud dubitem Graecorum dicere solem,
Persarum lunam: cum deficit ille ruinam
Graium, Persarum cum deficit illa notari.
Dixit et exemplis veterum pro teste revolvit
Persidis acta ducum, quibus incumbente flagello
Fortunae obscuro lugubris Cynthia cornu
Palluerat: stetit ergo ratum, quod cana senectus
Arguerat, meruitque fidem sententia vatis,
Editaque in medium flexit pavitantia vulgi
Corda superstitio, qua nil adstrictius ad se
Inclinat turbam, regit ora manusque refrenat.
Quae cum saeva, potens, mutabilis, aestuat aestu
Multivagae mentis, vana si forte movetur
Relligione, ducum spreto moderamine, vatum
Imperium subit et regum contemnit habenas.

Ergo ubi torpentes spes et fiducia fati
Erexit mentes, armis dum corda calerent,
Utendum ratus est Macedo: ne frigeat ardens
Impetus extemplo velli tentoria circa
Noctis iter medium iubet, et praecedit ovantes
In primis raro contentus milite turmas.

ARGUMENTUM LIBRI QUARTI.

Quartus ad uxoris Darii lacrimabile funus
Convertit Magnum. Darium lamenta fatigant
Falsaque suspicio. Legati dura reportant
Ad Darium responsa. Adstant hinc inde parati
Ad bellum cunei. Terretur imagine belli
Conciliumque vocat Macedo. Responsa suorum
Reiicit et somnum differt in tempora lucis.
Excitus a somno perniciter induit arma,
Praemunitque suos verbis et rebus, et ecce
Concurrunt acies penetratque in sidera clamor.

ALEXANDREIDOS LIBER QUARTUS.

Luridus et piceo suffusus lumina fumo
Quartus anhelanti ferales ante tumultus
Lucifer ibat equo, viridesque effusa per agros
Inter arenosi subiectum gurgitis amnem
Et silvas summo parientes vertice nubes
Desertum rapiebat iter spe ducta Pelasgum
Imperiosa phalanx, cum regia decidit uxor,
Captivarum inter molles collapsa catervas,
Quam dolor absentisque viri patriaeque iacentis
Continuusque viae labor exspirare coegit.
Non secus indoluit regum fortissimus ille
Et pius eversor, quam si cecidisse peremptas
Nuntius afferret una cum matre sorores,
Et lacrimis, quales Darius fudisset, obortis
Exiit in planctum iuvenis. Iam cana senectus
Funeris assedit loculo, et quae rara tyrannis
Semper inest fregit pietas generosa rigorem
Principis indomiti, lacrimasque extorsit ab hoste.
Post raptum semel hanc inspexerat, et pretiosa
Reginae species non incentiva furoris
Causa sibi fuerat: custodem se esse pudoris

Maluit et formae, neutrumque sibi temerasse
Gloria maior erat, quam si violasset utrumque.
Nuntius ad Darium mediis elapsus Achivis
It spado Tyriotes: quem scissa veste, cruentis
Unguibus, et lacero super ora iacente capillo,
Et vultum multo lacrimarum flumine mersum
Ut vidit: ne differ, ait, turbare salutis
Si quid adhuc superest in me, mihi solve timorem
In luctum: didici miser esse malisque retundi.
Hoc solamen et haec misero medicina malorum
Sortem nosse suam: ludibria cruda meorum
Affers atque ipsis omni graviora flagello,
Quod tamen ipse loqui timeo. Tunc excipit ille:
Quantuscumque potest reginis, inquit, ab illis
Cedere, qui parent, honor et reverentia, tantus
A victore tuis: verum tua nobilis illa
Et soror et coniux, quod vix praesumo fateri,
Exiit a medio corpusque reliquit inane.
Tunc vero in gemitum et planctum conversa videres
Castra: senex iacet exanimis foedatque verendam
Pulvere canitiem infelix, ideoque peremptam
Uxorem, quia casta pati probra nollet, apud se
Nescius affirmat, unoque spadone retento
Excludit reliquos: iurat spado, nulla tulisse
Damna pudoris eam, nihil importasse molesti
Raptorem raptae, verum gessisse mariti

Officium lacrimis, et dignas indole tanta
Solvisse exsequias. Hinc sollicitudine mixta
Suspicio graviter animum traiecit amantis.
Aestuat aeger amans, a consuetudine stupri
Ortum coniectans raptae et raptoris amorem.
Haec captiva fuit, et forma et sanguine clara:
Hic dominus fuit et iuvenis: voluisse probatur
Quod potuisse patet. His aestuat anxia curis
Languida mens Darii, donec testante penates
Et superos servo, castam vixisse maritam,
Facta fides Dario: tollensque ad sidera palmas
Et faciem irriguo lacrimarum fonte madentem:
Summe Deum pater, inquit, et una potentia rerum,
Dii patrii, quorum nutu stat Persicus orbis,
Primum, quaeso, mihi regnum stabilite meisque:
Quod mihi si tolli iam praefinistis, et a me
Transferri fati iubet imperiosa voluntas,
Regnum Asiae me post hic tam pius hostis habeto,
Tam clemens victor. Dixit, superosque profusis
Invitat lacrimis, ut vocem fata sequantur.
Et quamquam frustra iam pace bis ante petita
Consilia in bellum converterat, hostis amore
Victus et exemplo, cum Palladis arbore tutos
Praefectos equitum, quibus allegatio pacis
Commissa est, iubet ire decem: quorum unus Achillas,
Qui quantum eloquio reliquis, tam praestitit aevo,

Sic coepit: Darium, rex clementissime, pacem
Ut toties a te peteret, vis nulla subegit,
Sed tua, qua satis es in nostris usus, ab illo
Expressit pietas: matrem, pia pignora, natos
Absentes tantum, non captos sensimus: harum
Quae superant custos pius et tutela pudoris
Haud secus ac genitor curam geris: omine fausto
Reginas dicis, hostilisque immemor irae
Fortunae speciem pateris retinere prioris.
Luridus in vultu color et liventia fletu
Lumina convincunt, quanto clementior hoste
Hostis es, et facies aufert velamina menti.
Talis erat Darii cum legaremur ab illo,
Qualis Alexandri patet: uxorem tamen ille,
Tu luges hostem. Clipeum iam laeva teneret,
Iam stares acie, iam te vibraret in hostes
Fulmineus Bucephal, iam te sentiret in armis
Horrificum Darius, nisi coniugis eius humandae
Cura moraretur. Rata sit concordia: natam
Non sine dote offert Darius tibi: quidquid ubique
Terrarum est inter Phrixei litoris oram
Euphratenque, tibi nata mediante precatur
In dotem capito: teneatur filius obses
Et fidei et pacis: redeat comitata duabus
Virginibus mater, quarum ter dena talentum
Milia sint pretium fulvo decocta metallo.
Quod nisi te superi maiori pectore fultum

Humanosque artus divina mente beassent,
Tempus erat, quo non solum pacem dare, verum
Poscere deberes et foedus inire. Videsne
Quantus in arma ruat Darius? quot ab orbe remoto
Accierit gentes? quot classibus aequor obumbret?
Nec mare navigio, nec castris terra locandis
Sufficit: obiectae claudunt maris ostia puppes.
Quid moror? unus habet quas non habet area vires.
Magnus ut accepit Darii responsa, citatis
In coetum ducibus, quidnam super his sit agendum
Consulit: ambiguum videas mussare senatum,
Et siluisse diu perhibetur curia, donec
Parmenio, cuius non tam facundia sollers
Quam constans animus, nec ei tam dicere promptum
Fortia quam facere est: dudum redimentibus, inquit,
Reddendos fore censueram, cum maxima posset
Ex illis qui vel ob iter periere, vel artis
Compedibus lapsi fugere, pecunia reddi.
Id quoque nunc censemus, ut auri pondere tanto
Imbellis populus, genitrix cum prole gemella
Permutetur anus, quae Graecorum agmen iterque
Impediunt potius. Tam latum et nobile regnum
Conditione potes nanciscier absque tuorum

Sanguinis impensa: sed nec reor hactenus Istrum
Inter et Euphraten tot possedisse iacentes
Quemquam alium terras. Tamen et graviora supersunt:
Inspice quanta petas, quantumque reliqueris orbis
Post tergum domiti: patriam, non Bactra vel Indos
Pectore habe memori: post fortia gesta reverti
Tutius in patriam quam vivere semper in armis.
Consulis arbitrium tulit aegre Magnus, et a me,
Si essem Parmenion, oblata pecunia palmae
Praeferretur, ait, mallemque inglorius esse,
Quam sine divitiis palmam cum laude mereri.
At nunc securus sub paupertatis amictu
Regnat Alexander: regem me glorior esse,
Non mercatorem: fortunae venditor absit.
Nil venale mihi: si reddendos fore constat,
Gratius hos gratis reddi donoque remitti
Censeo quam censu: pretium si dona sequantur,
Gratia non sequitur, nec habent commercia grates.
Haec ubi dicta super responso consulis intro
Legatos iubet admitti Darioque referre:
Quod clementer, ait, feci quodque indole dignum,
Naturae tribuisse meae non eius honori
Me scierit: me femineum non sentiet hostem
Agmen: Alexandrum tuto contemnere possunt
Soli contempti. Non infero talibus arma,
Qui nequeunt armis uti, quibus arma negavit

Naturae pigra mollities: armatus oportet
Sit quemcumque odiis aut ira fecero dignum.
Quod si forte bonae fidei invigilaret, ut a me
Expeteret pacem totoque recederet orbe,
Ambigerem fortassis an id concedere vellem.
Cumque meos modo pollicitis ad proditionem
Sollicitet Darius, modo munere palpet amicos,
Ut mea fatali maturent fata veneno,
Persequar ad mortem: nec enim mihi iustus ut hostis
Proelia molitur, verum ut sicarius, imo
Verius ut fatear, ut latro veneficus instat.
Conditio pacis quam vos praetenditis, illi,
Si tulero acceptum, palmam conferre videtur.
Quae trans Euphraten consistunt, omnia nobis
In dotem offertis, unde et vos arbitror esse
Oblitos ubi colloquimur: mea transiit ala
Euphraten, metam dotis mea castra relinquunt.
Pellite abhinc regem Macetum, ut vestrum sciat esse
Quod sibi donatis. Multum mihi praestat honoris,
Si me Mazaeo generum praeponere quaerit!
Ite reportantes vestro haec mea dicta tyranno:
Quidquid habet Darius, quaecumque amisit, et ipsum
Esse mei iuris et pugnae praemia Graecis.
Sic ait et Persas celeres in castra remittit.
Mittitur a Dario Mazaeus, ut occupet hostis

Quos aditurus erat colles et plana viarum.
  Interea Macedo condivit aromate corpus
Uxoris Darii, tumulumque in vertice rupis
Imperat excidi, structum quem schemate miro
Erexit celeber digitis Hebraeus Apelles.
Nec solum reges et nomina gentis Achaeae,
Sed genesis notat historias, ab origine mundi
Incipiens. Aderat confusis partibus hyle
Et globus informis, vario distincta colore
Quatuor impressis pariens elementa sigillis.
Hic operum series, quae sex operata diebus
Est deitas, inter quae, auro spirante nitorem,
Luciferum et rutilum lambentibus aera gemmis,
De tenebris primam videas emergere lucem.
Dignior hic inter animas ratione carentes
De limo formatur homo, quem costa fefellit
Propria, letifero colubri seducta veneno.
Exclusis patribus primaque a matre receptis
Ignea custodit virgulti rumpia limen.
Inde Cain profugus bigami non effugit arcus.
Pullulat humanum genus et polluta propago:
Decedit virtus, vitium succedit, adhaerent
Coniugio illicito, pietas rectumque recedunt.
Factorem, si triste notes in imagine signum,
Poenituisse putes hominem fecisse: laborat
Archifaber: genus omne animae clauduntur in arca:

Post refugos fluctus replet octonarius orbem,
Vinea plantatur, et inebriat uva parentem.
Hic patriarcharum seriem specialius aurum
Exprimit: emeritos videas ridere parentes,
Venantemque Esau, turmisque redire duabus
Luctarique Iacob. Sequitur distractio Ioseph,
Et dolus et carcer et transmigratio prima.
Hic dolet Aegyptus denis percussa flagellis:
Transvehit Hebraeos, equitatus regis et arma
Subruit, et puro livescit pontus in auro.
Hic populum manna desertis pascit in arvis:
Lex datur, et potum sitienti petra propinat.
Succedit Ben Nun Moysi post bella sepulto:
Natio subiicitur, Iordanis contrahit amnes.
Post cineres Iericho reus est anathematis Achor.
Persolvit Iosue naturae debita, postquam
Funiculo patrium divisit fratribus orbem.
Iudicibus tandem populum supponit Apelles,
Inter quos Samson fortissimus: et tamen illum
Fortior excaecat praeciso Dalila crine,
Ruthque Moabitis viduata priore marito
In genus Hebraeum felici foedere transit.
 Altera picturae sequitur distinctio, reges
Aggrediens et funus Heli Samuelis ab ortu.
Murmurat in Silo populus: de Beniamin exit
Qui regat Hebraeos: sed enim quia dissonat eius
Principio finis, Isai de semine princeps

Praeficitur populo, qui contudit arma Goliae,
Inque acie belli cum prole cadente tyranno,
Regia desertos damnat maledictio montes.
Hic Asael Abnerque cadunt, incurrit Urias
Quam tulerat mortem: patricidam detinet arbor,
Quem fodit hasta viri: patriam lugere putares
Effigiem: sed postquam humanitus accidit illi
Construitur templum, vivunt mandata sepulti
Pacifico regnante patris, nec sacra tuetur
Ara Ioab, Semeique vorax intercipit ensis.
Consilio iuvenum pharisaeat schisma perenne
Cum regno populum: lis est de divite regno.
Quodcumque alterutrum praeclare gessit, eodem
Marmore docta manus et res et nomina pingit.
Ne tamen infamet gentem et genus, idola regum,
Sordes Samariae, fraterni numina regni
Praeterit, et funus Iezabel de turre cadentis
Morsque tacetur Achab, et vinea sanguine parta.
Non ibi cum socio quinquagenarius ardet,
Sed gens sacra Baal gladio feriuntur Eliae,
Discipulusque dolet, non comparere magistrum.
Quos tamen illustres declarat pagina reges,
Altior ordo tenet: Ezechias idola purgat,
Et revocat longo sopitas tempore leges.
Hic aegrotantem videas solisque recursum
Et clarum titulis celebrantem Pascha Iosiam,
Praeter quos nullus regnavit in omnibus expers

Labis apostaticae, nullusque a crimine mundus.
Ecce prophetarum, quo rege et tempore quisque
Scripserit, effigies habet altior ordo locatas.
Hic signum dat Achaz: ecce, inquit filius Amos,
Virgo concipiet. Hic sub Ioachim Ieremias
Occasum dolet et dominum nova monstra creasse
In terra, mülierque virum circumdabit, inquit.
Et stans Ezechiel post captam a gentibus urbem
Se vidisse refert clausam per saecula portam,
Scilicet intactae designans virginis alvum.
Occidetur, ait Daniel, post septuaginta
Hebdomadas Christus. Vatum bissena sequuntur
Nomina cum titulis et in unum consona dicta.
Ultima pars regnum Cyri populique regressum
Sub duce Zorobabel habet. Hic reparatio templi
Pingitur: historia hic non praetermittitur Esther,
Causaque mortis Aman, stolidaeque superbia Vasthi.
Hic sedet in tenebris privatus luce Tobias,
In castrisque necat Holofernem mascula Iudith,
Totaque picturae series finitur in Esdra.
Magnus ut obsequiis tumulo de more peractis
Inferias solvit, festinus castra moveri
Imperat et rapido cursu bacchatur in hostem,
Et Menidan raro contentum milite campos
Explorare iubet, ubi rex Persaeque laterent.
Quo procul inspecto Mazaeus praepete cursu

Contraxit turmas et sese in castra recepit.
At Darius, patulis avidus decernere campis,
Instaurat bellis acies, cuneosque pererrans
Pectora tam monitis onerat quam praestruit armis.
Iam loca Pellaeus castris elegerat, unde
Aurea Persarum poterant tentoria cerni:
Iam vexilla ducum spatio distantia parvo,
Iam stabant acies: hinc inde volare videres
Ventorum facili impulsu per inane dracones,
Cum Macetum furor infremuit, strepituque soluto
In Persas raucis stridoribus impulit auras.
Nec minus adversi certant elidere Persae
Horrifico clangore polum: tremit orbis et axis
Ad sonitum, tremuloque genu vix sustinet Atlas
Perpetuum pondus: rursus nova bella Gigantum
Orta putans iterat replicatos echo boatus,
Et patulae rauco respondent gutture valles.
Armatas inhibere manus populique furorem
Vix potuit Macedo, quin excitus ordine rupto
Frenderet, excussoque gradu raperetur in hostem.
Sed quia iam fessus emenso Cynthius orbe
Obtenebrans faciem, ne funera tanta videret,
Emerito mergi certabat in aequore curru,
Ipse iaci vallum et Graiis edicit eodem
Castra locare loco: paretur et aggere facto
Se rapit ad tumulum, quo totum cominus hostem
Et sparsas oculis potuit revocare phalanges,

Totaque venturi facies discriminis illi
Obiicitur: videt armisonas radiare cohortes,
Distinctas acies phaleris auroque superbas,
Barbariem populi confusaque murmura vocum
Audit et horrisonus aures percellit equorum
Hinnitus: quae cuncta viro, si credere fas est,
Incussere metum, facilemque ad nobile pectus
Corque giganteum reor adscendisse pavorem.
Non alio Tiphys curarum fluctuat aestu,
Cui blandita diu Zephyri moderantia solo
Flamine contentam duxit sine remige puppim,
Nereidumque chorus placidis epulatur in undis,
Si procul instantes videat fervere procellas,
Et celeres phocas imis a sedibus Auster
Praemittens, madidis iam verberet aera pennis.
Inclamat sociis, laxisque rudentibus ipse
Convolat ad clavum laterique aplustre maritat:
Non secus, ut vidit tot milibus arva prementes
Barbaricos instare globos, iam credere fas est
Magnanimum timuisse ducem. Vocat ergo quirites,
Seu dubiae mentis quid agat, seu verius ut sic
Experiatur eos, quae sint tractanda requirens.
Exspectata diu tandem sententia docti
Parmenionis adest: ope noctis eis opus esse,
Et furto potius quam bello censet agendum.
Attonitos subito casu, caligine noctis

Oppressos, placidae torpore quietis inertes,
Moribus et linguis discordes, posse repelli
Ex facili, aut caedi gladiis aut cedere victos.
Nam si res agitur de luce, horrenda Scytharum
Corpora et intonsis invisi crinibus Indi
Et quos Bactra creant, immensa statura Gigantum,
Occurrent oculis, et inani quassa pavore
Pectora terribiles poterunt pervertere formae:
Addit et a paucis hominum tot milia gentis
Nec circumfundi nec bello posse moveri.
Praeterea Darium probat elegisse iacentes
Planitiae campos, et non, ut contigit ante,
Ciliciae angustas inter decernere fauces.
Tota fere Macetum laudat manus hoc, et in unum
Consonat: hos inter Polypercon nocte fruendum
Adserit, et positum Graiis in nocte triumphum.
Hunc rex intuitus, nec enim iam Parmenionem
Sustinet arguere et tumidis offendere dictis,
Quem modo consultum satira percusserat acri:
Hic latronis ait mos et sollertia furum,
Quam mihi suggeritis, quorum spes unica, voti
Summa, nocere dolis et fallere fraude latenti.
Gloria nostra dolo non militet: ut nihil obstet,
Quod mihi candorem famae fuligine labis
Obscurare queat, iam non angustia saltus
Et Cilicum fauces, Dariive absentia segnis,

Nec furtiva placent timidae suffragia noctis.
Aggrediar de luce viros: victoria quam nos
Molimur gladiis aut nulla sit aut sit honesta.
Malo poeniteat fortunae et sortis iniquae
Regem, quam pudeat parti de nocte triumphi.
Vincere non tanti est, ut me vicisse dolose
Posteritas legat et minuat versutia famam.
Quin ne fallantur, ne corripiantur ab hoste,
Persarum vigiles et in armis stare catervas
Compertum est: igitur vestris impendite curam
Corporibus somnoque operi reparate diurno,
Vicinae memores motus instare diei,
Quae vobis medium pessumdare debeat orbem.
Hisque peroratis redit in tentoria miles.
E contra Darius Persas haud segnius armat
Praemunitque suos: facturum coniicit hostem
Quod facturus erat, si Parmenionis haberet
Consilium vires: mandunt alimenta furoris
Quadrupedes frenos, phalerataque terga relucent.
Ignibus accensis acies ardere videntur:
Sideribus certant galeae, clipeisque retusis
Invenisse pares flammas stupet arduus aether,
Et metuit fieri coelum ne terra laboret.
Nec minimum gaudet nox instar habere diei:
Nam pro sole sibi Darii datur aemula Phoebi
Cassis, et in summo lampas sedet ignea cono,
Sidera quae noctis obscurans, solaque solis

Solius radiis indignans cedere: quantum
Lumine cedit ei, tantum praeiudicat illis.
Mille micant lapides in gyrum, nullus eorum
Quem iubar ardoris non disputet esse pyropum.
Invasit subitis concussum motibus ingens
Agmen utrumque timor: iamque ausa fovere secundum
Aurea sponda Iovem, sed non spondere soporem,
Implicitum curis corpus regale tenebat.
Nunc placet in dextrum cuneum de vertice montis
Mittere Graiugenas, nunc laevum frangere cornu,
Et nunc oppositis occurrere frontibus hosti
Molitur, modo falcatos elidere currus,
Insomnemque trahit, agitat dum talia, noctem,
Nec capit angustum curarum milia pectus.
Insula multifidi quam Tibridis alveus ambit
Est ipso reverenda loco, quae vindicat orbis
Imperiique caput, quadris ubi firma columnis
Stat sita sub clivo lunaris in aere motus
Regia reginae, cuius Victoria nomen.
Mille patet foribus, tremulisque sonora lapillis
Intremit a tactu, totique inmurmurat orbi
Cardo semel flexus. Ad limina prima susurrat
Introitumque tenet curarum sedula mater
Ambitio pernox: solio sedet intus eburno
Diva, triumphales lauro mordente capillos,
Munifica munita manu, cinguntque sorores

Eius utrumque latus et regia tecta coronant
Perpetuae comites: lyrico modulamine carmen
Immortale canens et in aevum Gloria vivax,
Maiestasque premens rugoso saecula fastu,
Conciliansque sibi facilem Reverentia plebem,
Et dea, quae leges armat, quae iura tuetur,
Iustitia, in neutram declinans munere partem.
Adsidet his stabilitque deae Clementia regnum,
Sola docens miseris misereri et parcere victis.
Has inter locuples sed barbara moribus adstat
Fomentum vitii genetrixque Pecunia luxus.
Pacifico reliquis praelibans oscula vultu
Immemor est odii finis Concordia belli,
Et Pax agricola et cum pleno Copia cornu.
Applausus a fronte sedent, qui seria ludis
Miscentes vario divam oblectamine mulcent,
Et Favor ambiguus et blaeso subdolus ore
Risus adulator, commentaque ludicra divae
Singula polychronos aptant, et musica circum
Instrumenta sonant numeros aptante camoena.
Haec ubi tot curas volventem pectore Magnum
Vidit, perpetuos cui continuare triumphos
A cunis dederat, metuens, ne forte futuri
Naufragium Martis insomnes mergeret artus,
Emicat extemplo, velataque nubis amictu
Antra Quietis adit et desidis atria Somni,
Atque ita: surge pater, Macetumque illabere regi

Dum iacet, et curis animum corpusque relaxa.
Dixerat: ille gravis vix se torpore soluto
Excutiens madidas libravit in aere pennas.
Quo se cumque rapit Lethaeo tacta liquore
Sidera dormitant solitos oblita meatus.
Ergo ubi torpenti Graecorum castra volatu
Attigit, expulso curarum examine totus
Principis incubuit stratis atque imbuit eius
Rore papavereo respersa medullitus ossa.
Sic animum regis prius anxietate gravatum
Altior oppressit resoluto corpore somnus,
Posseditque diu, donec caligine mersa
Noctis hyperborei languerent sidera plaustri,
Aethereosque celer stimularet Lucifer ignes.

Et iam pestiferae ducens praesagia lucis
Prodierat Titan Nabathaeis luridus undis:
Conveniunt proceres orta iam luce Pelasgi
Ad regem, insolito thalamis de more iacentem
Mirantes: alias vigiles excire solebat,
Et stimulare pigros, et maturare morantes.
At nunc cum summi discriminis arceat hora,
Quae premat alterutram fatali turbine turbam,
Explicitum curis torpore quietis inertem
Mirantur iuvenem: sunt qui latitare paventem
Celantemque metum tenebris nec cedere somno
Credere sustineant. Tutorum corporis eius
Nemo vel intrare propiusve accedere fidit,

Nec munire latus armis sine voce iubentis,
Ire nec in turmas audet sine principe miles.
Parmenio, ne qua bellum ratione moretur,
Utile consilium ratus est: ut corpora curent,
Utque cibos sumant pronuntiat ergo tribunis.
Iamque movente gradus adversa parte necesse
Ilis erat exire. Stratum tunc denique regis
Dux adiit: quem saepe vocans cum voce nequiret,
Excivit leviore manu: lux, inquit, oborta est:
Nunc ego te moneo molles excludere somnos.
Quae te tanta quies tenuit? iam Meda propinquant
Agmina: iam cuneos admovit cominus hostis,
Iam Bellona furit, sed adhuc exspectat inermis
Imperium tua turba tuum: rigor ille vigoris
Et virtus animi, quae numquam fracta resedit,
Haec ubi nunc? sane vigilum pigritantia somno
Corda ciere soles. Crede, inquit Martius heros,
Admitti somnum mihi non potuisse, priusquam
Exonerata graves posuissent pectora curas.
Miranti sine fine duci, quod libera curis
Pectora dixisset Macedo, sed quaerere causam
Non tamen audenti: cum vicos ureret, inquit,
Hostis, cum vastaret agros, exscinderet urbes,
Cum fugeret, sese diffidens credere fatis,
Iusta mihi tunc causa metus onerataque curis
Mens erat, alternam non admissura quietem.

At nunc cum Darius coram me totus, et eius
Copia tota mihi sese praesentet in armis,
Nec fugiens possit devortia quaerere Martis,
Quod metuam nihil est. Sed quid moror? Ite parari
Ut mos est: alias replicabo licentius ista.
Dixit et armari lituo praecone Pelasgos
Imperat, ipse suis aptat munimina membris.
Aerea crure tenus serpens descendit ad imos
Squama pedes: natum mordacis acumine dentis
Castigare moras et pennas addere plantis
Calcar inest, ut cum profugos praevertere cursu
Tentabit, si vox non excitat aut tuba lentum
Cornipedem, saltem stimulos latus audiat acres.
At leves humeros et pectus herile tuetur
Vertice dependens triplici toga ferrea nexu,
Et teretes ulnas maculis circumligat uncis.
Sed parcens oculis hostem dat posse videri,
Tutior ut lateat duplici protecta galero,
Corporis humani pars dignior, aerea cassis
Imprimitur capiti flammantibus ignea cristis.
Inseritur lateri rivos factura cruoris
Dira lues gladius, per quem Iovis atria nigri
Manibus exspectant vacuos implere Penates.
Poscitur hinc Bucephal: cui rex ut praepete saltu
Insedit, domuitque ferum domitor ferus orbis,
Laeva manus clipeo felici foedere nubit,

Sic tamen, ut frenis aequo iungatur amore.
Fraxinus in dextra, cuius flagrante coruscat
Vexillo cuspis et verberat astra leone.
Non magis a primo duri discrimine Martis
Hunc alacrem videre sui: veniente suorum
In medium Magno, spes sana resuscitat aegrum
Agmen, et in vultu victoria visa sedere est.
Ipse suis igitur distinguens partibus agmen
Disponensque aciem quo debuit ordine, currus
Falcatos, Dario quae spes est sola triumphi,
Excipere ordinibus laxis coetuque soluto
Evitare iubet, et non impune vagari
Aurigas et equos, sed eos involvere telis.
Dumque monet munitque suos, dum pectora dictis
Roborat, elapsus a Medis transfuga Medus
Transmeat ad regem, Darium qui ferrea terrae
Instrumenta refert astu mandasse latenti,
Muricibus nomen quibus, et si viribus hostem
Vincere non possit, retinere tenacibus uncis
Sperat et occulta Graios sorbere ruina.
Quo simul accepto, Medus ne ficta loquatur,
Ne capiat sermone suos, rex imperat illum
Servari, tamen ipse locum fecitque notari
Monstrarique suis, ubi rex Babylonius arte
Fretus Ulyxea terrae mandaverat uncos:
Neve repulsa dolis succumberet ardua virtus
Omnibus ostendi iubet ostensumque caveri

Suspectum de fraude locum. Tunc vero fluentes
Praecedens acies, verbo nutuque loquaci
Ad lites animans: vestris labor ultimus, inquit,
Prae manibus, socii. Bellum quod Granicus amnis
Vidit et angusto Cilicum victoria saltu,
Quid laudis, quid honoris habent, nisi fine beato
Terminet extremum deus et fortuna triumphum?
Sed fortuna deus ea, quae pro viribus adstans
Semper Alexandro, tam sub me sceptra tenere
Quam sub se gaudet alios regnare potentes.
Haec ubi me Macetum moderantem Graecia vidit
Frena, meos ex tunc promovit, eisque nocere
Velle licet liceat, sed non audere licebit.
Ista nihil praeter numerum discriminis affert
Tam populosa cohors: sed ad hoc fortuna laborat,
Quam pudet exiguos toties numerare triumphos,
Ut mihi vincendum semel et simul offerat orbem.
Tanto pluris erit nobis victoria, quanto
A paucis partam de pluribus esse liquebit.
Ite per imbelles gladio ductore catervas:
Cernitis ut solem gemmis auroque coruscum
Obscurent clipei, lapidumque superbia conos
Occupet ardentes, ut purpura vestiat agros?
Vincere quis nolit, ubi sic in bella venitur?
Quis nisi mentis inops oblatum respuat aurum?
Congestas orientis opes Arabumque labores
In promptu rapere est. Menti si pareat ensis,

Si cupido cordi gladii respondeat ictus,
Si tam caedis amans animus sitiensque cruoris
Quam sitiens auri, vestrum est quodcumque videtis,
Non adscribo meum: tantum mihi vincite, praedam
Dividite inter vos. Qui mecum vincere curas,
Participem me laudis habe, tibi cetera tolle.
Exemplar virtutis habe formamque gerendi
Martis Alexandrum: nisi primus in agmine primo
Rex apparuerit, si tergum verterit hosti,
Excusatus eris, veniamque merebitur ille
Qui fugiet, qui lentus aget. Si vero remisse
Nil aggressus ero, si numquam dixero forti
I prior, i, sed in arma veni praecedere visus:
Tum demum socios sum dignus habere sequaces.
Exemplo moveat fortes, documenta vigoris
Exhibeat, quicumque regit. Sic fatur, et ecce
Concurrunt acies: it tantus ad aethera clamor
Et vulgi strepitus, quantum si dissona mundi
In chaos antiquum rediviva lite relabens
Machina corrueret, rerum compage soluta
Horrisonum concussa darent elementa fragorem.

ARGUMENTUM LIBRI QUINTI.

Quintus habet strages varias et funera caris
Deplorata suis. Victos apud Arbela Persas
Consulit Arsamides, duro de tempore tractans,
An potius sit ei reparato robore latis
Medorum regnis rursus committere fatis.
Sed proceres haerent. Ad donativa maniplôs
Convocat Aeacides et donis vulnera curat.
Ecce vir illustris et non inglorius illa
Praecedente acie, stipatus prole virili,
Mazaeus regem Babylonis moenibus infert.

ALEXANDREIDOS LIBER QUINTUS.

Lege Numae regis lata de mensibus olim
Quintus ab ancipiti descendens ordine Iano
Mensis erat, roseis distinguens partibus annum,
Et gemino plausu gaudebant hospite Phoebo
Ledaei fratres, prima cum parte dici
Concurrere duces, emenso tempore cuius
Praevidisse luem Medis Persisque futuram
Creditur et scripto Daniel mandasse latenti:
Adfuit a siccis veniens Aquilonibus hircus,
Ultio divina, proles Philippica, Magnus.
Quem procul ut vidit galea flammante coruscum
Indus Aristomenes, denis elephanta flagellis
Prodigus excutiens medicata cuspide ferrum
Immergit clipeo: sed eo lorica retuso
Tutatur corpus. At Magnus arundine monstro
Obviat, et qua se lateri promuscida iungit,
Vitales aperit ferro mediante latebras.
Fit fragor, ingentem monstro faciente ruinam.
Sed cum praecipiti cecidisset belua lapsu,
Ultor Aristomenen et parcere nescius ensis
Acephalum reddit: nostra est victoria, nostra est,

Ingeminant Graeci. Persae glomerantur in unum,
Missiliumque frequens regem circumvolat imber:
Sed nec gaesa movent, nec saevior ense bipennis,
Quem duce fortuna virtus infracta tuetur.
Ille per insertos invictus et impiger hostes
Telaque perrumpens volat, ignoratque moveri,
Ferreus armatos contundens malleus artus.
Quo feriente cadunt Eliphas Pharaone creatus,
Et Pharos Orchanides: Eliphas iaculo, Pharos ense,
Hic eques, ille pedes, Aegyptius hic, Syrus ille.
Sicca prius sterilisque diu iam flumine fusi
Sanguinis humet humus, iamque imbuit unda cruoris
Arterias Cybeles: cadit infinita vicissim
Persarum Macetumque manus: iacet ense Philotae
Enos et Caynan, Enos, qui fuderat ense
Hesiphilum, Caynan quia Laomedonta securi.
Ibat Alexandro vulnus letale daturus,
Si sineret fortuna, Geon, maris incola rubri,
Informis facie, quem creditur una Gigantum,
Quippe giganteis ducens a fratribus ortum,
Aethiopi peperisse viro, qui corpore matrem
Immani referens aliumque colore parentem,
Quos terrere nequit nigredine, corpore terret.
Fuderat ergo viros clava ter quinque trinodi,
Agmina dum Graium sinuoso turbine rumpens
Ad Magnum molitur iter: ceu dissipat acri

Dente canes Nemeus aper, cui sudat apertis
Spuma labris, dorso valli riget instar acuti
Seta minax, humeroque canes supereminet omnes:
Nunc hos a laeva, dextra nunc fulminat illos,
Nunc caput in renes obliquat, rursus ab illis
In latus oppositum, partemque tuetur utramque,
Se non ignarus volucri defendere gyro.
Ventum erat ad regem: miratur Martius heros
Visa mole viri, dumque arduus ille cruentam
Erigeret clavam, clamoso gutture regi
Intonat, heus, inquit, quis te furor egit in hostem,
Magne, giganteum? quem sidereas Iovis arces
Affectasse legis? a quo vix fulmine tandem
Tutus in aetherea mansit Saturnius arce?
Nondum finierat, agili cum torta lacerto
Pinus Alexandri medio stetit ore loquentis,
Faucibus affigens linguam, ne deroget ultra
Coelicolis: sed adhuc stantem telumque cruentum
Mandentem Macedo tunc demum admissus equini
Pectoris impulsu quatit, explicitumque per artus
Reddit humo natum. Plangit percussa iacentem
Mater humus prolem, tantumque dat icta fragorem,
Quantus ubi annosam sed adhuc radice superbam
Montibus evellit Boreae violentia quercum.
Concurrunt Argiva phalanx stratumque Geonta
Confodiunt iaculis, gladiosque in viscera condunt.

Quem tandem lacerum vultus et mille retusum
Pectora vulneribus Acherontis ad antra remittunt.
Parte furens alia Parthorum proterit agmen
Inclitus ille Clitus, cuius soror ubere Magnum
Lactavit proprio: sed quae provenerit illi
Talio pro meritis magis arbitror esse silendum.
Hunc ubi germani respersum sanguine vidit
Sanga Damascenus, fraterno motus amore,
Ter gemitum dedit et repetita medullitus alto
Pectore confusam reprimunt suspiria vocem.
Cumque tribus iaculis frendens explere nequiret
Pectoris affectum, stricto mucrone micanti
Emicuit curru, quaque huic flagrante pyropo
Ardebat cassis claro caput arguit ictu,
Et nisi loricae latuisset tuta galero
Rorasset cerebrum terebrata casside cervix.
Sed licet attonitus mananti sanguine, Sangae
Non tamen ignavus gladio respondet, idemque,
Quod modo transierat primi per viscera fratris,
Balneat alterius inter praecordia ferrum.
Diriguit primo spectata caede suorum
Metha pater, nec quos lacrimarum funderet imbres
Invenit facies: etenim dolor intus obortas
Sorbuerat lacrimas, et compluit intima cordis
Arida decrepitae faciei debitus imber,
Supplevitque vices oculorum flebile pectus.

Palluit exanimis dextra languente, gelato
Corde, senex et mors in vultu visa sedere est.
Mox ubi mens rediit redivivo sanguine tandem,
Singultu medias interrumpente querelas:
Tune duos, inquit, tortor saevissime, fratres,
Tune duos ante ora patris mucrone vorasti?
Non veritus patris emeriti miseraeque parentis
Praecipitare dies? sed ut ulterius tibi nullum
Non pateat facinus ferro, fera tigris, eodem
Quo mea me coram rupisti viscera ferro
Iunge patrem natis, et funera terna remitte
Coniugis et fratrum viduae plangenda parenti.
Si qua tamen coniux, si quis tibi filius heres
Aut soror aut mater, Parcarum vindice filo
Quod doleo doleant, et idem quod lugeo plangant.
Dixit, et imbelli iaculatus missile dextra
Torsit in ora Cliti, quod vix umbone moratum
Ocius avellit Clitus, et qua sancta recurvis
Canities nemorosa pilis vergebat in armos,
Hispida letali perfodit guttura ferro.
Ille ruens cecidit, visu miserabile, natos
Inter semineces, prolemque amplexus utramque
Tendit ad infernam natis comitantibus urbem.
Iamque propinquabat regali prodita luxu
Ipsa acies Darii, curruque micabat ab alto
Rex, regem innumera lapidum prodente lucerna.

Obstupuit tanta percussus luce Nicanor,
Utque erat in dextro cornu dux agminis, illuc
Applicuit cuneum belli quem sorte regebat
Commissum. Primis arrisit subdola gestis
Eius et excepit blande fortuna furentem
Parmenione satum: vix obstitit unda clientum
Primo congressu, stabilemque Nicanoris alam
Sustinuit tepide, donec Rhemnon Arabites
Turbidus in medios ruit obsitus imbre quiritum,
Et stabilit profugos mentesque redintegrat aegras:
Statur et immotis figunt vestigia plantis.
Eminus occumbunt iaculis et turbine fundae,
Cominus et gladio et cerebrum sitiente securi.
Interdum livore sudum verubusque cruentis
Rem peragunt pedites: sedes implentur avari
Ditis et umbriferi domus insatiabilis antri.
Rumpere fila manu non sufficit una sororum,
Abiectaque colo Clotho Lachesisque virorum
Fata metunt, unamque duae iuvere sorores.
Mixta plebe duces pereunt utrimque, sed inter
Milia tot procerum speciali laude refulgens
Inclitus emicuit numerosa caede Nicanor,
Perque tot obiectos vestigat Rhemnona Persas,
Nil actum credens fusis tot milibus, ipsum
Cum videat superesse ducem dominumque cohortis.
Nec mora conspicui turba cedente suorum

Concurrere duo, ferit horrifer astra boatus,
Et populi quatit arva fragor, ferrata subactas
Cornipedum pedibus putres terit ungula glebas.
Cominus admissi sibi vicinantur: uterque
Cuspide praetenta superos agnovit in ictu
Propitios, crudeque licet pulsatus acerno
Stipite, mansit eques tamen: hinc vacuata propinquum
Vertitur ad capulum manus: aerea casside quassa
Profluvio rigat arva cruor, nec sustinet iras
Mucronis clipeus: genibus cecidere remissis
Vectores vectique simul. Prior ense retecto
Surgit Parmenides, et pectora Rhemnonis acer
Arcet utroque genu, donec vitalia Parthi
Et ventris latebras capulo tenus induit ensis.
Extemplo turbati Arabes et lite relicta
Vertere terga parant: sed quos Hyrcania gignit
Conspicuos in Marte supervenit ala quiritum
Excedens numerum, inclusumque Nicanora vallo
Armisonae sepis facta statione coronant.
Obruitur primo iaculis: strepit aerea cassis
Glandibus et saxis, tantamque sibi lacer orbis
Obstupet innasci veterano robore silvam.
Iamque pedes ulnaeque labant mixtoque cruore
Membra lavat sudor: sed mens infractaque virtus
Et princeps animus fracto sub pectore regnant,
Totque lacessitus iaculis et cestibus ille

Murus Alexandri, sed non sine nomine tandem,
Occubuit, multamque sui cum strage ruinam
Persarum trahit unius damnosa ruina,
Qualis Romulea cecidit cum turris in urbe
Turbine fulmineo vicinas obruit aedes.
  Interea Macetum planctu pulsatus acerbo
Advolat orbata catulis truculentior ursa
Diluvium mundi Macedo: pavet obvia turba
Principis occursum, fugiuntque per avia cursu
Praecipiti, dociles vitam praeferre triumpho.
Unus Alexandro reliquis fugientibus instat
Memnonides Phidias, cuius lanugine prima
Signabat roseas facies nivis aemula malas,
Nobilis et patrio referens a sanguine Cyrum,
Cui nuptura soror Darii: si cederet illi
Gloria Martis, erat unde orta superbia: Magno
Obvius ire parat. Sed nec reverentia patrum,
Nec favor aetatis, nec rerum copia mortem
Excutiunt: parili forma, sed dispare fato
Occurrit iuveni laxis Hephaestio frenis,
Et qua flammivomo rictu micat aerea tigris,
Discutit umbonem, largoque foramine candens
Admittit ferrum laxo toga ferrea nexu.
Transit in occultas feralis arundo latebras
Pectoris, inque humeris nivea cervice reclini,
Perpetuae Phidias noctis caligine tectus
Fertur et aeterno clauduntur lumina somno.

At laevo in cornu, cui nulli Marte secundus
Parmenio praeerat, discors Bellona furebat,
Sanguineis maculosa iubis sanieque recenti
Delibuta comas: cui spumeus axe cruento,
Lumine flammifero, tonitrus et fulminis instar,
Concitus occurrit ferali turbine frater,
Cui sternit furor ipse vias, ceduntque ruenti
Degeneres animi: comes indivisa furoris
Praecipites rapit ira gradus et fellea torquens
Lumina contemnit humiles rationis habenas,
Impatiensque morae levis et male cuncta ministrans
Impetus obliquos versans in pulvere currus:
Undique successus, sed et infortunia mixtim
Circumfusa volant, et mille a vertice Martis
Cum pallore suo nutant per inania mortes.
Talis in amplexus veniens per colla sororis
Brachia diffundit deus horrifer: ocius, inquit,
Labere cara soror, Macetumque, i, nuncia regi:
Vana spe raperis, Darium qui perdere per te
Nescius affectas: scelus hoc a principe tanto
Amovere dei, nec fas ut dextera mundi
Sceptra tenens madeat iugulo polluta senili.
Altera debetur Dario fortuna, suorum
Proditione cadet: celer ergo per arma, per hostes
Adsis, et varia populanti caede Pelasgos
Impiger occurras Mazaeo: quippe rapinis

Et Macetum spoliis inhiat, laxatque solutos
Compedibus Persas, rursus versa vice vinclis
Mancipat Argivos: nec enim tot sustinet ultra
Milia Parmenio paucis incessere turmis.
Dixit, et imbrifero Bellona citatior austro
Fertur et ad dextrum pertransit stridula cornu,
Induiturque genas horrendaque Palladis ora,
Gorgonis anguicomos praetendens aegide vultus:
Commemoransque dei breviter mandata recessit,
Infecitque diem ferali nube recedens.
  Excutitur saltu Macedo profugamque sequutus
Voce deam: quocumque venis dea cardine, vanum
Spernimus omen, ait: non me divellet ab armis
Et curru Darii, licet impiger ales ab alto
Missus Atlantiades verax mihi nuntius ipsas
Afferat a Persis raptas cum matre sorores.
Ex Dario pendet nostri spes unica voti:
Quem si perdidero, parvi mihi cetera, parvi
Perdita momenti: solum si vicero, solus
Perdita restituet: non est mihi perdere tanti
Quod recipi poterit, ut non et vincere malim.
Sed neque si turris Darium septemplice muro
Includat, licet ardenti circumfluus unda
Sulphureis Acheron defendat moenia ripis,
Eripiet fortuna mihi. Sic fatus in armis
Se locat, et summo clipeum feriente lacerto,
Orbem signiferum ceu vallum et moenia muro

Pectoris opponit, tendensque in sidera pinum,
Vertice sublato medios ruit hostis in hostes,
Fumantesque globos torquens testatur adesse
Pulvis Alexandrum. Fertur temone supino
Afer Aristomenes, pedibusque attritus equinis
Occubuit Lysias: Libycis a Syrtibus Afer
Venerat, a Scythicis Lysias tetrarcha pruinis.
Afrum Craterus, Lysiam deiecit Amyntas:
Ense iacet Lysias, hastili corruit Afer.
Iungitur his Amilon, terebrato gutture rubram
Exhalans animam, Baradamque iacentibus addit
Antigonus, reprimitque globum Ptolemaeus equestrem.
Nec minor Eumenidi strages nec gloria Coeni
Inferior Meleagre tua: truculentior instat
Perdiccas solito cunctis cernentibus ipsum
Ante aciem Darii. Polypercon, nocte fruendum
Qui prius asseruit, redimit de luce patenti
Consilium de nocte datum: furit Inacha pubes
Mente una votoque pari: furor omnibus idem
Parque animus bello dominoque simillimus ipsi,
Ut quot Alexander comites si Marte furentes
Cominus adspiceret, tot se gauderet habere
Magnus Alexandros. Iam victoris fragor aures
Pulsabat Darii, iamque irrumpebat in ipsos
Consortes lateris funestae turbo procellae.
  Aeger in adversis animus sapientis, et aegre

Consulit ipse sibi, cum duro tempore primis
Diffidit rebus et spes languescit inermis.
Nam quid agat Darius? quo se regat ordine demens?
Cui nec tuta fuga est, nec si velit ipse morari
Inveniet socios? nam de tot milibus, ante
Quîs se crediderat, bello vix mille supersunt
Qui stent pro patria: pudor et reverentia famae
Ne fugiat prohibent, contra timor anxius urget.
Dumque vacillanti stupefactus pectore nutat,
Dum dubitat, rapiatne fugam, vitamve perosus
Se sinat ipse capi, Persae velut agmine facto
Mandant terga fugae, rapiuntque per arva relicto
Rege gradum. Laxis tunc demum invitus habenis
Nactus equum Darius rorantia caede suorum
Retrogrado fugit arva gradu. Quo tendis inertem
Rex periture fugam? nescis, heu perdite, nescis
Quem fugias! hostes incurris dum fugis hostem!
Incidis in Scyllam cupiens vitare Charybdin.
Bessus, Nabarzanes, rerum pars magna tuarum,
Quos inter proceres humili de plebe locasti,
Non veriti temerare fidem capitisque verendi
Perdere canitiem, spreto moderamine iuris,
Proh pudor! in domini coniurant fata clientes.

Magnus ut ablatum medio de limine mortis
Accepit Darium, regum super ossa cruentus
Fertur et ingenti super ipsa cadavera saltu

Insequitur profugum paene incomitatus Achivis,
Immemor ipse sui, qualem rapit impetus ignem
Sideris et raris distinguit nubila flammis.
Quantus ab Alpinis spumoso vertice saxis
Erumpit Rhodanus, ubi Maximianus Eoos
Exstinxit cuneos, cum sanguinis unda meatum
Fluminis adiuvit fusa legione Thebaea,
Permixtusque cruor erumpit in ardua, spreto
Aggere riparum totumque rigavit Agaunum.
Sed iam praecipiti per saxa, per invia, saltu
Transierat Lycum paucis comitantibus amnem
Belides, dubiusque stetit stratumne furenti
Immersurus aquae properaret frangere pontem,
Pellaeo clausurus iter: sed ab hoste premendos
Dura caede suos timuit, si ponte rescisso
Securus fugiens Persarum excluderet agmen.
Utile propositum vicit respectus honesti,
Praeposuitque suos Darius sibi: maluit ergo
Iustus inire fugam, potiusque elegit apertam
Victori praebere fugam quam claudere victis.
Fit fuga Persarum, turbatoque ordine passim
Curritur ad pontem: sed et intolerabilis aestus
Et cursu duplicata sitis languentia torrent
Viscera, et exhaustos sudor sibi vindicat artus,
Pulmonisque vagas agitant suspiria cellas.
Unde inopes undae, nemorum per devia docti
Occulti laticis salientes quaerere venas,

Omnibus incumbunt rivis, haustaque gulose
Coenosi torrentis aqua, praecordia limo
Tensa rigent: praegnantem uterum simulare coactus
Triste parit funus concepto flumine venter.
Nonnullis avido fluvium dum gutture sorbent,
Obstruit occurrens vitales unda meatus,
Aeraque in caecis inclusum suffocat antris.
Sed neque tot turmas procerum vulgique phalanges
Ad mortem ductore metu sine lege ruentes
Explicat unius angustia pontis: acervos
Vix capit unda tumens fluviique vorago cadentes.
Labuntur passim, lapsosque involvit hiatus
Fluminis et virides stupuere cadavera Nymphae.
Languentes gladios et hebentia tela suorum
Intuitus Macedo, cum iam declivis Olympus
Phoebeis legeretur equis, fumantibus arvis
Aethiopum, et solito pauloque remissius igne
Ureret Herculeas solis vicinia Gades,
Causatus praeceps in noctem tempus, ad illos
Quos credebat adhuc in cornu stare sinistro
Flectit iter: iamque in laevum converterat arma,
Cum praemissus eques a Parmenione triumphum
Nuntiat et variis afflictos stragibus hostes.
Dumque reducuntur equites in castra, repente
Vallibus emergens Persarum apparuit agmen,

Exurens clipeis galeisque micantibus agros.
Qui primos inhibere gradus et figere gressum,
Demum ubi tam paucos Macetum videre, cruentas
In Magnum vertere acies: rex ante quiritum
More suo gradiens vexilla, pericula Martis
Dissimulans potius quam spernens, illud ab hoste
Concussum toties sed inexpugnabile castrum
Pectoris opposuit Persis, nec defuit illi
Perpetua in dubiis rebus fortuna. Cohortis
Praefectum mortis et Martis amore furentem
Excipit et celeri rimatur viscera ferro.
Nec mora Lysimachus et gloria gentis Achaeae
Invasere Arabes passim, neutrisque pepercit
Martius ille furor, ubi nemo cadebat inultus.
Verum cum Phoebi radiis Atlantide stella
Iam vultus audente suos opponere, Persis
Marte videretur fuga tutior, ordine rupto
Consuluere fugae, laxisque licenter habenis
Nocte fere media transvecti fluminis amnem
Arbela perveniunt, ubi rex Babylonius illos,
Quos secum fuga contulerat, lugubris et amens
Consulit et pariter duro de tempore tractat.
Cumque repressisset queruli suspiria cordis,
Relliquias Macetum lacrimoso lumine spectans:
Fortuitos toties, inquit, variare tumultus,
Nunc adversa pati, nunc exultare secundis,
Nunc caput incurvare malis, nunc tollere, sortis

Humanae est: humilem sic vidit Lydia Croesum,
Et sic victorem versa vice femina vicit.
Sic quoque Thermopylae Xerxem videre iacentem,
Et qui navigiis totum modo texerat aequor,
Vix licuit victo sola cum nave reverti.
Nulla rei novitas pervertere fortia debet
Pectora, cum nulla teneatur lege fidelis
Esse homini fortuna diu: spes unica victis
Contra victorem rursus sperare triumphum.
Nec dubito, quin victor agros aditurus et urbes
Civibus exhaustas, sed opimis rebus et auro
Confertas, ubi gens avidissima gutture toto,
Visceribus siccis sitiens letale metallum,
Tentabit sedare sitim praedaque recenti
Conceptam satiare famem: nec inutile nobis
Id reor: interea fines intactaque bellis
Regna petiturus Medorumque ultima, vires
Non aegre reparabo meas. Pretiosa supellex
Castraque castratis et multa pellice plena
Quanti sint oneris et quantum bella gerentes
Impediant, usu longo didicere potentes.
His partis erit inferior, quibus ante remotis
Maior erat Macedo: spoliis vincetur onustus,
Qui vicit vacuus: non auro bella geruntur
Sed ferro: non aes, non oppida regna tuentur,
Sed virtus viresque virûm. Penetremus abactos
Medorum fines: in duris utile rebus

Non dictu speciosa sequi, docet ipsa facultas.
Non secus antiquos primo molimine rerum
Novimus afflictos sortis discrimine patres,
Indultis aliquot hostique sibique diebus,
Fortunam reparasse suam, rursusque retusis
Hostibus adversa de parte tulisse triumphos.
Finierat Darius: vox plena pavoris et exspes
Visa suis. Cum tot opibus Babylona superbam
Et reliquas urbes sine defensore relictas
Esset Alexander primo fracturus Eoo,
Nulla videbatur reparandae copia sortis.
Sed neque quod superest retinendi gratia regni,
Seu confirmato tamen agmine, sive sequente
Imperium potius quam consilium ducis, uno
Maturant animo Medorum visere fines.
Nec mora distribuens celebres apud Arbela gazas
Munificus Macedo, tantis ardenter onusto
Rebus et inventa satiato milite praeda
Transcurrit Syriam, pluvioque citatior Austro,
Vi vel amicitia superatis civibus, ardet
Obsita coctilibus intrare palatia muris,
Insignemque olim tot regum laudibus urbem,
Cui dedit aeternum labii confusio nomen.
Cumque Semiramia tantum distaret ab urbe,
Quantum Sequaniis distat Dionysius undis,
Ecce vir illustris stipatus prole beata
Impiger occurrit Mazaeus transfuga regi,

Imperio Magni sese Babylonaque dedens.
Quem rex complexus avide vultuque benigno
Suscipiens, tacitis suffocat gaudia votis,
Quippe laboris erat longi magnique paratus,
Tot populis et tot munitam turribus urbem
Obsidione capi, nisi machina munere divum
Coctile caementum crebro dissolveret ictu.
Virque manu promptus et non inglorius illa
Praecedenti acie toties expertus in armis,
Exemplo poterat alios ad foedera pacis
Invitare suo. Tunc vero cohortibus arte
Dispositis iussisque sequi et retrocedere Persis,
Agmine quadrato stupefactae illabitur urbi.
Splendet in occursu tanti Babylonia regis,
Et quas congessit veterum sollertia regum
Exponuntur opes: ardent altaria gemmis,
Porticibusque sacris statuae reteguntur avitae.
Per fora, per vicos, per compita Serica ridet
Vestis et aurivomis ignescunt fana coronis,
Matronasque graves annis civesque severos
Tegmina caelatis urunt bombycina monstris.
Servus et ancillae iussi lucescere luxu
Barbarico, insolitos nequeunt sufferre paratus,
Immemoresque sui, dum contemplantur amictus,
Iam se praesumunt servos non esse fateri,
Hosque, quibus deerat fallax opulentia, iussit
Inter honoratos fulgere precaria vestis.

Iam totum victoris iter lascivia florum
Texerat et ramis viduata virentibus arbor:
Quocumque ingreditur certant thymiamata ture,
Divinique Arabum pascuntur odoribus ignes,
Et matutino satiantur aromate nares.
Effera praefertur claustro indignata teneri
Tigris, et obtrusi ferrato carcere pardi:
Inclusi caveis frendunt immane leones,
Et quaecumque tenet Hyrcanos bestia saltus.
Et ne praepediat oculos obiecta sequentum
Turba frequens, gradibus evecti ad culmina tecti
Quamplures avidique suum cognoscere regem
Edita murorum longa statione coronant.
Occurrunt lyricis modulantes cantibus odas
Cum cytharis mimi: concordant tympana sistris,
Cymbala psalterio cedunt, nec defuit aures
Blandius humanas docilis sopire viella,
Et quos Niliacae tradunt mendacia gentis
Fatidicos, coelique notis praenosse peritos
Sidereos motus et inevitabile fatum,
Memphitae vates currum victoris adorant.
Numquam tam celebri iactatrix Roma triumpho
Victorem mirata suum tam divite luxu
Excepit, seu cum fuso sub Leucade Caesar
Antonio sexti mutavit nomina mensis,
Lactandasque dedit hydris Cleopatra papillas:
Seu post Emathias acies, cum sanguine Magni

Iam satur irrupit Tarpeias Iulius arces.
Et merito: nam si regum miranda recordans
Laudibus et titulis cures attollere iustis,
Si fide recolas, quam pauco milite contra
Victores mundi tenero sub flore iuventae
Quanta sit aggressus Macedo, quam tempore parvo
Totus Alexandri genibus se fuderit orbis:
Tota ducum series, vel quos Hispana poesis
Grandiloquo modulata stilo vel Claudius altis
Versibus insignit, respectu principis huius
Plebs erit, ut pigeat tanto splendore Lucanum
Caesareum cecinisse melos Romaeque ruinam,
Et Macetum clarus succumbat Honorius armis.
Si gemitu commota pio votisque suorum
Flebilibus divina daret clementia talem
Francorum regem, toto radiaret in orbe
Haud mora vera fides, et nostris fracta sub armis
Parthia baptismo renovari posceret ultro,
Quaeque diu iacuit effusis moenibus alta
Ad nomen Christi Carthago resurgeret; et quas
Sub Carolo meruit Hispania solvere poenas
Exigerent vexilla crucis: gens omnis et omnis
Lingua Iesum caneret, et non invita subiret
Sacrum sub sacro Remorum praesule fontem.

ARGUMENTUM LIBRI SEXTI.

Sextus Alexandrum luxu Babylonis et auro
Corruptum ostendit. Castrensia munera certis
Distribuit numeris. Armato milite fines
Uxios intrat. Sisygambis liberat urbem
Et Madaten precibus. Cum moenibus eruta fumat
Inclita Persepolis. Movet occursus miserorum
Turbatum regem. Darius discrimina Martis
Rursus inire parat. Hinc seditio parricidas
Separat a Dario: sed eos innata simultas
Acceptos reddit et credula pectora placat,
Nec fatum mutare valent decreta Patronis.

ALEXANDREIDOS LIBER SEXTUS.

Ecce, lues mundi, regum timor unicus, ecce
Quem toties poteras Babylon legisse futurum
Eversorem Asiae, sacra quem praedixerat hircum
Pagina, quem gemini fracturum cornua regni,
Praesentem mirare virum, nec despice clausum
Coctilibus septis, qui latum amplectitur orbem,
Cuius inhorrescunt audito nomine reges:
Rex erit ille tuus, a quo se posceret omnis
Rege regi tellus, si perdurasset in illa
Indole virtutum, qua coeperat ire potestas.
Adspice quam blandis victos moderetur habenis,
Adspice quam clemens inter tot prospera victor,
Adspice quam mitis dictet ius gentibus, ut quos
Hostes in bellis habuit cognoscat in urbe
Cives, in bello quos vicit vincat amore.
Hos tamen a tenero schola quos impresserat aevo
Ornatus animi, poliendae schemata vitae,
Innatae virtutis opus solitumque rigorem
Fregerunt Babylonis opes luxusque vacantis
Desidiae populi: quia nil corruptius urbis
Moribus illius, nihil est instructius illis

Ad Veneris venale malum, cum pectora multo
Incaluere mero: si tantum detur acerbi
Flagitii pretium, non uxores modo sponsi,
Sed prolem hospitibus cogunt prostare parentes.
Sollennes de nocte vident convivia ludos,
Quos patrio de more solent celebrare tyranni.
Hos inter luxus Babylonis et otia Magnum
Ter deni tenuere dies et quatuor: unde
Terrarum domitor exercitus ille futurus
Debilior fuerat, si post convivia mensae
Desidis effrenum piger irrupisset in hostem.
Ergo Semiramiis postquam Mavortius heros
Finibus egressus Satrapenis constitit arvis,
Quaedam, quae dederant patres praecepta priores,
Militiae mutanda ratus castrensia certos
Munera sub numeros arguta mente redegit,
Utque suos habeant chiliarchas, quaeque quiritum
Milia constituit, quibus indubitata probetur
Iudicibus virtus equitum, dignusque probatis
Exhibeatur honor, ne falso praemia poscat
Qui tepide gessit: ne sub probitatis amictu
Splendeat improbitas, et ne mercede negata
Perdiderit titulum qui gessit fortia fortis.
Moris apud veteres Macetum patremque Philippum
Hactenus exstiterat, cum tolli signa iuberent,
Castra ciere tuba, quae praepediente tumultu

Armorumque sono non pertingebat ad omnes:
Sed super hoc cautum est ut pertica signa movendi
Luce sit in signum, fumus de nocte vel ignis.
Neve quis alterius manus vel fortia gesta
Usurpare suisve adscribere viribus ausit,
Unumquemque virum vice qua donatur et actis
Contentum iubet esse suis: monet, allicit, artat
Fortes, conductos, cives prece, munere, verbo.
Romuleos reges subiecto legimus orbe
In populos legem et causas dictasse forenses,
Cum deus ultrices furias arceret Olympo
Theudosius terris: sed plus fuit arma tenentes
Legibus adstringi, quam victis condere iura,
Et maius fuit armatos decreta rigoris
Suscipere in bello quam ius in pace pacisci.
Haec ubi mature tractata libentibus omnes
Accepere animis, Susam tradentibus urbem
Civibus, et multis hilarato milite gazis,
Agmen ad Uxias convertit turbidus arces.
Uxiae regionis onus summamque regebat
Praefectus Madates, sane vir fortis et ingens
Exemplar fidei, pro qua suprema subire
Non veritus verum Dario servabat amorem.
Doctus ab indigenis iter esse latens et opertum
Civibus ignaris, Graios quod ducat ad urbem,
Delectis equitum tantum in discrimen ituris

Praefecit Macedo meriti Taurona probati.
Ipse movens circa tenerae primordia lucis
Angustas superat fauces aditusque locorum,
Caesaque materies faciendis cratibus apta
Et pluteis curva testudine surgit in altum,
Artificum ut studiis tali munimine tuta
Funditus erueret muros armata iuventus.
Sed gravis accessus, cum dura minetur acutis
Cotibus et saxis succidi nescia tellus.
Nec solum Macedo cum duro dimicat hoste,
Sed locus est cum quo pugnandum, vivaque cautes
Nativo munita situ: tamen arta subibant
Et praerupta leves duce praecedente cohortes.
Quem tamen, obiecta testudine cum peteretur
Eminus ex alto telorum grandine, nec vi
Nec prece barbaricis poterant avellere muris:
Quippe inter primos galeato vertice primus
Fulminat in muros, nunc grandia saxa volutans,
Nunc sude suffodiens: nunc frangit ariete portas,
Nunc tormenta rotat tormentum flebile mundi,
Impellensque suos: pudeat iam, proh pudor, inquit,
Victores Asiae, o socii, quibus ante tot urbes
Cessere, exigui dormire ad moenia castri.
Quae loca, quod subsistat opus? quis non ruat agger

Ante manus Macetum? quae moenia stare vel arces
Sustineant? solidis quae fundamenta columnis
Inniti valeant, cum senserit altus adesse
Murus Alexandrum? Quamvis aequandus Olympo
Corruet et discent mihi condescendere turres.
Dixit, et in summa Tauron apparuit arce.
Quo simul adspecto Graiis audacia crevit,
Corripuitque pavor et desperatio cives,
His extrema pati patriaeque impendere vitam,
Illis corde sedet fuga si modo libera detur.
Maxima nubiferam se turba recepit in arcem.
Nec mora, ter denis victorem flectere missis,
Ut liceat salva victos abscedere vita,
Triste reportatur responsum a principe, nullum
Esse locum veniae: parvas superesse doloris
Suppliciique moras: torpent languore pavoris
Perculsi cives, dociles extrema vereri.
Dirigit ergo preces occulto calle per umbras
Ad matrem Darii Madates, ut mitiget iram
Regis et ut victis invictus parcat et urbi,
Non ignarus eam venerari et matris honore
A victore coli Madates, cuius sibi neptem
Duxerat, ad Darium cognato sanguine spectans.
Renuit illa diu precibus concurrere, quamvis
Iusta petant, et fortunae non congruit isti
Qua nunc versor, ait, tantos admittere fastus.
Victorem qua fronte rogem captiva? repulsam

Ex merito patitur, qui postulat ulterius quam
Promeruit: spes quam meritum non praevenit, a spe
Deviat et verum dat ei praesumptio nomen.
Convenit ut potius quod sim captiva penes me
Contempler, quam quod fuerim regina recorder.
Tot precibus latis vereor ne fessa residat
Neve fatigari regi clementia possit.
Ista Sisygambis supplicum tamen icta dolore
Scribit Alexandro: victis si parcere nolit,
Luce frui Madaten, iam victum, iamque fatentem
Se peccasse, sinat. Quae tunc moderatio Magni,
Quae pietas fuerit, vel quae constantia regis,
Arguit hoc unum, quod non Madati modo, verum
Omnibus ignovit, et libertate priori
Concessa captam captivis reddidit urbem.
Restituit patrios priscis cultoribus agros,
Immunesque coli mandavit et absque tributo.
Si vaga victori Dario fortuna dedisset
Urbem prae manibus, non impetrasset ab illo
Plura parens, quam quae victis dedit hostibus hostis.
Nec mora, divisis cum Parmenione catervis,
Imperat, ut Darium caute vestiget, eumque
Campestri iubet ire via, tamen ipse retentis
Delectis equitum iuga tendit in ardua, quorum
Perpetuum excurrit vergens in Persida dorsum.

Non alias Macedo graviora pericula passus
Experto didicit semper variamque sibique
Dissimilem et nulli fortunam stare perennem.
Perque tot angustas, et qua via devia, fauces
Perque tot anfractus, et qui vestigia nusquam
Admittunt hominis, gradiens Pellaeus ab hoste
Desuper obruitur, et non impune frequenter
Compulsus retroferre gradus, multaque suorum
Sanguinis impensa post tot discrimina tandem
Hostica confregit collato robore signa,
Victaque sederunt victricibus arma sub armis.
Vix bene purgato noctis caligine coelo,
Traiiciens Macedo molimine pontis Araxen
Persepolin festinus adit, captamque redegit
In cineres celebrem tot priscis regibus urbem.
Divitiis tumidas cum ceperit ante tot urbes,
Huius opes alias opulentia barbara longe
Praeteriit: luxum totius Persidis istuc
Intulerant reges: sacrum penetralibus aurum
Et rudis eruitur argenti massa vetusti.
Ex adytis rapitur non tantum partus ad usum
Agger opum: nec ad hoc congessit avara vetustas,
Quantum ut mirantes traheret speculatio visus.
Curritur in praedam citius, certatur et inter
Praedones, hostisque loco truncatur amicus,
Cui pretiosior est rapta aut inventa rapina:

Causa necis pretiumque fuit pretiosa supellex.
Et quod quisque rapit, iam non capit improbus, unde
Accidit ut quod iam non occupat, aestimet illud.
Purpura diripitur, laceratur regia vestis
Artificum sudata manu, quaeque aspera signis
Aurea vasa rigent dolabris in fragmina caedunt.
Nil sinit intactum nullis contenta cupido,
Integra nulla manent: membris simulacra recisis
Plus terroris habent mutilata minusque decoris.
Exitus hic urbis, quae tot regalibus olim
Floruerat titulis et quae tot gentibus una
Iura dabat, quondam specialis et unicus ille
Europae terror, decies cum mille carinis
Obstrueret totum numerosa classe profundum
Neptunum, fossis immittere collibus ausa,
Ausaque montanis exponere lintea dorsis.
Persarum reliquas urbes tenuere sequuti
Post Magnum reges: huius vestigia nusquam
Invenies, nisi strata rapax ostendat Araxes
Moenia, marmoreis paulum distantia ripis.
  Dixeris indignam dignamve his cladibus urbem
Ambigitur: nam cum subiturus moenia Magnus
Pergeret, occurrit agmen miserabile visu:
Captivi Macetum tria milia, corpora caesi,
Auribus orbati, pedibus manibusve recisis,
Vel labra praecisi, penitus vel lumine cassi,

Aut aliqua a Persis membrorum parte minuti.
Praeterea quae longa sui ludibria servat,
Frontibus impressa est rudibus nota barbara signis.
Hos ubi non homines verum simulacra videri
Rex ratus in primis tandem cognovit, obortis
Intepuit lacrimis, victorque exercitus ille
Flevit, et in subitum versa est victoria luctum.
Rex miseros fortis animi iubet esse, daturum
Se quidquid peterent, visuros dulcia rura
Divitis Europae, uxores dulcesque propinquos
Spondet, et in patrio capturos cespite somnum.
Secedit vallo vulgus miserabile, donec
Quae potiora petat libra deliberet aequa.
His Asiae placuit consistere finibus, illis
Dulcior est patrius alieno cespite cespes.
Quorum quem docilis celebrem facundia linguae
Fecerat Euctemon ita creditur esse loquutus:
Quem modo de tenebris et clauso carceris antro
Ut peteremus opem puduit procedere, trunci
Corporis exitium patriae qua fronte valebis
Ostentare tuae, spectacula laeta daturus?
Cum sane incertum, discrimina tanta tulisse
Poeniteat magis an pudeat: bene fertur iniqua
* *Conditio, cum tecta latet: bene fertur amara*
Conditio, miseram si nosti abscondere vitam,
Nullaque tam nota est miseris tam patria dulcis

Quam sedes aliena, domus sine teste prioris
Fortunae: miseros faciunt loca sola beatos,
Quando beatarum subeunt oblivia rerum.
Qui totum ponunt in spe vel amore suorum,
Quam cito sustineat lacrimarum arescere rivus
Ignorant: leviter veniunt leviusque recedunt
Blandiri dociles lacrimae, solasque propinqui
Impendunt miseris lacrimas: arentibus illis
Cum lacrimis arescit amor pietasque tuorum.
Sors miseri querula est, felicis vero superbus
Est status, et tumidae nulla est compassio mentis.
Quem fastidit homo, non vere diligit: ille
Verus amor, miserum qui non fastidit amicum.
Fortunam alterius dum tractat quisque recurrit
Ad propriam, et propria consulta sorte requirit
Tales exterius qualem se noverit intus.
Fortunata parem solet alea quaerere casum.
Fastidire alius alium poteramus et esse
Opprobrio mixtim, nisi mutua fata dedissent
Omnibus aequales inter tria milia casus.
Uxores tenerae quas in fervore iuventae
Duximus, et spretas sumptis dimisimus armis,
O quam sollenni in socialia foedera vultu
Admittent viles Veneris sine fomite truncos,
Partirique volent genialis gaudia lecti!
Usque adeo sexus vobis incognitus ille?
Pectore femineo vernalis certior aura est,

Mollior est adamas: felici quae solet esse
Dura viro, miserum poteritne videre maritum?
Obsecro vos, olim vita defuncta iuventus,
Quaerite quas habitent semesa cadavera sedes.
Quaeramus parili voto lugentibus aptum
Abiectisque locum: ignotis lateamus in oris,
Quas penes agnosci miseri iam coepimus, imo
Quas penes invisum iam desiit esse cadaver.
Hactenus Euctemon, cui sic oriundus Athenis
Theseus obiecit: nemo aestimat, inquit, amicum
Corporis ex habitu, durae ludibria sortis
Nemo pius pensat: non nos natura creatrix
Sed contemptibiles hostis violentia fecit.
Omnibus esse malis me iudice censeo dignum,
Quem pudet eventus, sua cui fortuna pudori est.
Desperare solent, alios in tempore duro
Esse miserturos aliis, hi qui misereri
Non vellent si fata darent contraria fila.
Inclementis homo mentis male coniicit ex se,
Rara quod humanae sedeat clementia menti.
Spe maius votoque deos offerre videtis
Uxores, patriam, prolem patriosque penates.
Heu, liceat clausis erumpere carcere, lucem
Aeraque et linguam patriosque resumere mores!
Cur miser hic et servus eris, si patria detur
In votis, in qua tantum miser esse teneris?
Exulibus tandem fortunaeque ultima passis

Est aliquid patrio se reddere posse sepulcro:
Mollius ossa cubant manibus tumulata suorum.
In Persis maneant Medorumque aera spirent
Felices alii, quos diffidentia patrum
Uxorumque potest avellere dulcibus arvis.
Me sane regis usurum munere constat,
Europam patriamque sequi, modo libera detur
Visendi a superis natalia rura facultas.
Finierat Theseus, sed paucos reperit huius
Voti participes: aliorum pectora vicit
Consuetudo potens natura fortior ipsa.
Quorum consilio concurrens Magnus opimos
Non solum partitur agros, sed prodigus addit
Aes variosque greges et laeti farris acervos,
Ne frumenta solo desint, cultoribus arva.
His ubi consulte providit Martius heros,
Medorum ingreditur reparato milite fines,
Praecipitique legens Darii vestigia cursu,
Ne fuga surripiat, pleni pars magna triumphi
Qui solus superest, pardis instantior instat.
Sed iam Belides Ecbatana venerat urbem,
Metropolim Mediae: decreverat inde subire
Bactrorum fines: sed cum loqueretur adesse
Rumor Alexandrum, cuius satis agmina contra
Pennatosque gradus distantia nulla locorum
Longa videbatur, mutato pectore mutans
Consilium, totos orditur in arma paratus,

Pugnandoque mori decrevit honestius esse,
Quam victam toties fatis extendere vitam.
Unde viae comites paulo consistere iussos
Intuitus: si me ignavis sors aequa laboris
Iungeret, et mortem reputantibus, inquit, honestam
Qualiscumque foret, potius dicenda tacerem,
Quam verbo vellem consumere tempus inani.
Sed maiore fide, quam vellem quamque decorum
Esset, virtutis expertus robora vestrae,
Iam didici, quam sit venerabile nomen amici,
Quam sincera fides sinceros inter amicos:
Tot rebus monitus praesumere debeo tantis
Me dignum sociis. De tot castrensibus ante
Unica Persarum superestis gloria, qui me
Bis profugum, victi bis principis arma sequuti.
Vestra fides stabilemque probans constantia mentem
Efficiunt, ut non verear me credere regem,
Ut me Persis adhuc ausit regnare fateri.
Qui potius castris victi elegistis adesse,
Victoris quam signa sequi, me iudice digni,
Si mihi non liceat, pro me quibus aetheris ille
Dignas rector agat grates, quia non erit ulla
Nescia tam recti, tam non obnoxia iustis
Surdaque posteritas, quae vos non efferat aequis
Laudibus in coelum: quae non memoranda loquatur,

Quae vos et meriti taceat praeconia vestri.
Vivere per famam dabitur post fata sepultis,
Sola mori nescit eclipsis nescia virtus.
Unde fugae latebras, quas semper abhorreo, quamvis
Molirer, virtute animi tantoque meorum
Consilio fretus irem tamen obvius hosti.
Exulat in regno Darius: sed quousque feretis
Cives, quod patrio rex imperet advena regno?
Aut mihi defungi vita continget honesta,
Aut revocare meas afflictis hostibus urbes,
Et quae perdidimus celeri reparare paratu.
Arbitrium victoris an id censetis honestum
Victus ut exspectem, Darioque precaria detur
Mazaei exemplo sola in regione potestas?
Qui modo totius Asiae moderabar habenas,
Anne reservabor ad tantum dedecus, ut sim
Gloria victoris, in regni parte receptus?
Non erit, ut capitis decus hoc aut demere quisquam
Debeat aut demptum mihi sese reddere iactet.
Imperium vivus perdam: privabor eodem
Imperio vitaque die: pretiosa duobus
Mors Darium vita simul et diademate nudet.
Si manet hic animus, socii, si mens ea vobis,
Nemo supercilium Macetum fastusque nefandos
Cogetur post fata pati: sua dextera cuique

Aut modo finis erit aut ultio digna malorum.
Ergo si superi pia bella moventibus obsunt,
Si facinus reputant iustos defendere, saltem
Finis honestus erit, fortesque licebit honesto
Mortis amore mori. Veterum per gesta parentum,
Per pretiosa precor quondam praeconia patrum,
Illustresque viros, quibus haec subiecta tributum
Gens Macetum toties et vectigalia solvit,
Obtestor, miles, ut dignos stemmate tanto
Concipias animos, ut te contingat Olympo
Teste vel egregia vinci vel vincere pugna.
Hactenus Arsamides, sed non excepit eodem
Verba cohors animo: dictis quoque debitus ille
Defuit applausus, quem persuadentibus audax
Reddere turba solet: perstrinxerat omnia verus
Ora timor, donec Artabazus inter amicos
Regis praecipuus: nos, inquit, in arma sequemur
Unanimes regem, uobisque erit exitus idem
Qui tibi, qui patriae. Laeti excepere loquentem
Assensu reliqui raucosque dedere tumultus.
Qualis in Aegeo desperans navita ponto,
In quem fluctivomus, fracta iam puppe, videtur
Coniurasse Notus, socios solatur inertes,
Dissimulansque metum comitum titubantia firmat
Pectora, et invito parat ire per aequora vento.
At Bessus facinus iam praemeditatus acerbum
Nabarzanesque suus, numeroso milite fulti,

Iam definierant Darium comprendere vivum,
Ut, si Magnus eos sequeretur, munere tanto
Commodius possent victoris inire favorem.
Quod si praeceleres evadere principis alas
Sors daret, auderent Dario regnare perempto,
Et vires reparare novumque lacessere Martem.
Nabarzanes igitur, sceleri iam tempora nactus
Opportuna suo: scio rex quae dixero, dixit,
Displicitura tibi, nec erit sententia cordi
Haec mea grata tuo: sed praegrave vulnus acerbo
Curatur ferro, gravis est medicina dolenti:
Asperior sanat graviores potio morbos,
Naufragiumque timens iactura saepe redemit
Navita quod potuit et damnis damna levavit.
Scis, quod amara geris adverso numine bella:
Sors urgere tuos non desinit aspera Persas.
Omnibus est tentanda modis fortuna, novisque
Est opus ominibus. Depone insignia regni
Ad tempus, bone rex: alii concede regendam
Imperii summam, qui nomen regis et omen
Possideat, donec Martis cessante procella,
Hostibus expulsis Asia, iusto tibi regi
Restituat regnum. Brevis exspectatio facti
Huius erit: tot Bactra dabunt, dabit India gentes,
Ut maior belli moles, maiora supersint
Robora, quam bello quae sunt exhausta priori.
Cur in perniciem palantes more bidentum

Irruimus? fortis animi est contemnere mortem,
Non odisse tamen vitam, sed amare virorum est.
Degeneres et quos constat taedere laboris
Compelluntur ad hoc, ut vitam ducere vile
Quid reputent. Quid mirum? ignavo vivere mors est.
E contra nihil est, quod fortis et ardua virtus
Linquat inexpertum: movet omnia et omnia tentat.
Tenditur ad mortem, cum nil superesse videtur:
Ultimus ad mortem post omnia fata recursus.
Ergo age rex Besso, quem gratia temporis offert,
Ad praesens committe tui moderamina regni,
Ut tibi restituat accepto tempore regnum.
Haec ubi dicta, animo vix temperat ille benignus
Et patiens rector: iam te invenisse cruentum,
Inquit, mancipium funesti temporis horam
Comperio, facinus qua patraturus acerbum
In dominum servus Parcarum stamina rumpas!
Haec ait, et stricto poterat mucrone videri
Occisurus eum, nisi vultu supplice Bessus,
Indignantis habens speciem, multoque suorum
Agmine stipatus regem exoraret, eumque
Haud mora vinciret nudum nisi conderet ensem.
Tunc vero a reliquis metari castra seorsum
Praecepere suis: at regi Artabazus irae
Consulit ut parcat, habeat pro tempore tempus.
Aequa mente feras, ait, erroremve tuorum

Stultitiamve: gravis et praematurus in armis
Instat Alexander: blando retinendus amore est
Miles, ne sanos turbet discordia sensus,
Neve a rege suos alienent Bactra maniplos.
Paruit Arsamides, superosque et fata sequutus
Castra locat: moeror et desperatio, victis
Indivisa comes, animos illius obumbrat.
In castris igitur, quae iam rectore carebant,
Motus erat varius animorum: proxima regi
Instabat funesta dies, nec, ut antea, regni
Dispensabat onus solus tentoria servans
Regia, pervigiles librans in pectore curas.
At duo conceptum iam mente cupidine regni
Tractantes facinus agitant in pectore, regem
Non nisi cum magno comprendi posse labore.
Non mediocris enim timor et reverentia regum
Regnat apud Persas: maiestas regia magni
Ponderis esse solet: etiam gens barbara nomen
Regis inhorrescit: et quos in sorte secunda
Barbaries metuit, veneratur numine pressos.
Vivit in adversis primae veneratio sortis:
Cui semel exhibuit impendit semper honorem.
Et quia tanta fides et gratia regis in illa
Gente, palam vel vi sine magna caede suorum
Non poterant Darium sceleris vincire ministri.
Ergo dolis operam dare et excusare furorem
Decrevere suum, simulante voce reverti

Ut decet, et tanti se poenituisse reatus
Ficturos, extrema pati pro rege paratos.
Crastinus amissum noctis caligine mundum
Reddiderat Titan, et signum castra movendi
Iam dederat Darius: aderant cum milite multo
Participes sceleris, caute praetendere docti
Officium sollenne foris speciemque sequendi
Principis imperium: sed in alta mente latebat
Occultum facinus scelerisque protervia tanti.
Sceptrum praeradians et adhuc insignia regni
Gestabat Darius, curruque micabat ab alto:
Prona iacebat humi supplex veniamque precatur
Seditiosa cohors, et sustinuit venerari
Tunc parricida ducem, quem post in vincula servus
Detrusurus erat, lacrimisque coegit obortis
Credere Belidem, vultumque rigare senilem
Fletibus irriguis. Sed nec tunc fraudis amicos
Poenituit sceleris, cum certus uterque videret,
Quam mitis naturae hominem, regemque virumque
Falleret. Ille quidem securus et immemor horae
Instantis, quam sors et servus uterque parabant,
Pellaei Macetumque manus, quae sola timebat,
Effugere affectans, laxis properabat habenis
Maturare fugam finesque subtre repostos.
At Patron Graeci dux agminis, integer aevo
Et stabilis fidei, Darii non fictus amicus,

Iam parricidarum comperta fraude, suorum
Milibus armatis pulchre circumdatus ibat
Contiguus regi, fandique ut copia facta est:
Nabarzanes, inquit, et Bessus, optime regum,
Insidias in te conceptas ense cruento
Effutire parant: vitae tibi terminus ista
Lux erit, aut illis. Nos ergo corporis esse
Custodes patiare tui: tua praecipe, dum res
Expetit, in nostris figi tentoria castris.
Liquimus Europam, nec Bactra nec India nobis:
Arva, laremque et spes in te congessimus omnes.
Esse tui custos externus et advena numquam
Expeterem, fierique tuae tutela salutis,
Si tibi quemquam alium posse hoc praestare videremt.
Inclita Patronem servandi gloria regis
Fecerat insignem: si quis tamen haec quoque, si quis
Carmina nostra legat, numquam Patrona tacebit
Gallica posteritas: vivet cum vate superstes
Gloria Patronis nullum moritura per aevum.
  Iam reor aeterno causarum saecula nexu
Non temere volvi: nemo temeraria credat
Fortuitoque geri mundana negotia casu:
Omnia lege meant, quam rerum conditor ille
Sanxit ab aeterno. Darius cum vivere posset
Consilio Graium, fati decreta secutus,

Quamquam nota satis expertaque saepius, inquit:
Sit mihi vestra fides, numquam tamen a populari
Gente recessurus, nec ab his devortia quaeram,
Quos toties fovi. Satis est levius mihi falli
Quam damnare meos. Quidquid fortuna iubebit,
Inter eos me malo pati quam transfuga credi.
Si salvum iam me esse mei, si vivere nolunt,
Iam sero pereo, iam mortem ultroneus opto.
Attonitus Patron, iam desperare coactus
Consilio regis, ad Graeca revertitur amens
Agmina, pro recto iustique rigore fideque
Cuncta pati promptus. Bessus parricida Pelasgae
Ignarus linguae, tanti tamen ipse furoris
Conscius, occultum capit ex interprete verbum.
Iamque peremisset Darium, nisi crederet esse
Tutius ut vivum Pellaeo traderet hostem.
Hoc potiore modo sperabat caedis amica
Concio victoris sibi conciliare favorem.
Distulit ergo nefas in idonea tempora noctis,
Noctis, quando solent patrari turpia, noctis,
Quando impune placent quae sunt in luce pudori,
Cum timor est audax, et frons ignara ruboris.
Tunc Dario Bessus grates agere et venerari
Ficta mente studet, quod perfida verba dolosi
Vitasset lepido et pulchro sermone quiritis.
Qui dum spectat opes, Macetum placare tyrannum
Hac regis cervice parat, funesta daturus

Munera. Nec mirum: venalia constat habere
Omnia venalem et ductum mercede quiritem,
Vir sine pignoribus, lare, coniuge, pauper et exul,
Emptorum pretiis ut circumfertur arundo.
  Annuit Arsamides, certus tamen omnia vera
Deferri a Graecis: sed eo iam venerat, ut res
Aeque dura foret et plena timoris et exspes,
Non parere suis et eis se credere nolle,
Quam falli et gladiis caput obiectare suorum.

ARGUMENTUM LIBRI SEPTIMI.

Septimus in dominum servos liber armat et eius
Iustitiam ostendit, tandemque in vincula trudit.
Interea Darium vestigans Magnus abactos
Confecit sceleris confuso Marte ministros.
Tunc demum Darius iaculis confossus in ipsa
Morte Polystrato, vivos dum quaereret amnes,
Extremas voces et verba novissima mandat.
Inventum Macedo corpus rigat ubere fletu
Ac sepelit: rursus vulgi procerumque tumultus
Comprimit et rapido cursu bacchatur in hostem.

ALEXANDREIDOS LIBER SEPTIMUS.

Restitit hesperio moerensque in littore Phoebus
Defixis haerebat equis, tristisque remissa
Luce retardabat venturae noctis habenas,
Et tantum visura nefas Latonia terris
Virgo morabatur roseos ostendere vultus.
Sed lex aeterno, quae colligit omnia nodo,
Et sacer orbis amor quo cuncta reguntur, utrumque
Corripuit iussitque vices explere statutas.
Iamque vaporantem fumabat Thetidos unda
Vorticibus clausura diem, requiemque petebat
Humanus cum sole labor: sed poena manebat
Lugentem Darium, positusque in vespere vitae
Occasum facturus erat cum vespere mundi.
Clauserat infelix tentoria, solus apud se
De se consilians: sed debile semper et exspes
Consilium miseri vitamque trahentis in arto.
Et tamen haec secum: quos me, pater optime Divum,
Distrahis in casus? quo me parat alea fati
Perdere delicto? superi, quo crimine tantas

Promerui poenas? cui nec locus inter amicos
Et notos superest, neque enim securus apud quos
Debueram dominus tutam deponere vitam.
Sed sitit hanc animam manifesto saevior hoste,
Inque senis iugulum parat arma domesticus hostis.
Si fuit indignum tanto diademate cingi
Totiusque Asiae Darium ditione potiri:
Si male subiectos rexit, si iura tyrannus
Publica vel patrias tentavit solvere leges:
Si cives armis populumque tyrannide pressit:
Si cum in iudicio resideret censor iniquus,
Avertit surdas a causa pauperis aures:
Si partem iniustam corruptus munere fovit:
Si mihi persuasit funesta pecunia iustum
Vendere iudicium: si fundum tristis avitum
Et patrias vites per me sibi flevit ademptas
Filius exheres: si iura fidemque perosus
In stadio mundi non munda mente cucurri:
Iam mortem merui, fati non deprecor horam,
Iam satis est, superi, vestro quod numine vixi.
Crudescant furiae Besso, desaeviat in me
Nabarzanes, gelidoque senis perfusa cruore
Tota domus iustas compescat numinis iras.
Sed si iustitiae cultor, si iura secutus
Nil egi, nisi quod rationis litera dictat,
In quantum natura sinit petulansque nocivae
Conditio carnis: gladios removete clientum

A domini iugulo: prosit vixisse per aevum
Innocue Darium: mors convertatur in illos
Qui meruere mori: liceat mihi vivere: prosit
Simplicitas iusto, noceantque nocentia sonti.
Quod si fixa deum manet imperiosa voluntas,
Si mihi fatorum series immobilis auras
Vitales auferre parat, vitamque coartans
Atropos incisum maturat rumpere filum,
Cur aliis liceat de me plus quam mihi? vel cur
Nabarzani servatus ero subtractus Achivis?
Numquid adhuc sanguis? numquid mihi dextera? numquid
Ensis, ut hanc dubitem fatis absolvere vitam?
Sic ait et gelido terebrasset viscera ferro,
Sed spado qui solus aderat tentoria planctu
Castraque commovit: dehinc irrupere citati
Cum lacrimis alii regem cecidisse gementes.
Barbarus in castris ululatus, et icta tremendo
Rura fragore sonant, tremulusque eliditur aer.
Nec capere arma sui, gladios ne forte clientum
Incurrant, audent: sed ne videantur inique
Deseruisse ducem, monet arma capessere Persas
Cum pietate fides: sed terror vincit utrumque,
Exclusitque potens reverentia mortis honestum.

Ecce per attonitos rapientes agmina Persas
Sacrilegi comites strictis mucronibus adsunt,
Irrumpuntque aditus et, circumstantibus ense

Dispersis, regem, quem iam exspirasse putabant,
Vinciri faciunt. Proh quanta licentia fati,
Quam vaga, quae versat humanos alea casus!
Quem prius aurato curru videre sedentem
Et tremuere sui, iam non suus, ille suorum
Vincitur manibus et in arta sede locatur,
Captivumque trahit currus angustia regem.
Attamen ut regi saltem pro nomine nullus
Non habeatur honos, vinciri praecipit aureis
Compedibus dominum truculentior aspide servus.
Regis diripitur ceu belli iure supellex,
Utque avidos pressit inventa pecunia currus,
Per scelus extremum partis iam rebus onusti
Intendere fugam. Quo tenditis agmine facto
Eoum facinus sceleris fraudisque ministri?
Quae vos terra feret? ubi tanti tuta latebit
Impostura mali? quis tuto ducere vitam
Sub servo poterit domini sitiente cruorem?
  Interea summis accincto milite rebus
Vestigans rapido Darii vestigia cursu
Terrarum domitor, Ecbatana cingere facta
Obsidione parat, profugumque capessere regem,
Et delere armis eversam funditus urbem,
Extremamque manum longis imponere bellis.
Cum tamen audisset Darium movisse fugaeque
Intentum celeri liquisse Ecbatana, coeptum
Haud mora flectit iter, et Persidis arva relinquens

Insequitur profugos, animi calcaribus actus.
Et quia tendentem famae vulgaverat aura
In Mediam Darium, dehinc Bactra subire volentem,
In Mediam transire parat: sed certior ipsum
Nuntius avertit, detrusum in vincula regem
Affirmans, seriemque rei pulchro ordine pandens.
Horruit auditis Macedo, ducibusque citatis:
Est brevis iste labor, et praemia magna laboris,
Qui superest, socii. Darium non hinc procul, inquit,
Destituere sui, vinctumque suprema reservant
Ad mala fortunae, finem metamque malorum,
Aut iam succubuit fatis, aut munere vitae
Invitus fruitur. Piger ergo citatius aequo
Castigandus equus, et praecipitandus in hostem
Est gradus, afflicto vitam donemus ut hosti.
Non minus est, postquam coepit miserabilis esse,
Parcere iam fracto, quam frangere posse rebellem.
Applaudunt proceres responso regis, et instant,
Seque sequuturos per summa pericula spondent.
Ergo cito cursu mundi fatale flagellum
Agmen agit Macedo, somnoque medente diurnum
Non relevat fessis requies nocturna laborem.
Talis in adversos Iovis irruit ira Gigantes,
Fulmine quem dextram fingunt armasse poetae,
Cum iam centimanus coelo nodosa Typhoeus

Brachia porrigeret, Martem flammare videres,
Pallada vipereos clipeo praetendere vultus,
Telaque fatali spargentem Delion arcu.
Ventum erat in vicum stellis nascentibus, in quo
Vinxerat Arsamiden furiato pectore Bessus.
Occurrere duo, qui, prodigiale perosi
Flagitium Bessi, parricidarum comitatu
Tutius esse putant Macetum se iungere castris.
His ducibus Macedo brevius iam deside Phoebo
Est aggressus iter: incedens ergo quadrato
Agmine, sic cursum moderatur, ut ultima primis
Coniungi possit acies. Iam Delius aequis
Distichis ab utraque domo distabat, et ecce
Vivere adhuc Darium Brocubelus transfuga regi
Et tantum stadiis affirmat abesse ducentis.
Sed caveatur, ait, ne sic exercitus iste
Aut incompositus eat, aut incurrat inermis
Armatas acies: parricidas acrius armat
In caedem facinus, ubi desperatio nullum
Iam veniae superesse locum sub pectore clamat.
His super accensi proceres, maiorque sequendi
Crevit Alexandro servilia castra cupido.
Ergo fatigati laxis fodiuntur habenis,
Et gravius solito stimulos audire iubentur
Quadrupedes, sumptisque volant per inania pennis.
Iam sonus audiri strepitusque fragorque rotarum
Coeperat a Graiis, et pars adversa videri

Posset ab adversis, nisi pulveris horrida nubes
Intuitum eriperet. Paulo subsistere Graecos
Iussit Alexander, donec cessante procella
Pulveris hostiles possent cognoscere turmas.
Bessus ut obliquum sedato pulvere lumen
Flexit et aerii de vertice montis anhelos
Vidit adesse viros, armorum luce quirites
Fulgere et peditum ferro livere catervas,
Horruit adspectu, et gelido labefacta pavore
Pectora monstriferae tremuerunt conscia culpae.
E contra Macetum viso gens aspera Besso
Accelerat gressum, fusoque per ardua cursu
Aestuat imparibus concurrere viribus hosti.
Nam si tantum animi tantumque vigoris haberet
Ad bellum Bessus et Martis munera, quantum
Ad facinus, tantumque valeret in agmine, quantum
In gestu sceleris et proditione valebat:
Pellaei poterat Macetumque retundere vires,
Ulciscique Asiam. Nam Bessi castra sequentes
Barbarici tantum praestabant robore, quantum
Et numero Graiis, somnoque cibisque refecti
Magna fatigatis pugnae documenta daturi,
Viribus alternam multum conferre quietem.
Sed Macetum terror et formidabile terris
Nomen Alexandri, momentum non leve bellis,
Avertit pavidos, et desperare coegit
Vinci posse viros: fugit indignantibus armis

Seditiosa cohors, versisque in pectora dorsis
Degeneres rapuere fugam. Tunc vero nefandi
Participes operis, accincti pectore toto
Ad scelus extremum, Darium descendere curru,
Utque alacer conscendat equum, vitamque laboret
Conservare fuga, monitis hortantur et instant.
Ille venenosos monitus et dicta repellit,
Ultoresque deos testatur adesse, fidemque
Acris Alexandri lacrimis implorat obortis,
Seque negat scelerum comitari velle clientes.
Nullus, ait, mortis metus aut violentia fati
Compellet Darium scelerum se iungere castris.
Non habet ulterius, quod nostris cladibus addat
Fortunae gladius: mors, quam parricida minatur,
Antidotum moeroris erit, mortisque venenum
Pro medicamentis curaque laboris habebo.
His super accensi parricidae corde sub alto
Concipiunt bilem, dominumque patremque cruentis
Confodiunt iaculis, et in ipsum grandinis instar
Spicula coniiciunt: quem tandem vulnere multo
Pectora confossum sparsumque cruore relinquunt,
Et fugitiva sequi ne longius agmina possint
Curribus adsuetos iuga regia ferre iugales
Afficiunt telis gladiisque, duosque clientes,
Quos habuit comites in vita, mortis eidem

Esse iubent socios, et eodem funere mergunt.
Quo facto, ut tanti lateant vestigia monstri,
Divisere fugam: festinat Bactra subire
Bessus, Nabarzanes Hyrcanos visere saltus.
Dispersi fugiunt alii, quos vel metus urget,
Vel spes in dubiis semper comes optima rebus.
Quingenti tantum se collegere quirites,
Qui pro iustitia patriaeque iacentis honore
Elegere mori, Macetumque resistere turmis,
Vel quia sperabant armis extendere vitam,
Vel quia turpe fuit regi superesse perempto.
Dum tamen ancipiti sermonum barbara motu
Definit legio, meliusne sit hoste propinquo
Dedere terga fugae, Graiisve opponere pectus,
Ecce triumphantis animi pernicibus alis
Vecta supervenit Macetum manus: omnibus arma,
Omnibus et vires, et Martius omnibus ardor.
Iam fragor et belli rursus novus ingruit horror,
Nec timido fuga nec prodest audacia forti.
Caeduntur fortes, timidi capiuntur, et ecce
Res indigna fide, dictu mirabile, plures
Captivi quam qui caperent, numerumque ligantum
Praedonumque gravis excessit copia praedae.
Non magna sine laude tamen cecidere rebelles
Adversae partis clari ter mille quirites:
Nec caedis rancor, nec funeris ira quievit,
Donec Alexandro gladii revocante furorem

Caedibus abstinuit caedi devota iuventus.
Tunc vero intactum pecudum de more superstes
Agmen agebatur, nec erat vestigia toto
Agmine qui Darii Graiis ostendere posset.
Singula scrutantur Persarum plaustra, nec usquam
Dedecus inveniunt fati regale cadaver.
Regis enim trito deserto calle iugales,
Pectora confossi iaculis, in valle remota
Constiterant, mortem Dariique suamque gementes.
Haud procul hinc querulus lascivo murmure rivus
Labitur et vernis solus dominatur in herbis:
Patrem rivus habet fontem, qui rupe profusus
Purus et expressis per saxea viscera guttis
Liquitur et siccas humectat nectare glebas.
Ad quem vir Macedo post Martem fessus anhelo
Ore Polystratus sitis incumbente procella
Ductus, ut arentes refoveret flumine fauces,
Curriculum Darii vitam exhalantis opertum
Pellibus abiectis iumentaque saucia vidit.
Vidit, et accedens confossum vulnere multo
Invenit Darium turbatum lumina, mortis
Inter et extremae positum confinia vitae,
Cumque rogaretur Graeco sermone quis esset,
Gavisus, quantum perpendi ex voce dabatur:
Fortunae praesentis, ait, mortisque propinquae
Hoc unum Dario et solum solamen habetur,

Quod tecum mihi non opus est interprete lingua,
Quod loquor extremum discretis auribus, et quod
Non erit extremas in cassum promere voces.
O quam grata mihi Macetum praesentia regis
Esset, ut audiret me tam pius hostis, et eius
Colloquio fruerer, ut mutua verba serendo
Sedaret veteres belli brevis hora querelas.
Quod quia fata negant, haec, quisquis es, accipe, et ista
Perfer Alexandro: post tot certamina Magno
Debitor intereo, multumque obnoxius illi,
Quod matrem Darii prolemque modestus et irae
Immemor hostilis clementi pectore fovit:
Quod non hostilem, qualem decet esse tyranni,
Sed regalem animum victis vultumque serenum
Exhibuit victor, hostique fidelior hostis
Quam noti civesque mei. Donata per illum
Vita meis: vitam mihi surripuere propinqui,
Regna quibus vitamque dedi: miserabile dictu,
Quorum praesidio tutus vel ab hostibus esse
Debuerat Darius, ab eis occisus, et inter
Hostes incolumis stans, labitur inter amicos.
His precor a iusto reddatur principe talis
Talio pro meritis, qualem parricida meretur,
Quamque repensurus, mihi si fortuna triumphum
Concessisset, eram: neque enim hoc discrimine solum

Alea versatur mea, sed communis eorum
Qui praesunt turbae et populi moderantur habenas.
In me causa agitur. Decernat pondere iusto
Magnus, quae tantum maneat vindicta reatum,
Quae nova flagitii scelus expiet ultio tanti.
Quam si distulerit vel forte remissius aequo
Egerit, illustris minuetur opinio regis
Decolor et famae multum diversa priori.
Adde, quod a simili debet sibi peste cavere
Rex pius, et subiti vitare pericula casus,
Et cum iustitiae status hinc versetur, et illinc
Utilitas, uno tueatur utrumque rigore.
Hoc unum superos votis morientibus oro,
Infernumque chaos, ut euntibus ordine fatis
Totus Alexandro famuletur subditus orbis,
Magnus et in magno dominetur maximus orbe,
Utque mihi iusti concesso iure sepulcri
A rege extremi non invideantur honores.
Sic ait, et dextram tamquam speciale ferendam
Pignus Alexandro Graeco porrexit, eique
Letifer irrepsit per membra rigentia somnus,
Et sacer erumpens luteo de carcere tandem
Spiritus, hospitium miserabile carnis abhorrens,
Prodiit et tenues evasit liber in auras.
Felices animae, dum vitalis calor artus
Erigit infusos, si praegustare daretur

Quae maneant manes decurso tempore iustos
Praemia, quae requies, et quam contraria iustis
Impius exspectet: non nos funestus habendi
Irretiret amor, nec carnis amica libido
Viscera torreret: sed nec praedivite mensa
Patrum sorberet obscoenus iugera venter:
Sed neque ferrato detentus carcere Bacchus
Frenderet horrendum fracturus dolia, nec se
Inclusum gemeret sine respiramine Liber.
Non adeo ambirent cathedrae venalis honorem
Simonis heredes: non incentiva malorum
Pollueret sacras funesta pecunia sedes:
Non adspiraret, licet indole clarus, aviti
Sanguinis impubes ad pontificale cacumen,
Donec eum mores, studiorum fructus et aetas
Eligerent, merito non suffragante parentum:
Non geminos patres ducti livore crearent
Praeficerentque orbi sortiti a cardine nomen:
Non lucri regnaret odor, pervertere normam
Iudicii nollet corruptus munere iudex.
Non caderent hodie nullo discrimine sacri
Pontifices, quales nuper cecidisse queruntur
Vicinae modico distantes aequore terrae:
Flandria Robertum, caesum dolet Anglia Thomam.
Sed quia labilium seducta cupidine rerum,
Dum sequitur profugi bona momentanea mundi,
Allicit illecebris animam caro, non sinit esse

Principii memorem, vel cuius imaginis instar
Facta sit aut quorsum resoluta carne reverti
Debeat: inde boni subit ignorantia veri:
Inde est, quod spreta cupimus rationis habena
Quod natura negat, facinusque paratus ad omne
Non reveretur homo quod fas et iura verentur.
Inde est, quod regni flammatus amore satelles,
Non reverens homines, non curans numina, Bessus
Et patris et domini fatalia fila resolvit.
Te tamen, o Dari, si quae modo scribimus olim
Sunt habitura fidem, Pompeio Francia iuste
Laudibus aequabit: vivet cum vate superstes
Gloria defuncti nullum moritura per aevum.
  Magnus ut accepit Darium exspirasse, citatum
Turbidus accelerat gressum, inventumque cadaver
Perfudit lacrimis et compluit ubere fletu.
Sedit complosis manibus, positoque rigore
Principis, effusum doluit gemuitque iacentem,
Quem stantem ut caderet toties incusserat ante.
Ergo ubi purpureo lacrimam siccavit amictu,
Purgavitque genas: miseris mortalibus, inquit,
Hoc solum relevamen inest, quod gloria mortem
Nescit, et occasum non sentit fama superstes.
Si vitae meritis respondet gloria famae,
Nulla tuos actus poterit delere vetustas,
Nec te posteritas, rex Persidis, inclite Dari,
Oblinet, aut veterum corrodet serra dierum.

Claresces titulis, totoque legeris in orbe,
Ausus Alexandro Macetumque resistere fatis.
Si mihi te vivum servassent omine fausto
Fata, iugo Macetum levius nihil esse probares:
Uno rege minor tantum, Magnoque secundus,
Iura dares aliis in regni parte receptus.
Sed quia serviles non permisere catervae,
Quae patris emeritam ferro rupere senectam,
Ut clemens victo laudarer victor in hoste,
Quod solum licet ultorem, defuncte, relinques
Hostibus infandis, habuisti quem prius hostem.
Sic mihi contingat, bellis oriente subacto,
Hesperios penetrare sinus classemque minantem
Occiduis inferre fretis, cursuque reflexo
Gallica Graecorum ditioni subdere colla.
Sic mihi dent superi, traiectis Alpibus, una
Cum populis Ligurum Romanas frangere vires.
Dixit, et exsequiis solito de more solutis,
Regifico sepelit corpus regale paratu,
Membraque condiri iubet et condita recondi
Maiorum tumulis, ubi postquam condita celsa
Pyramis erigitur, niveo quae marmore structa
Ingenio docti superaedificatur Apellis.
Coniunctos lapides infusum fusile rimis
Alterno interius connectit amore metallum:
Exterius, quacumque patet iunctura, figuris
Insculptum variis rutilans intermicat aurum.

Quatuor ex aequo distantibus arte columnis
Sustentatur onus, quarum iacet aerea basis:
Argento stilus erigitur, capitella recocto
Imperitant auro fornacibus eruta binis.
Has super exstructa est, tantae fuit artis Apelles,
Lucidior vitro, pacato purior amne,
Crystallo similis coelique volubilis instar,
Concava testudo librati ponderis, in qua
Forma tripertiti pulchre describitur orbis.
Hic Asiae sedes late diffunditur, illic
Subsidunt geminae spatio breviore sorores:
Hic certis distincta notis loca, flumina, gentes,
Urbes et silvae, regiones, oppida, montes,
Et quaecumque vago concluditur insula ponto,
Indigeat quae terra, quibus quae rebus abundet.
Frugifera est Libye, vicinus Syrtibus Hammon
Mendicat pluvias, Aegyptum Nilus opimat:
Indos ditat ebur, vestitaque litora gemmis.
Africa praetendit magnae Carthaginis arces,
Graecia divinas famae immortalis Athenas:
Pallantea domus Roma crescente superbit,
Gadibus Herculeis Hispania, ture Sabaea,
Francia militibus, celebri Campania Baccho,
Arthuro Britones, solito Normannia fastu:
Anglia blanditur, Ligures amor urit habendi,
Teutonicusque suum retinet de more furorem.
Lubricus extremas tantae testudinis oras

Circuit Oceanus: Asiam tractusque duarum
Opposito medius discriminat obice pontus,
Pontus, distortis in quem vaga flumina ripis
Omnia descendunt, et eo ducente recurvos
Flexa per anfractus magnum labuntur in aequor.
Et quia non latuit sensus Danielis Apellem,
Aurea signavit epigrammate marmora tali:
Hic situs est typicus aries, duo cornua cuius
Fregit Alexander totius malleus orbis.
Praeterea Hebraeos et eorum scripta sequutus,
Praeteriti serie revoluta temporis annos
Humani generis a conditione notavit
Usque triumphantis ad bellica tempora Magni.
In summa annorum bis milia bina leguntur
Bisque quadringenti decies sex bisque quaterni.
  Interea meritos ad donativa quirites
Invitat Macedo, gemitus et vulnera largis
Curat muneribus, et idonea tempora nactus
Sollennes epulas et Bacchica gaudia totis
Instaurat castris. Ergo dum pocula tractat
Deliciisque vacat diffusus in otia miles,
Ecce repentinus, vitium sollenne vacantis
Militiae, dubio rumor ferit agmina motu:
Fertur Alexandrum post prospera bella tumentem,
Hostibus afflictis et adempta Perside, velle
Ad patrios fines et dulcia regna reverti.
Ergo avidi reditus, quamvis auctore careret

Rumor, discurrunt lymphantum more per omnes
Castrorum vicos: aptant tentoria plaustris,
Sarcinulas et vasa legunt castrensia, tamquam
Mane paretur iter: oritur per castra tumultus
Laetitiae, mixtosque ferunt ad sidera plausus.
Rumor ut attonitas invicti principis aures
Impulit, occultus animum perterruit horror,
Contraxitque furor laxas rationis habenas.
Mox ubi mens rediit domito revocata furore,
Praefectos iubet acciri, lacrimisque profusis
Limite de medio terrarum a civibus orbem
Auferri sibi conqueritur: virtutis in ipso
Limine Alexandro mundi totius apertum
Praecludi imperium: nihil in patriam nisi probra,
Fortunam victi, se non victoris ad Argos
Esse relaturum: tantis obsistere coeptis
Invidiam superum, qui fortia pectora semper
Illiciunt patriaeque trahunt natalis amore:
Indecoresque viros sine nomine velle redire
Ad patrios ortus, indulto tempore magna
Laude reversuros. Applaudit curia regi,
Promittitque suas in cuncta pericula vires,
Iussa sequuturos proceres et mobile vulgus,
Si modo blanditiis dubias permulceat aures.
Ergo tribunali posito ducibusque citatis,
In faciem procerum plebisque adstante caterva,
Coepit Alexander: recolentibus, inquit, amici,

Gestarum vobis titulos et nomina rerum,
Non mirum patrias animis occurrere sedes,
In quibus illustres decantet fama labores,
Et celebris vestras attollat gloria pugnas.
Libera iam veteri Persarum patria per vos
Est exempta iugo: Phoenicen, Persida, Medos,
Armenios, Syriam vestri domuere lacerti:
Lydia, Cappadoces, Parthi, Cilicum iuga vestro
Succubuere iugo: terras mihi vestra subegit
Plures asperitas aliis quam regibus urbes.
Lubrica sors dederit: ergo si certa maneret
Terrarum, quas tam celeri virtute subegi,
Perpetuo mecum possessio foedere fixa:
O cives, etiam vobis retinentibus, ultro
Ad patrias urbes dulcemque erumpere terram
Optarem, matrem geminasque videre sorores,
Et parta pariter vobiscum laude potiri.
Sed novus est nec adhuc firma radice tenetur
Imperii status, et nondum subeuntibus aequa
Barbaricis cervice iugum victoria nutat.
Ergo brevi nobis opus adsuetudine, donec
Aspera mollescant accepto tempore corda,
Et peregrina suos deponant pectora mores.
Nam mora maturat fruges et musta statuto
Tempore mitescunt, quamvis expertia sensus.
Quod natura nequit, animos et corda ferarum
Mulcet longa dies: saevum indomitumque leonem

Mitigat humani manus et vox blanda magistri.
Vicistis Persas, sed non domuistis, et ipsi
Armis non morum cohibentur lege, futuri
Quos modo praesentes metuunt absentibus hostes.
Et, licet exstincto Persarum principe, inultus
Hostis adhuc superest: Bessus parricida retento
Nabarzanesque suus coeunt in proelia regno.
Proh pudor! aeternum nati servire clientes
Per scelus extremum parta ditione cruentas
Extendunt ad sceptra manus. Sed sicut in aegris
Omnia corporibus medici nocitura recidunt,
Sic nihil a tergo quod discedentibus obstet
Esse relinquendum, resecandumque arbitror ense,
Quidquid obesse potest regno post terga relicto.
Parva solet magnis causam praestare ruinis,
Cum neglecta fuit, modicae scintilla lucernae.
Tutior ut maneas hostis, nihil est quod in hoste
Despicias tuto: fit, quem neglexeris, ille
Fortior hoc ipso multoque valentior hostis.
Vicimus idcirco Darium, ut Besso parricidae
Cederet imperium? Procul hinc arcete pudorem,
Terrarum domini: brevis est labor et via nobis:
Quatridui superest iter, ut devortia Martis
Quaerere nulla queat Bessus parricida. Tot amnes,
Tot iuga transistis, tot proculcastis hiatus
Horrendosque lacus, tot saxa, tot invia vobis
Pervia fecistis: non nos mare dividit aestu

Fluctivago, sed plana iacent et prona triumpho
Omnia: vicina est et in ipso limine palma.
Vincendi restant pauci: memoranda per aevum
Gloria, cum servos vestro mediante labore
Audierit domino poenas solvisse perempto
Credula posteritas: dignus labor, hercule, nullum,
Quem patris occisi condemnat opinio, vestras
Effugisse manus. Hoc uno, miles, honorem
Perpetuare tuum, Persas Asiaeque favorem
Conciliare potes. — Sic fatur, et ecce paratas
Attollunt cuncti quaecumque in praelia dextras,
Seque sequuturos per summa pericula spondent
Unanimes laetique senes hilarisque iuventus.
Ergo avidus pugnae tentoria vellere Magnus
Imperat et rapido cursu bacchatur in hostem.

ARGUMENTUM LIBRI OCTAVI.

Hyrcanos domat octavus, nec iniqua ferentem
Vota pharetratam praesentat Amazona regi.
Uruntur gazae Macetum, mirabile factu.
Detegitur facinus Dimni, sequiturque nefandus
In castris gemitus, oratio morsque Philotae.
Impius attrahitur, monstrum implacabile, Bessus,
Suspensusque piat manes parricida paternos.
Arma Scythis infert Macedo: legatio postquam
Nil agit et monitus non flectunt principis iram,
Gens invicta prius victori subditur orbis.

ALEXANDREIDOS LIBER OCTAVUS.

Memnonis aeterno deplorans funera luctu
Tertia luciferos terras Aurora per omnes
Spargebat radios, cum fortis et impiger ille
Terrarum domitor, in cuncta pericula praeceps,
Hyrcanos subiit armato milite fines.
Quos ubi perdomuit, vitamque cruentus ab ipso
Nabarzanes molli Bagoa suplicante recepit,
Haud mora, visendi succensa cupidine regis
Gentis Amazoniae venit regina Thalestris,
Castraque virginibus subiit comitata ducentis.
Omnibus haec populis, dorso quos Caucasus illinc
Circuit, hinc rapidi circumdat Phasidis amnis,
Iura dabat mulier: cui primo ut copia facta est
Regis, equo rapide descendit, spicula dextra
Bina ferens, laevo pharetram suspensa lacerto.
Vestis Amazonibus non totum corpus obumbrat:
Pectoris a laeva nudatur, cetera vestis
Occupat et celat celanda, nihil tamen infra
Iuncturam genuum descendit mollis amictus.
Laeva papilla manet et conservatur adultis,
Cuius lacte infans sexus muliebris alatur:

Non intacta manet sed aduritur altera, lentos
Promptius ut tendant arcus et spicula vibrent.
Perlustrans igitur attento lumine regem,
Mirata est famae non respondere Thalestris
Exiguum corpus, taciturnaque versat apud se,
Principis indomiti virtus ubi tanta lateret.
Barbara simplicitas a maiestate venusti
Corporis atque habitu veneratur et aestimat omnes,
Magnorumque operum nullos putat esse capaces
Praeter eos, conferre quibus natura decorum
Dignata est corpus, specieque beare venusta.
Sed modico praestat interdum corpore maior
Magnipotens animus, transgressaque corporis artus
Regnat in obscuris praeclara potentia membris.
Ergo rogata semel, ad quid regina veniret,
Anne aliquid vellet a principe poscere magnum,
Se venisse refert, ut pleno ventre regressa
Communem pariat cum tanto principe prolem,
Dignam se reputans, de qua rex gignere regni
Debeat heredes: fuerit si femina partu
Prodita, maternis potietur filia regnis:
Si mas exstiterit patri reddetur alendus.
Quaerit Alexander, sub eone vacare Thalestris
Militiae velit? Illa suum custode carere
Causatur regnum: tandem pro munere noctem
Ter deciesque tulit, et quod quaerebat adepta

Ad solium regni patriasque revertitur urbes.
Interea Bessus sumpto diademate Bactra
Moverat et veteri mutato nomine Scythis
Accitis toto surgebat in arma paratu.
Aestuat auditis Macedo, sed inertia luxu
Et bello partis tot rebus onusta moveri
Agmina vix poterant: igitur, mirabile factu,
Cuncta cremanda ratus, quaecumque moventibus arma
Esse solent oneri, primum sua, deinde suorum
In medium proferre iubet: spatiosa iacebat
Campi planities, ubi multo sanguine partae
Exponuntur opes, Arabum Serumque labores,
Plaustraque diversis rerum speciebus onusta.
His ubi congestis rapta face Martius heros
Ignem supposuit, et miscuit omnia flammis,
Ardebant dominis urentibus omnia, quae ne
Arderent toties incensis urbibus igni
Restiterant, toties humero subeunte labori
Pertulerant avidas multo discrimine flammas.
Non tamen audebant tanto sibi parta labore
Sanguinis effusi pretium deflere quirites
Seu vulgus, cum regis opes idem ureret ignis.
Hic ubi sedatus dolor est, dixisse feruntur
A curis gravibus et sollicitudine magna
Consilio regis ereptos esse maniplos,
Et quos subdiderat regina pecunia servos

Principis exemplo manumissos esse per ignem.
Iamque legebat iter, iam Bactra subire parabat
Exonerata manus, cum rex invictus et hoste
Tutus ab externo paene interfectus ab ipsis
Consulibus Macetum: tamen intestina suorum
Declinavit adhuc Parcis parcentibus arma
Et civile nefas. Erat inter regis amicos
Praecipuus tota maior legione Philotas,
Parmenione satus, sine quo nil carmine dignum
Gessit Alexander: qui grande nefas Cebalino
Indice perlatum certis rationibus ad se
Suppressit biduo, donec Metrone cruentum
Comperiente scelus proprio cadit ense ligatis
Complicibus Dimnus: vincitur et ipse Philotas.
Creditur hoc uno perimi voluisse tyrannum,
Quod toto bidui spatio suppresserat huius
Indicium sceleris. Inducitur ergo, revinctis
A tergo manibus, faciem velatus, in aulam.
Principis edicto populus convenerat armis
Cinctus et horrendo pallebat regia ferro:
Mussat tota cohors, tantique ignara tumultus,
Cur accita foret, arrectis auribus haeret,
Donec Alexander, sermone silentia rumpens,
Detexit scelus, illatoque cadavere Dimni
Subticuit primo, demum: Paene, inquit, ademptus
Vobis, o cives, fortunae munere vivo.
Regis ad hanc vocem clamoso perstrepit aula

Turbarum fremitu: cunctis poscentibus, huius
Auctores sceleris ut proderet ille: Quid? inquit,
Ille meus, patris ille mei specialis amicus,
Parmenio, tantoque aliis praelatus amore,
Tanti flagitii fuit auctor, et ecce Philotas,
Cum patre concipiens tam detestabile terris
Et coelo facinus, Peucolaum Demetriumque
Et Dimnum, cuius coram miserabile corpus
Adspicitis, socios delegit, et in mea ductor
Fata subornavit. Rursus fera concio vocem
Intonat horrendam. Metron, Cebalinus et index
Nicomachus testes producti criminis ortum
In medium referunt. Subdit mavortius heros:
Quo dominum obsequio, quo dilexisse videtur
Affectu patrem? qui cum hoc scelerum scelus, inquit,
Praesciret, siluit: quod non tamen esse silendum
Caede liquet Dimni: facinus Cebalinus acerbum,
Quod simul accepit, hora non distulit una:
Solus non timuit, solus non credidit istud.
Parmenides sane patria ditione tumescit:
Quem quia praefeci Mediae, maiora superbus
Sperat, et adspirat ad summum culmen honoris.
Forsitan hoc animum dedit in mea fata Philotae,
Quod sine cognatis sum, nec mihi libera proles,
Nec genitor superest. Erras, funeste Philota!

Tot salvis Macetum ducibus, quorum agmina memet
Circumstare vides, Magnum ne dixeris orbum:
Ecce mei fratres, quos intuor, ecce parentes!
Quod celat, quod Dimnus eum non nominat inter
Participes sociosque doli, minus esse nocentem
Non facit: indicium est ducis et terroris in illos
Prodere qui possunt: qui cum de se fateantur,
De duce non audent ducti terrore fateri.
Multaque consuevit de me suspecta Philotas
Et serere et faciles praebere serentibus aures.
Se gaudere mihi, genitum quem Iuppiter a se
Affirmabat, ait: miseris tamen esse dolendum,
Vivendum quibus est tanti sub principe fastus,
Excedente modum et stadium mortalis habenae.
Et scivi et silui: nec enim fieri mihi viles
Et contemptibiles aliis volui, quibus ante
Tot bona contuleram. Sed iam temeraria lingua
Vertitur ad gladios, et quod conceperat ore
Parturit ense manus. Quo me conferre licebit?
Cui caput hoc credam? Praefeci pluribus unum,
Cui vitae et capitis commisi iura: sed unde
Praesidium petii, venit improvisa salutis
Pernicies: melius cecidissem Marte futurus
Hostis, praeda mei potius quam victima civis.
Nunc Macedo servatus ab his, quae sola timebat,
Incidit in lateris socios et in agmina quorum

Nec vitare manus nec debuit arma timere.
Ergo, mei cives, vestra ad munimina civis
Armaque confugio: liceat vos esse salutis
Auctores: salvus vobis nolentibus esse
Nec volo nec valeo: si me salvare velitis,
Vindicis officium praetendite vindice poena.
Haec ubi persuasit ira dictante, relinquit
Concilium, vinctumque iubet proferre Philotam
Dicturum causam, ne iudiciarius ordo
Dicatur vires tanti victoris in aula
Amisisse suas: manibus stetit ille revinctis
Luridus et vili velatus tegmine membra,
Lugubris facie, multum mutatus ab illo,
Qui nuper princeps equitum Magnoque secundus
Nobilior ducibus et magnificentior ibat,
Disponens acies tractansque negotia belli.
Hoc habitu quondam Burchardum Flandria vidit,
Solventem meritas occiso consule poenas,
Quem rota poenalis tanto pro crimine torsit,
Tortaque confregit Ludovico vindice membra.
Nutabat pietate cohors, animosque subibat
Parmenionis amor, tam clari civis amara
Conditio, qui, cum viduatus prole gemella,
Hectore iam pridem magnoque Nicanore nuper,
Iura dabat Medis: absente parente superstes
Tertius et patrium solus solamen iniquo
Iudice barbaricis causam dicebat in oris.

Haerebant animi procerum, poteratque videri
Iustititiae cecidisse rigor, cum praetor Amyntas
Regius, intuitus mentes pietate remissas,
Pluribus obiectis coepit damnare Philotam,
Sopitamque ducum dicendo resuscitat iram,
Sedatumque facit rursus crudescere vulgus.
Tunc vero attonitus labefacta mente Philotas,
Avertensque oculos a circumstante caterva,
Nec caput erexit, nec flexit luminis orbem,
Seu quia conciderat sceleris mens conscia tanti,
Seu quia supplicii nutabat pressa timore.
Nec mora, mentis inops super illum corruit, a quo
Ipse tenebatur: at demum mente recepta,
Abstergens panno faciem vultumque madentem
Fletibus: insonti facile est, inquit, reperire
Verba: tenere modum misero non est leve, cives.
Cumque sit in portu mens hinc mea, criminis expers
Huius et in nullo sibi conscia, turbidus illinc
Me tumido fluctu fortunae verberet Auster,
Inter utrumque situs, utriusque locatus in arto,
Non video, qua lege queam parere vel huius
Temporis articulo vel mundae a crimine menti.
Forti fortunae pereo, si pareo: mentem
Non sinit insontem fortuna potentior esse:
Haec secura manet, in me parat illa securim:

Hinc spes, inde metus: hinc salvus, naufragus illinc.
Praeterea causam ingredior sine iudice, cuius
Intererat iustae meritum cognoscere causae:
Nec video cur absit, ei damnare nocentem
Cum liceat soli solusque absolvere possit.
Absolvi nequeo, nisi causae cognitor ipse
Et iudex sedeat, quia vix continget, ut ipso
Liberer absente, a quo sum praesente ligatus.
Sed quamvis infirma hominis defensio vincti
Sit, qui censorem non instruit, immo videtur
Arguere iniusti, tamen hoc utcumque licebit
Mortis in articulo pro me allegabo, meique
Non ero desertor. Sed quo me crimine damnet
Curia, non video: de conspirantibus unum
Vel de complicibus me nemo fuisse fatetur.
De me Nicomachus nihil expressit: Cebalinus
Plus quam Nicomachus, a quo scelus audiit istud,
Noscere non potuit: me rex tamen arguit huius
Criminis auctorem! Sed qua ratione videtur
Subticuisse caput caedis scelerisque magistrum,
Quemque sequebatur tanto in discrimine Dimnus?
Non verisimile est, alieno parcere quemquam
Qui sibi non parcit: e contra credere dignum est,
Ut se maiori tueatur nomine, Dimnum
Inter participes prius expressisse Philotam.
Scripta ferunt Ithacum, cum furtum Palladis illi

Aiax obiiceret raptamque in nocte Minervam,
Tydide socio factum excusasse decenter
Et velasse suam Diomedis nomine culpam.
Cumque Laertiadae rursus simulasse furorem
Obiiceret bellique metu quaesisse latebras:
Sit mihi, respondit, latebras quaesisse pudori,
Cum ratione pari crimen reputetur, Achillem
Inter femineas timidum latuisse catervas:
Cum tanto commune viro non abnuo crimen.
Sic, ubi tractatur communis causa duorum,
Interdum maior solet excusare minorem.
Dicite consulti iuris legumque periti,
Qua ratione perit, mortem quo iure meretur,
Quem nemo accusat, in quem nec fama laborat,
Nec sua condemnat confessio? Criminis huius
Nuntius in primis nisi me Cebalinus adisset,
Non hodie traherer in causam, nemine nomen
Accusante meum. Sed quod suppresseris ad te
Delatum facinus, quodque his rumoribus aures
Clauseris, obiicitur. Quidni? puerine querelis
Est adhibenda fides? Minus est pretiosus et absque
Pondere sermo gravis, quem non gravis edidit auctor,
Rumoresque facit levitas auctoris inanes.
Si Dimno culpae socius vel conscius essem,
Non sinerem sane vel me vel criminis huius

Participes prodi, biduo cum posset in illo
Res peragi: clam sive palam poteram Cebalinum
Tollere de medio, ne regi nuntius iret
Concepti sceleris. Huius moliminis ad me
Delati indicio, post detectam mihi fraudem,
Qua periturus eram, ferro comitante penates
Secretos adii regisque cubilia solus.
Non video cur distulerim scelus: an sine Dimno
Ausus non fuerim? Princeps erat ille cruenti
Et dux consilii: sub eo latuisse Philotam
Creditur, et Magno regnum affectasse perempto.
Quem tamen e vobis corrupi munere, cives?
Quem colui de tot vobis impensius unum?
Sed scripsisse sibi me rex obiecit, honori
Congaudere suo, genitum quem Iuppiter a se
Voce affirmabat, miseris tamen esse dolendum,
Vivere quos dederat tanti sub principe fastus.
Vera fides et amor, fiducia, consiliique
Libertas veri sed perniciosa quibusdam,
Sanaque qua colui regem correptio, vos me
Decepistis! Et haec fateor scripsisse Philotam:
Haec scripsi regi, sed non de rege: sciebam
Dignius esse, Iovem tacitis agnoscere votis
Et superum stirpem, quam se iactando movere
Contra se invidiam procerumque lacessere bilem.
Quid mihi, rex, toties pro te sudasse sub armis
Profuit, et tecum pro te consumpta iuventus

Continuusque labor Martis? quid in agmine fratres
Amisisse duos? Nec patrem ostendere possum,
Praesentemque malis adhibere, nec audeo nomen
Implorare patris, quia creditur huius et ipse
Criminis esse reus: nec enim satis, esse parentem
Orbatum geminis, si non orbatur et uno
Qui superest, natique rogis imponitur insons.
Ergo, care pater, et propter me morieris
Et mecum, vitaeque mihi tu causa fuisti
Qui tibi mortis ero: rumpo tibi fila, tuumque
Filius exstinguo senium! Cur ergo creabas
Hoc in perniciem corpus tibi? Nonne creatum
Perdere debueras? an ut hos ex stirpe maligna
Perciperes fructus? Miserabiliorne senectus
Sit patris, native magis miseranda iuventus,
Ambigitur: vernis et adhuc venientibus annis
De medio tollor: effeto sanguine patri
Spiritus eripitur, quem si fortuna morari
Vel modicum sineret in obeso corpore, iure
Poscebat natura suo. — Sic fatur, et ecce
Rex in concilium, ferro livente caterva
Stipatus rediit: tunc vero exterritus ille
Supplicii mortisque metu rursusque gelato
Pectore lapsus humi labefacto languit ore.

Coeperat in proceres sententia serpere discors,
Ancipitique ducum nutabant murmure partes.
Censebant alii perimendum more vetusto

Parmenidem saxis, alii extorquere volebant
Supplicio verum: quorum rex dicta sequutus
Aptari tormenta iubet. Tortoribus ergo
Exsertis manibus in conspectuque Philotae
Saevitiae misero genus omne parantibus, ille:
Non opus est, inquit, proceres, graviore flagello:
Confiteor, volui. Sed cum gravioribus illum
Afficerent poenis, cum iam lacer ossibus ictus
Exciperet nudis, nec iam superesset in illo
Vulneribus locus: exposuit tandem capitales
Insidias, seriemque rei facinusque. Sed anceps
Coniectura fuit, an tanta enormia de se
Confessus fuerit, ut se cruciamine longo
Eripiens celeri finiret morte dolores.
O quam difficili nisu sors provehit actus
Lubrica mortales, et quos adscendere fecit
Quam facile evertit! Magno fortuna labore
Fecerat excelsum media de gente Philotam:
Princeps militiae factus ductorque cohortis
Parmenione satus, modico post tempore lapsus,
Scandere dum quaerit, fato damnatus et exsul
Obruitur saxis: certat simul omnis in unum
Volvere saxa manus, cuius manus ante movendi
Castra dabat signum. Quam frivola gloria rerum,
Quam mundi fugitivus honor, quam nomen inane!
Praelatus, qui praeesse cupit, prodesse recusat.
Sex ubi consumpti post tristia fata Philotae

Praeteriere dies, propero rapit agmina cursu
In Bessum Macedo: nec destitit ille laborum
Prodigus et patiens fatalis malleus orbis,
Donec ab eoo monstrum implacabile tractu
Attrahitur vinctus, praesentaturque furenti
Bessus Alexandro, penitus velamine dempto,
Nudus et inserta pedibus colloque catena.
Quem rex intuitus flammato lumine: cuius,
Besse, ferae rabies, vel quae subiecit Erinys
Tam tibi grande nefas, ut promeritum bene regem
Vincire auderes, regnique cupidine vitam
Et patris et domini violento claudere ferro?
Haec ait, et fratrem Darii, quem corporis inter
Custodes pridem terrarum eversor habebat,
Accivit, vinctumque pedes et brachia Bessum
Tradidit. Ille sacram longis cruciatibus illi
Eripiens animam Stygias ad sacra sorores
Convocat et placat fraternos sanguine manes,
Affixumque cruci iubet ire ad Tartara Bessum.
Exitus hic Bessi: qui dum conscendere tentat
Labitur, imperium dum quaerit et imperat, in se
Regreditur, domini ponens insignia servus.
At Macedo dudum sitienti pectore regnum
Affectans Scythiae, pardis velocius agmen
Ad Tanaim transfert, qui vasto gurgite Bactra
A regno Scythiae dirimit, qui terminus idem
Europam mediis Asiamque interfluit undis.

Gens ea Sarmatiae pars est: si prisca meretur
Fama fidem, montes et inhospita lustra ferarum
Pro thalamis domibusque colunt, quaestumque perosi
Contentique cibis, quos dat natura, beatam
Ambitione sacra nolunt corrumpere vitam.
Dumque super Tanaim metatus castra pararet
Navigium Macedo, fluvium quo sole sequenti
Transponendus erat Scythicis bellator in oris,
Ecce peregrino Macetum tentoria cultu
Horrida cornipedum bis deni terga prementes
Intravere viri, regi mandata ferentes.
Quorum qui reliquis fuerat maturior aevo,
Intuitus regem: cupido si corpus haberes
Par animo, dixit, mentique immensa petenti,
Vel si quanta cupis tantum tibi corporis esset,
Non tibi sufficeret capiendo maximus orbis,
Sed tua mundanas mensura excederet oras.
Ortum dextra manus, occasum laeva teneret:
Nec contentus eo, scrutari et quaerere votis
Omnibus arderes, ubi se mirabile lumen
Conderet, et solis auderes scandere currus,
Et vaga depulso moderari lumina Phoebo.
Sic quoque multa cupis quae non capis. Orbe subacto,
Cum genus humanum superaveris, arma cruentus
Arboribus contraque feras et saxa movebis,

Montanasque nives, scopulisque latentia monstra
Non intacta sines, sed et ipsa carentia sensu
Cogentur sentire tuos elementa furores.
An nescis, longo quod provocat aethera ramo
Arboreum robur, firma radice superbum,
Quodque diu crevit, hora exstirparier una?
Stultus, qui fructum cum suspicit arboris, altum
Non vult metiri. Videas, sublime cacumen
Prendere dum tendis, postquam comprenderis illud,
Cum ramis ne forte cadas. Avium fuit esca
Parvarum quandoque leo rex ante ferarum:
Ferrum cuncta domans atque omni durius aere
Consumit rubigo vorax. Sub cardine Phoebi
Tam firmum nihil est, cui non metus esse ruinae
Possit ab invalido. Quis non, dum navigat orbem,
Debeat occursum mortisque timere procellam?
Quid nobis tecum? non infestavimus armis
Attigimusve tuam facturi proelia terram.
Qui sis, unde trahas genus, ad quid missus et unde,
Ignorare Scythis liceat fugientibus arma
Et strepitus hominum nemorumque colentibus antra.
Libera gens Scythiae nil appetit ulterius, quam
Prima parens natura dedit, de munere cuius
Nec cuiquam servire potest nec ut imperet optat.

Esse sui iuris hominem, sua seque tueri,
Contentum esse suis, alienum nolle, beatum
Efficiunt. Igitur si quid quaesiveris ultra,
Excedunt tua vota modum finemque beati.
Ne tamen ignores mores gentesque Scytharum,
Sunt armenta Scythis, vomer, scyphus, hasta, sagitta:
Utimur his rebus et amicos inter et hostes.
Diis vinum in sacris patera libamus: amicis
Parta labore boum largimur farra: sagitta
Eminus obruimus inimicos, cominus hasta.
Quae te terra capit? quid sufficiet tibi? Lydos,
Cappadoces, Syriam domuisti, Persida, Medos,
Bactra subegisti, nunc tendis victor ad Indos.
Proh pudor! ad pecudes nostras extendis avaras
Instabilesque manus: et cum tibi regna ministrent
Omnia divitias, tibi pauper inopsque videris.
Quid tibi divitiis opus est, quae semper avaro
Esuriem pariunt? Quanto tibi plura parasti,
Tanto plura petis, et habendis acrius ardes,
Sicque famem saties, defectum copia nutrit.
Succurritne tibi, quam longo tempore Bactra
Te teneant? populum hunc dum subiicis, ille rebellat:
Nascitur ex bello victoria: rursus ab illa
Surgunt bella tibi. Tanaim transibis ut hostes

Invenias, Scythiamque tibi, quae libera semper,
Subiicias: sed nostra tuis velocior alis
Paupertas: totius opes exercitus orbis
Et praedam vehit iste tuus: nos pauca trahentes,
Unde magis celeres parili levitate fugamus
Et fugimus. Cum vero Scythas procul esse remotos
A te credideris, intra tua castra videbis,
Cumque capi faciles captosve putaveris hostes,
Elapsi fugient rapido pernicius Euro.
Nulla Scythas inopes opulentia, nulla cupido
Allicit: hoc hominum genus oppida spernit et urbes,
Et deserta colit, humani nescia cultus.
Proinde manu pressa digitisque tenere recurvis
Fortunam memor esto tuam, quae lubrica semper
Et levis est, numquamque potest invita teneri.
Consilium ergo salubre sequens quod temporis offert
Gratia praesentis, dum prospera luditur a te
Alea, dum celeris fortunae munera nondum
Accusas, impone modum felicibus armis,
Ne rota forte tuos evertat versa labores.
Nostri fortunam pedibus dixere carentem,
Pennatasque manus et habentem brachia pingunt.
Ergo manus si forte tibi porrexerit, alas
Corripe, ne rapidis, quando volet, avolet alis.
Denique si deus es, mortalibus esse benignus,
Et dare quae tua sunt, non quae sua demere debes.

Si similis nobis homo, te debes reminisci
Semper id esse quod es: stultum est horum meminisse,
Ex quibus ipse tui es oblitus. Habebis amicos,
Bella quibus non intuleris. Firmissimus inter
Aequales interque pares est nodus amoris.
Aequales sunt sive pares qui nec sibi cedunt,
Nec sese excedunt animo, qui nulla cruentis
Viribus inter se fecere pericula Martis.
Esse cave tibi ne credas quos vincis amicos.
Ante feret stellas tellus, septemque triones
Abluet Oceanus, et siccum piscis amabit,
Quam servi ad dominum sit veri nexus amoris.
Inter eos nulla est concordia: nam licet extra
Pax praetendatur, odio confligitur intus:
Pacem vultus habet, agitant praecordia bellum.
  Sic ait: at Macedo nihilominus agmine facto
Arma Scythis inferre parat, multoque labore
Flumine transmisso, collatis viribus, hostem
Deiicit et tandem, sed non sine caede suorum,
Imperio Macetum Scythiam servire coegit.
Qualis in alpinis annoso robore saxis
Astra petens abies multosque inflexa per annos
Afflatus Euri, Zephyrum contempsit et Austrum,
Quam si forte suo Boreae de more fatiget
Spiritus, et toto tundat simul aera nisu:
Nil illi rami veteres, nil horrida musco

Robora proficiunt sua, quo minus obruta vento
Corruat et prono tellurem vertice pulset:
Sic licet Assyrios, Medorum et Persidis arma
Fregissent, tamen ut Boreae glacialibus alis
Ocior incubuit et acerbior ille cruentus
Fatorum gladius, terrarum publica pestis,
Magnus Alexander, confractis viribus illi
Succubuere Scythae superos et fata sequuti.

Hunc ubi vicinas dispersit fama triumphum
Garrula per gentes, extemplo corda pavorem
Hauserunt subitum, totusque perhorruit orbis,
Et matutino quae sunt loca subdita Phoebo,
Quippe Scythas duris infractos antea bellis
Audierant nuper Macetum ditione subactos,
Non animi virtute pares, non viribus aequos
Credebant aliquos mundo superesse potentes,
Cum cecidisse Scythas invictos ante viderent.
Unde iugum Macetum multi subiere volentes,
Nec magis arma ducis homines movere suoque
Subiecere iugo, quam quod clementer agebat
Cum victis: etenim, quos Magnus robore vicit,
Iunxit amore sibi, nec durus eis nec avarus
Exactor captos precibus gratisque remisit,
Absolvitque reos, ut facto ostenderet isto,
Se non ex irae stimulis cum gente feroci,
Sed de virtutum motu certamen inisse.

ARGUMENTUM LIBRI NONI.

In nono Magnus collatis viribus Indos
Turbidus aggreditur, sed fata deosque moratur
Armipotens Porus. Speciali flenda duorum
Mors iuvenum planctu partem turbavit utramque.
Magnus ut hostilem tenuit cum milite ripam,
Concurrere acies: sed fracto denique Poro
Franguntur reliqui cum toto Oriente tyranni.
Saltus Alexandri mirabilis agmina Graium
Seditione movet, mirabiliusque stupendae
Propositum mentis nova mittit in arma cohortes.

ALEXANDREIDOS LIBER NONUS.

Ultima terribiles Macetum sensura tumultus
India restabat multo sudore domanda
Et gravibus bellis: quam dum petit ille deorum
Aemulus in terris, Clitus, Hermolaus et eius
Doctor, Aristoteli praeter quem nemo secundus,
Extremum clausere diem, documenta futuris
Certa relinquentes: etenim testatur eorum
Finis, amicitias regum non esse perennes.
India tota fere nascenti subdita Phoebo
Eoum spectat audaci vertice tractum,
Et qua parte situm Libyes despectat et austrum,
Altius erigitur tellus et in aethera tendit.
Cetera plana iacent, ubi magni nominis a se
Caucasus emittit rapidis occursibus amnes.
Sed reliquis, a quo sortita est India nomen,
Indus frigidior, australi parte iugosis
Montibus invehitur directo gurgite Ganges,
Totius fluviis orientis maior: uterque
Turbidus extensis rubrum mare verberat undis.
Robora multa solo radicitus eruta magna
Absorbet cum parte soli: si fortibus undis

Molle solum reperit stagnat, tellusque fluentum
Insula facta bibit. Intercipit in mare Ganges
Decursurum Acesin: magnis occurrit uterque
Motibus et rapido inter eos colliditur ictu.
Praeterea, volucri famae si creditur, aurum
Illa fluenta vehunt, gemmasque et cetera, quae sunt
Ulterius solito nostris pretiosa diebus.
Gentibus Eois hinc est opulentia: namque
His ubi vulgavit ditatos mercibus Indos
Fama loquax, celeris toto concurrit ab orbe
Natio, ridentes gemmas emptura, rubentis
Purgamenta freti, quae parvi ponderis in se
Sola sibi fecit hominum pretiosa libido.
Ergo ubi Pellaeum prolem Iovis omnia mundi
Regna flagellantem Macetum virtute, suisque
Finibus appulsum stupefactis auribus Indi
Accepere duces, coeunt formidine mersi
Muneribus placare deum, traduntque refertas
Divitiis urbes. Sed in illis maximus oris
Solus Alexandro magno conamine Porus
Obvius ire parat. Veluti cum parte revulsa
Alpini lateris ruit alta per ardua rupes,
Obvia confringens sinuoso turbine saxa:
Si vero Stygios penetrans radice recessus
Instar ei montis occurrit saxea moles:
Fit fragor et magnis confligunt motibus ambae.

Audit Alexander armato milite Porum,
Indorum fines regnique extrema tuentem,
Armorum speciem toto praetendere nisu,
Oblatamque sibi Poro mediante triumphi
Affore materiam gaudens rapit agmina cursu
Praecipiti, rapidumque petit festinus Hydaspen.
Cuius disponens acies in margine ripae
Ulterioris erat collecto robore Porus.
Maior et horridior reliquis elephantibus ipsum
Belua terribilis immensa mole vehebat,
Humanique modum transgressum corporis auro
Arma tegunt regem niveo distincta metallo.
Par animus membris, et quanto corpore cunctos
Excedit, tanto est reliquis prudentior Indis.
Terruerat Graecos non tantum turbidus hostis,
Sed vehemens fluvii rate traiicienda vorago:
Instar erat maris undisoni speciesque profundi
Quatuor in latum stadiis diffusus Hydaspes:
Alveus altus erat, nusquam vada: transitus ergo
Navigio quaerendus erat: sed barbarus hostis
Stabat ab opposito, qui tela simillima nimbo
In medium spargens facta statione cupita
De facili poterat naves avertere ripa.
Fluminis in medio terrae radicitus haerens
Insula multa fuit, quo vecta natantibus ulnis
Arma ferens ibat ab utraque cohorte iuventus,
Expertura suas parvo certamine vires:

Exercebat enim modicae discrimine sortis,
Qui gravis instabat summi praeludia casus.
In castris Macetum, res non indigna relatu,
Corporibus similes animisque fuere Nicanor
Et Symmachus, quos una dies, ut creditur, una
Ediderat terris: par militiae labor ambos
Parque ligabat amor: belli discrimen inibant
In lucro damnoque pares: si saxa rotare
Tormento iussi, si claudere moenibus hostem,
Frangere si muros, iunctis umbonibus ibant:
Si frumentatum missi, si cingere fossis
Obsessos, hostem noctu si fallere, sive
Excubiis operam dare, si explorare latentes
Vallibus insidias: quaecumque pericula bellum
Obiecisset eis, dubiae molimina sortis
Corporis atque animi socia paritate ferebant.
Horum igitur virides animos animante iuventa,
Nescio quid magno conceptum pectore tandem
Effutire parant, primusque: videsne Nicanor,
Acer ait Symmachus, quam fluminis obice parvi
Haereat et nutet invicti gloria regis?
Audendum est aliquid, quod nos, de margine ripae
Hostibus expulsis nostra virtute, coronet
Victrici lauro, vel si quid fata minantur,
Induat aeterna nudatos corpore fama.
Vix ea, cum rapto sermone Nicanor, et ipse

Hoc ego mente diu tacita, Diis testibus, inquit,
Concepi: sed iam, mora nulla, feramur in hostes,
Contenti levibus armis. Nec plura loquuti
Accincti gladiis rapidos mittuntur in amnes.
Lancea pone natat: ducibus committitur istis
Multa manus fluvio. Quos ut vicina recepit
Insula, confusis resonat clamoribus aether,
Nam praedicta frequens loca iam possederat hostis.
Fit gravis occursus Indorum: grandinis instar
Tela volant multasque ferunt per.inania mortes.
At Symmachus, qui forte prior transnaverat, hostes
Educto mucrone petit, sociusque Nicanor
Multo contendit vestire cadavere terram.
Iamque satis factum gladiis, iam tela rubebant
Martia purpureis distincto flumine guttis:
Iam poterant iuvenes merita cum laude reverti,
Sed nullo contenta modo est temeraria virtus.
Dumque triumphantes insultant hostibus, ecce
Occulte subeunt plures morientibus Indi.
Hinc dolor, hinc planctus, Graium Macetumque ruinae.
Sternitur Andromachus, regum generosa propago,
Occumbunt clari titulis ter quinque quirites,
Quos longo gemuit ereptos Graecia luctu.
Soli restabant animo non sanguine fratres
Graiugenae, vitae socii mortisque futurae:

Quos ubi telorum pressit circumfluus imber,
Mentibus attonitis haesere, quid esset agendum.
Nam nec tela viris nec lancea, quippe minutim
Utraque fracta iacent: igitur, quae sola supersunt
Arma, movent gladios raptimque feruntur in hostes.
Sed reprimunt gressus teneris haerentia membris
Spicula, nec Martis opus exercere dabatur
Cominus. Ergo viri, quia iam suprema minari
Fata vident, orant ut praemoriatur uterque,
Occumbatque prior socioque superstite, cuius
Cernere funus erat leto crudelius omni.
Obiiciunt igitur sibi se certantque vicissim
Alterius differre necem. Dum se obiicit alter,
Dum tegit hic illum, dumque istum protegit ille,
Ecce, giganteis abies excussa lacertis
Advolat et mediis conatibus artat utrumque
Affigitque solo. Sic indivisa iuventus
Cuspide nexa iacet: sed nec diuturnus in ipsa
Morte resedit amor: amplexus inter et inter
Oscula decedit, moriensque sua sociique
Morte perit duplici: resoluto corpore tandem
Tendit ad Elysios angusto tramite campos.
Erexit Pori victoria visa suorum
Indomitum pectus, nec desperare coegit
Regum eversorem contemptoremque pericli
Omnis Alexandrum: sed qua sibi transitus arte

Ad Porum pateat tacito sub corde volutat.
Attalus unus erat inter tot milia regi
Persimilis facie, referens et corpore Magnum:
Vestibus ornari rex imperialibus illum
Imperat, ut ripam teneat speciemque videndi
Exhibeat Poro, regem cessare nec esse
Ultra sollicitum, qua transitus arte paretur.
At rex praeter aquam, Macetum statione relicta,
Longius abscessit, paucis, ut falleret hostem,
Contentus sociis. Animosum numina Magni
Propositum iuvere ducis: nam fusa per orbem
Involvit caecis nubes elementa tenebris,
Tantaque subiectas texit caligo cohortes,
Alter ut alterius vix nosceret ora loquentis.
Haec nubes aliis terroris origo fuisset,
Cum foret ignotum classis ducenda per aequor:
Sed cum terreret alios obscurior aer,
Confisus Macedo, sua tamquam occasio noctem
Inducat, primam qua vectabatur in undas
Imperat expelli subducto remige navem.
Nec mora, certatim fluvio commissa quiritum
Turba ducem sequitur, ripaeque appulsa carenti
Hostibus arma capit, armataque fertur in hostem.
Porus adhuc aliam, quam coeperat ante tueri,
Spectabat ripam, qua regis veste coruscans
Attalus adstabat, cum Poro nuntius affert,
Rectorem Macetum et rerum discrimen adesse.

Mox ubi lucidior excussit nubila mundus,
Atque adversa phalanx Phoebo percussa refulsit,
Extemplo visis equitum bis milia bina
Hostibus obiecit Porus centumque cruentis
Plaustra referta viris, qui tela simillima nimbo
Late spargentes gemitus mortemque pluebant.
Sed quia profusi terram violentia nimbi
Mollierat, nec erat equitabilis area campi,
Mole gravi currus molli tellure lutoque
Haerebant, et erat minus utilis usus eorum.
E contra Macedo solita levitate per Indos
Strenuus invehitur: sequitur levis ala ruentem
Atque exserta manus. Oritur confusio vocum
Et lituum clangor: sed ab illa tympana parte
Castigata sonant: fervent hinc inde ruentes
In mortem cunei, mortalia fila sorores
Sufficiunt vix nere duae quae tertia rumpit.
Primus Alexandro laxis occurrere frenis
Ausus, anhelantem stimulis elephanta fatigans,
Oppetit Enachides hasta confossus Hiulcon.
Perque tot obiectos invictus et impiger hostes
Ad Porum molitur iter mavortius heros.
Quem velut exstantem subiectis moenibus arcem
Ut procul adspexit elephantis terga prementem:
Iuveni tandem dignumque stupore meoque
Par animo discrimen, ait: res ecce gerenda
Cum monstris mihi cumque viris illustribus una.

Dixit, et in laevum torquet vestigia cornu,
Qua gravior belli Poro pugnante tumultus
Aera vexabat: sequitur bellator Ariston
Polydamasque sui. Ruit ictus Aristonis ense
Rubricus, et proprio rubricavit sanguine terram.
Polydamanta ratus prolixo evertere conto
Candaces, volucri praeventus arundine Glauci,
Oppetit et terrae moriens inmurmurat udae.
Iamque Argiva phalanx medium perruperat agmen
Indorum, et primis labefactis viribus Indae
Nutabant acies, cum Porus in agmen equestre
Iussit agi magnis elephantes turribus aequos.
Sed tardum hoc animal ac paene immobile gressu,
Nec volucres cursus aequare valebat equorum.
Ergo levis Macetum manus occurrebat, et hoste
Percusso, refugis ictus vitabat habenis.
Sed neque barbaricis Martem exercere sagittis
Fas erat: arcus enim gravis atque ingens, nisi primo
Imprimeretur humo, nisi curvaretur ab imo,
Non poterat flecti. Iamque adspernantibus Indis
Imperium Pori, quod fit titubantibus alis,
Cum ducis imperio metus acrior imperat, illi
Extenuare aciem, turmas hi iungere rursus,
Stare iubent alii, nec erat de milibus unus
In medium qui consuleret. Tamen agmine Porus
Disposito, rursus dispersa recolligit arma,

Terribilesque oculis elephantes obiicit hosti.
Nec minimum Graiis monstra iniecere pavorem:
Non solum barritus equos, sed et horrifer aures
Moverat humanas, tremulusque expaverat aer.
Et iam terrificus turbaverat agmina stridor
Ordinibus laxis, et iam mandare parabant
Terga fugae modo victores, cum Magnus, inertes
Corripiens Macetum cuneos, equites Agrianos
Et Thracas in monstra iubet convertere gressus.
Extemplo redeunt animi, positoque timore
Mortis in adverso crevit certamine virtus.
Exhaurit pharetram manus, et fatalis arundo
Non sine morte volans homines et monstra cruentat.
Dumque avidi quidam nimis incautique sequuntur,
Obtriti pedibus elephantum certa relinquunt
Defuncti documenta suis, ut parcius instent.
Anceps pugna diu Macetum fuit, haud sine multa
Sanguinis impensa, donec vibrare secures
Coepere unanimes, solidosque pedes elephantum
Informesque manus falcato caedere ferro.
Ergo fatigati iaculis tandemque cruentis
Pressi vulneribus uno simul impete vecti
Vectoresque ruunt: tunc vero exercitus amens
Terga metu comitante dedit, Porumque serentem
Missilium nimbos, et ab alto culmine monstri
Spicula fundentem, medio velut aequore solum

Destituere sui: sed cum peteretur ab omni
Parte lacessitus, hinc inde, novemque fatiscens
Vulneribus lacer, inspiciens auriga tyrannum
Languentem membris, stimulis elephanta fatigat,
Inque fugam vertit. Profugo par fulminis instat
Ira dei Macedo: sed dum fugat, imbre cruento
Telorum confossus obit, genibusque caducis
Rege magis posito quam fuso, nobilis ille
Procubuit Bucephal, qui tanto principe solo
Solus erat dignus, cuius de nomine dictam
Tempore post parvo Pellaeus condidit urbem.
Rex igitur dum mutat equum Porumque suosque
Tardius insequitur: sed frater Taxilis, Indis
Qui praeerat, rex ipse quidem sed deditus illi,
Quem dederat mundo regem fortuna, monebat
Sollicite Porum, fortunae ut cederet, utque
Tam celebri, tam propitio se dederet hosti.
At Porus, quamquam marcescens corpore toto
Deficeret sanguis, fato tamen auspice notam
Excitus ad vocem: non tu, proh dedecus, inquit,
Taxilis es frater, qui transfuga meque suumque
Prodidit imperium. Dixit, telumque quod unum
Nondum corruerat manibus, contorsit in hostem.
Quod medio iuvenis exceptum pectore tergum
Rupit et aeterno sopivit lumina somno.
Seque fugae rursus commisit: sed fera multis
Saucia missilibus penitus defecit, eumque

Hostibus obiecit peditem Magnoque sequenti.
Qui ratus exstinctum spoliari nobile corpus
Imperat: at morsu spoliantes coepit amaro
Attentare elephas, rursusque imponere dorso
Seminecem, donec multis turgentia telis
Interius pepulere foras vitalia vitam.
At rex ut Porum, quem iam credebat avernis
Inmixtum populis, erecto lumine vidit,
Attollentem oculos, odium clementia vicit,
Et: quae Pore tuos, inquit, dementia sensus
Ebria pervertit, ut, cum tibi nota mearum
Rerum fama foret, in tanto, perdite, fastu
Auderes mihi collatis occurrere signis?
At Porus: quia quaeris, ait, respondeo tanta
Libertate tibi, quantam mihi, Magne, dedisti
Quaerendo prius. Ante malum certaminis huius
Nemo erat in terris, quem posse resistere, quemve
Censerem mihi Marte parem vel mente, meamque
Vim noram et meritum, nondum tua fata tuasque
Expertus vires: sed quam me fortior esses
Eventus belli docuit: tibi vero secundus
Non minimum felix videor mihi. Ne tamen isto
Attollas animum casu, quia viceris: ipse
Exemplum tibi sum: qui cum fortissimus essem
Fortius inveni. Ne dixeris, esse beatum
Qui quo crescat habet, nisi quo decrescere possit
Non habeat. Satius est non adscendere, quam post

Adscensum regredi: melius non crescere, quam post
Augmentum minui: gravius torquentur avari
Amissi memores, quam delectantur habendo.
Proinde tui cursus frenum moderare: caduca
Sunt bona fortunae stabilisque ignara favoris.

Miratur Macedo fortunae turbine regem
Infractum, victumque animum victoris habentem.
Ergo refrenata mutati pectoris ira,
Contra spem procerum curavit prodigus aegrum,
Curatum fovit, confirmatumque benigne
Inter amicorum coetus numerumque recepit.
Largius exhibuit dilatavitque prioris
Imperii metas, tantoque exceptus honore
Est hostis quantum sibi vix sperasset amicus.

Postquam magnanimus Macetum victricibus armis
Succubuit Porus, succumbere nescius ante,
Elatus Macedo, cui vix cedentibus astris
Prodiga tam celebrem dederat fortuna triumphum,
Quo mediante sibi fines orientis apertos
Censebat, laxis propere festinat habenis
Orbis in extremas convertere proelia gentes,
Oceanique suis populos adiungere castris.
Ocior ergo Notis Indos extremaque mundi
Climata subiiciens populos regesque pererrat,

Nec minus humanis portenti mentibus infert,
Terrorisve minus nocturni fulguris igne,
Quem sequitur fragor et fractae collisio nubis,
Et vaga pallentem motura tonitrua mundum,
Mentem praeteritae memorem terrentia culpae.
Ausa tamen fatis Macetumque resistere famae
Gens Sudracarum validae se moenibus urbis
Inclusit, dubio metuens se credere Marti.
Aptari scalas iubet, et cunctantibus illis
Primus in oppositum galeato vertice murum
Evadit Macedo: sed erat locus artus, ut ipsum
Vix caperet murus. Sic ergo suprema tenebat,
Ut magis haereret quam staret. Cum tamen ipse
Mille citaretur iaculis ex turribus unus,
Nec Macetum quisquam gradibus succedere posset,
Quippe adscendentes removebat ab aggere missus
Missilium turbo, tandem discrimina vimque
Telorum vicit pudor et confusio frontis.
Nam mora subsidii poterat compellere lenti,
Dederet ut sese vel morti forte vel hosti.
Festinant igitur certatim adscendere vitae
Pignore postposito, sed festinando morantur
Auxilium: nam dum certant evadere, scalas
Plus onerant: quibus affractis ruit omnis ab alto
In se lapsa manus, et desperare coegit
Spem Macetum Magnus, quem solum stare videbant,

Tamquam in deserto fuerit desertus ab illis.
Iamque manus, clypeum qua contorquebat ad ictus,
Lassa minabatur defectum, iamque monebant
Clamantes socii celer ut resiliret, et ipsum
Exciperent: cum rex, ausus mirabile dictu
Atque fide maius, saltu se praepete dira
Barbarie plenam praeceps inmisit in urbem,
Indignum reputans divino stemmate princeps,
Tot clarus titulis, si tergum ostenderet hosti.
Quaeritur, an fortis facto an temerarius isto
Rex fuerit: sed si contraria iungere curas,
Et fortis fuit, et facto temerarius isto,
Cumque capi vivus posset perimive, priusquam
Surgeret, excussit fortuna potenter utrumque,
Et miro miranda modo protexit alumnum.
Sic etenim Macedo corpus libraverat, ut se
Exciperet pedibus: stans ergo lacessere pugnam
Coepit, et a tergo ne posset ab hoste necari,
Magnipotens fortuna duci providerat ante.
Stabat enim laurus annoso stipite, tamquam
Nata ducem Macetum vetulis defendere ramis.
Huius ut applicuit trunco insuperabile corpus,
Ultio coelestis clypeum circumtulit, ictus
Telorum excipiens, cumque omnes eminus unum
Impeterent, propius accedere nemo manumve
Conferre audebat: celeberrima fama verendi

Nominis edomitum iam dilatata per orbem
Pro duce pugnabat, et desperatio, magnae
Virtutis stimulus et honestae occasio mortis.
Sed clypeum iam missilium perfoderat imber,
Fractaque plangebat saxorum turbine cassis:
Lubrica succiderant genua, et labefacta laboris
Pondere continui vix sustentare valebant
Egregium corpus: quod cum spoliare pararent
Qui stabant propius, hos sic mucrone recepit
Magnus, ut ante ipsum vita fugiente iacerent
Exanimes gemini: quorum sic terruit omnes
Sudracas obitus, ut nemo lacessere deinceps
Cominus auderet collato robore Magnum.
Ille tamen genibus exceptum corpus ad omnes
Ictus expositum non aegre tigridis instar
Ense tuebatur, donec per inane sagitta
Accelerans latus in dextrum scelus ausa cucurrit.
Cuius ad introitum crudo de vulnere tantum
Sanguinis emicuit, ut rex tremefactus et amens
Non posset telum nutanti evellere dextra.
Exsangues igitur afflicti corporis artus
Applicuit lauro moribundus et arma remisit.
Accurrens alacer iaculum qui miserat Indus
Exanimem credens regem spoliare parabat.
Quem simul ac sensit corpus regale profana
Attrectare manu Macedo: proh dedecus, inquit,
Mene ducem Macetum nosti? Nec plura loquutus,

Languentem revocans animum, nudum latus hostis
Subiecto mucrone fodit, iungitque duobus
Exanimem sociis. Talem decet ire sub umbras,
Inquit Alexander, talis mihi nuntius esto.
Dixit, et ut moriens invictus dimicet, ante
Quam sacer in tenues erumpat spiritus auras,
Se clypeo et lauri ramis attollere tentat.
Sed neque sic proferre potens venerabile corpus,
Poplite succiduo rursus procumbit, et hostem
Provocat, exserto si quis confligere ferro
Audeat et tantae spolium sibi tollere palmae.
  Tandem alia muri vestigia parte sequutus
Peucestes, pulsis propugnatoribus urbis,
Impiger irrumpens aditus et claustra retecto
Ense supervenit. Tremulo quem lumine postquam
Intuitus Macedo, iam non solatia vitae
Sed mortis socium ratus advenisse, tepenti
Excepit clypeo corpus. Subit inde Timaeus,
Deinde Leonnatus et Aristonus: omnibus isti
Indis oppositi regem defendere totis
Viribus ardescunt; sed dum tot milia soli
Reiicerent, cecidit praeclaro Marte Timaeus,
Peucestesque gravi capitis discrimine laesus,
Deinde Leonnatus armis iacuere remissis
Ante pedes regis. Iam spes in Aristono solo
Unica restabat: sed et ipse ruentibus Indis

Saucius haud poterat tantos inhibere furores.
Interea cecidisse ducem intra moenia rumor
Pertulit ad Graecos. Alios tam dira timore
Fregisset, sed eos animavit fama: pericli
Totius immemores murum fregere dolabris,
Molitique aditum, spreto discrimine mortis,
Per murum fecere viam. Perit obvia passim
Turba, cadit sine quo delectu sexus et aetas
Omnis: Alexandro mortis seu vulneris auctor
Creditur, occurrit quicumque: nec improbus iram
Deposuit gladius, donec superesse ruinae
Desiit et dextrae ferienti defuit hostis.
Nec mora, concurrunt avidi curare iacentem
Pellaeum proceres, referuntque in castra Deorum
Invidiam: cuius nudato vulnere magnus
Inter doctores medicae Critobulus artis
Comperit hamata percussum cuspide regem,
Nec posse educi, nisi vulnus docta secando
Augeret manus, et ferrum multumque cruoris
Ne traheret fluxum cuspis retracta trementi
Mente verebatur. Igitur cum fata videret,
Si male curaret regem, sibi triste minari,
Inque suum reditura caput mala, pectore stabat
Attonito. Quem rex trepidum ut percepit, amictu
Siccantem lacrimas et captum mente: Quid, inquit,
Exspectas, cum sit hoc insanabile vulnus,
Me saltem lento moriturum absolvere leto?

Cumque mihi possis celeri succurrere morte,
An metuis, ne sis fati reus huius? At ille,
Sive nihil metuens tandem sibi, sive timorem
Dissimulans, supplex oravit, ut ipse tenendum
Praeberet corpus, teli dum velleret hamos,
Quippe levem motum quantumlibet afforе vitae
Non leve discrimen. Non est, ait ille, decorum
Vinciri regem, Critobule, sive teneri:
Libera sit regis et semper salva potestas.
Sic ait, et quod vix auderes credere, corpus
Praebuit immotum, nec vultus signa doloris
Contraxit rugas: sed abacta cuspide postquam
Largior emicuit patefacto vulnere sanguis,
Suffudit caligo oculos, animumque labantem
Suspendit tantus dolor, ut moribundus ab ipsis
Qui circumstabant vix exciperetur amicis.
Quod simul acceptum est, oritur per castra tumultus
Flebilis, et Macetum ruit in lamenta iuventus,
Confessi, se omnes unius vivere vita,
Nec prius obticuit clamor, quam pollice docto
Restrinxit fluxum medicis Critobulus herbis.
Tunc demum somno licuit succumbere Magnum:
Tunc demum accepta regis per castra salute
Exule maestitia turmas statuere per omnes
Prodiga laetitiae positis sollennia mensis.
Qualis in Aegeo Borea bacchante profundo

Exoritur clamor, cum fracta puppe magister
Volvitur in medios everso vertice fluctus:
Fit fragor et similem timet unusquisque ruinam,
Seque omnes anima periisse fatentur in una:
Si tamen incolumem revocare tenacibus uncis
Et clavum reparare queant, sonat aura tumultu
Laetitiae, et primum vincunt nova gaudia luctum.
Postquam Pellaei curato vulnere pauci
Effluxere dies, cum nondum obducta cicatrix
Posse videretur graviorem gignere morbum,
Impatiens tamen ille morae parat arma repostis
Gentibus Oceani et celeres inferre sarissas,
Perdomitoque sibi nascentis cardine Phoebi,
Quaerere nescitum Nili mortalibus ortum.
Regibus Indorum Poro Abisarique, iuvante
Taxile, navigii mandatur cura parandi.
Rumor hic attonitas implevit militis aures,
Cumque fatigati regisque suaeque saluti
Consulerent proceres, cuncti velut agmine facto
Convenere duces, quorum Craterus ad ipsum
Vota precesque ferens: Tua, regum maxime, virtus,
Inquit, et esuries mentis, cui maximus iste
Non satis est orbis, quem proponunt sibi finem?
Vel quem sunt habitura modum? Tua si tibi vilis
Ut nunc est vel cara minus, pretiosa tuorum
Sit saltem tibi, Magne, salus: gens omnis in istos
Conspiret iugulos, lateat sub classibus aequor,

Cuncta venenatos acuant animalia dentes,
Quaelibet occurrat ignoto belua vultu,
Omnibus obiice nos terrae pelagique periclis:
Dummodo te serves, dum tu tibi parcere cures.
Ad nova tendentes semper discrimina quis nos
Invictos toties poterit praestare? Secundae
Res ita se praebent, ut nulli fas sit in uno
Semper stare gradu. Sed quis spondere Deorum
Audeat hoc Macetum diuturnum te fore sidus?
Quis te praecipitem per mundi lubrica possit
Incolumem servare diu? Cur te manifestis
Casibus obiicis, ut capias ignobile castrum?
Cum labor et merces aequa sibi lance cohaerent,
Et causis paribus respondent praemia damnis,
Dulcior esse solet fructus maiorque secundis
Rebus, et adversis maius solamen haberi.
Esto tibi deinceps et nobis parcior in te.
Obiice nos cuivis portento: ignobile bellum,
Degeneres pugnas, obscura pericula vita:
Gloria quanta libet vili sordescit in hoste.
Indignum satis est, ut consumatur in illis
Gloria vel virtus, ubi multo parta labore
Ostendi nequeant. — Eadem Ptolemaeus et omnis
Concio cum lacrimis confusa voce perorat.
Non fuit Aeacidae pietas ingrata suorum,
Atque ita: Non minimum vobis obnoxius, inquit,
Aut ingratus ero, non solum quod scio nostram

Vos hodie, proceres, vestrae praeferre saluti,
Sed quod ab introitu regni vel origine belli
Erga me nullum pietatis opus vel amoris
Pignus omisistis. Verum non est mihi prorsus
Mens ea quae vobis: neque enim desistere coeptis
Aut bellum finire volo: non me capit aetas,
Sed neque me spatio aetatis vel legibus huius
Metior: excedit aevi mea gloria metas:
Haec sola est, vestrum metiri qua volo regem.
Degeneres animi pectusque ignobile summum
Credunt esse bonum diuturna vivere vita.
Sed mundi rex unus ego, qui mille triumphos,
Non annos vitae numero: si munera recte
Computo fortunae, vel si bene clara retractem
Gesta, diu vixi. Thracas Asiamque subegi:
Proximus est mundi mihi finis, et absque deorum
Ut loquar invidia, nimis est angustus et orbis,
Et terrae tractus domino non sufficit uni.
Quem tamen egressus postquam subiecero mundum,
En alium vobis aperire sequentibus orbem
Iam mihi constitui. Nihil insuperabile forti!
Antipodum penetrare sinus aliamque videre
Naturam accelero. Mihi si tamen arma negatis,
Non possunt mihi deesse manus: ubicumque movebo,
In theatro mundi totius me rear esse,

Ignotosque locos vulgusque ignobile bellis
Nobilitabo meis, et quas natura removit
Gentibus occultas calcabitis hoc duce terras.
His operam dare proposui, nec renuo claram,
Si fortuna ferat, et in his exstinguere vitam.
Dixit, et ad naves socios invitat: at illi
Ducat eos quocumque velit hortantur, et ecce
Nauticus exoritur per fluminis ostia clamor.

ARGUMENTUM LIBRI DECIMI.

Oceanum decimus audaci classe fatigat.
Infernum Natura chaos civesque gehennae
Conquestu monitisque movet. Redit aequore Magnus
Oceani domito, mirandaque pectore versans
Occiduum bellis proponit frangere mundum,
Navigiumque parat. Sed territus orbis in unum
Confluit et misso veneratur munere regem.
Qui, licet invictus ferro, mediante veneno
Vincitur et luteo resolutus carcere tandem
Liber in aethereas vanescit spiritus auras.

ALEXANDREIDOS LIBER DECIMUS.

Sidereos fluctus et amicum navibus amnem
Praebuerat Zephyrus, et iam statione soluta
Longius impulerat acclinis navita classem,
Ignarus quo tendat iter, vel quam procul absit
Hactenus Oceani populis incognitus amnis.
Interea memori recolens Natura dolore
Principis opprobrium mundo commune sibique,
Qui nimis angustum terrarum dixerat orbem,
Arcanasque sui partes aperire parabat
Gentibus armatis, subito turbata verendos
Canitie vultus, Hylen irata novumque
Intermittit opus, et quas formare figuras
Coeperat, et variis animas infundere membris
Turbida deseruit, velataque nubis amictu
Ad Styga tendit iter mundique arcana secundi.
Quo se cumque rapit cedunt elementa, suaeque
Artifici adsurgunt: veneratur pendulus aer
Numinis ingressum: terrae lascivia vernis
Floribus occurrit: solito mare blandius undis
Imperat et tumidi tenuere silentia fluctus.
Omnia Naturam digne venerantur et orant,

Ut sata multiplicet fetusque et semina rerum
Augeat infuso mixtoque humore calori.
Illa suis grates referens servare statutas
Iussit et in nullo naturae excedere metas.
Ad Styga descendo mihi provisura meisque,
Inquit, Alexandri, quem terra fretumque perhorrent,
Eversura caput, nobis commune flagellum.
Dixit, et obscuros aperit telluris hiatus,
Tartareumque subit declivi tramite limen.
Ante fores Erebi Stygiae sub moenibus urbis
Liventes habitant terrarum monstra sorores,
Inter quas antris aliarum mater opacis
Abscondit loculos, et coctum mille caminis
Faucibus infusum siccis ingutturat aurum,
Explerique nequit sitis insatiabilis ardor.
Subsannans alias cunctis supereminet una
Dedignata parem flagrante superbia vultu.
Mersa iacens ardente luto torquetur et ardet
Pube tenus totis exhausta libido medullis.
Nauseat ebrietas, gula deliciosa ligurit
Et mendica suos consumit morsibus artus.
Immemor ira sui est, et quo rapit impetus, illuc
Ebria discurrit et se sociasque flagellat.
Proditioque doli comes et detractio macri
Filia livoris, quae cum bene facta negare
Non possit, quocumque modo pervertere tentat,

Et minuit laudes quas non abscondere fas est.
Has colit hypocrisis marcenti livida vultu
Sedes, et summus hodie processus in aula
Pestis adulandi, bibulis studiosa potentum
Auribus instillans animae letale venenum.
Huic aulae vitio tanta est concessa potestas,
Ut rerum dominis humanas subtrahat aures.
Has ubi praeteriens obliquo lumine vidit
Rerum prima parens, urbis se moenibus infert,
Qua videt aeternis animas ardere caminis.
Est locus extremum barathri devexus in antrum,
Perpetua fornace calens, ubi crimina punit
Et sontes animas ultricis flamma gehennae.
Et licet unus eas atque idem torreat ignis,
Non tamen infligunt aequas incendia poenas
Omnibus: hi levius torquentur, saevius illi.
Sic se conformat meritis cuiusque gehenna,
Ut qui deliquit levius, levioribus ille
Subiaceat poenis, et qui graviore reatu
Excessit gravius, graviorem sentiat ignem.
Sunt quibus excepta primi levitate parentis
Nulla fuit vitae contagio vel venialis:
His nihil aut modicum poenae vapor igneus infert,
Sicut in aestivo cum tempore noxius agros
Sirius exurit, sub eodem lumine solis
Sanus lascivit, cruciatur et aestuat aeger.
Illic perpetuae miscens incendia mortis

Leviathan, medii stans in fervore barathri,
Ut procul inspexit numen, fornace relicta,
Tendit eo, sed eam ne terreat, ora colubri
Ponit et in primam redit adsumitque figuram,
Quam dederat natura creans, cum sidere solis
Clarior intumuit, tantumque superbia mentem
Extulit, ut summum partiri vellet Olympum.
Quo Dea conspecto: Scelerum pater, inquit, et ultor,
Quem matutini superantem lumine vultum
Luciferi tumor aetherea deiecit ab arce,
Ad te confugio tandem miserabilis, ad te,
Quem, ne nulla tibi perdenti sidera sedes
Esset, in hac saltem terrarum nocte recepi:
Ad te communes hominumque Deumque querelas
Affero. Scis etenim, quantis elementa fatiget
Motibus armipotens Macedo: qui classe subacto
Aequore Pamphylico Darium ter vicit, et omnem
Confringens Asiam Porum servire coegit,
Indomitum bellis: nec eo contentus Eoas
Vestigat latebras, et nunc vesanus in ipsum
Fulminat Oceanum. Cuius si fata secundis
Vela regant ventis, caput indagare remotum
A mundo Nili, et paradisum cingere facta
Obsidione parat, et, ni tibi caveris, istud
Non sinet intactum chaos, antipodumque recessus
Alteriusque volet naturae cernere solem.

Ergo age, communem nobis ulciscere pestem.
Quae tua laus, coluber, vel quae tua gloria, primum
Eiecisse hominem, si tam venerabilis hortus
Cedat Alexandro? Nec plura loquuta recessit.
Ille sequutus eam dictis promittit in omnes
Eventus operam, nec se desistere, donec
Inferni tenebris mergatur publicus hostis.
Nec mora, rugitu tenebrosam concutit urbem
Conciliumque vocat. Iacet inveterata malorum
Planities durata gelu, nive saucia, cuius
Nec sol indomitum nec mitigat aura rigorem.
Hic sontes animae passim per plana iacentes
Mortis inauditae torquentur agone, quibus mors
Est, non posse mori: quia quorum hic mortua vita
In culpa fuerit, ibi vivet semper eorum
Mors in suppliciis: ut qui hic delinquere vivus
Non cessat, finem moriendi nesciat illic.
Attritus glacie nivium de frigore transit
Ad prunas. O supplicium miserabile! semper
Et numquam moritur quem carcer torquet Averni.
Hic ubi collecti satrapae Stygis et tenebrarum
Consedere duces, tria gutture sibila rauco
Edidit antiquus serpens, quibus omne repressit
Murmur, et infernis indicta silentia poenis
Umbrarumque graves iubet obmutescere planctus.

Ergo ubi compressit gemitus, a pectore surgens
In medium mandata Deae depromit et addit:
Nam quis erit modus, o socii? quae meta flagelli
Huius? ait, quo cuncta tremunt, prolixior illi
Si mora pro libito frangendum indulserit orbem?
Ecce, sed id taceo, rupto parat obiice terrae
Tartareum penetrare chaos, belloque subactis
Umbrarum dominis captivos ducere manes.
Est tamen in fatis, quod abominor, adfore tempus,
Quo novus in terris quadam partus novitate
Nescio quis nascetur homo, qui carceris huius
Ferrea subversis confringet claustra columnis,
Vasaque diripiens et fortia fortior arma,
Nostra triumphali populabitur atria ligno.
Proinde duces mortis nascenti occurrite morbo
Et regi Macetum: ne forte sit ille futurus
Inferni domitor, leto praecludite vitam.
  Vix ea ructarat, cum blando subdola vultu
Proditio surgens: Labor iste brevissimus, inquit.
Est mihi mortiferum super omnia toxica virus,
Quod nec testa capit nec fusilis olla metalli,
Nec vitri species, nec vas aliud nisi solum
Ungula cornipedis: dabitur liquor iste Falerno
Mixtus Alexandro: praesto est occasio dandi.
Nam meus Antipater, Macetum praefectus, ab ipsis
Cunarum lacrimis praetendere doctus amorem
Voce, sed occultis odium celare medullis,

Ad regem ire parat Babylona citatus ab ipso,
Ut sub eo senium consumat et aspera rursus
Perferat emeritus castrensis taedia vitae.
Hoc, ego si dea sum qua nulla potentior inter
Noctigenas, si me vestram bene nostis alumnam,
Hoc mediante duci virus letale datura
Evehor ad superos. Sic fatur, et omnis in unum
Conclamat tenebrosa cohors, laudatur ab omni
Provida concilio, quod sic studiosa pararet
Infractum bellis armato frangere potu.
Nec mora, Proditio faciem mutata vetustam
Emergit tenebris, Siculumque per aera pennis
Vecta venenatis thalamum tandem intrat alumni.
Quem satis instructum blando sermone relinquens
Ad chaos aeternum solitasque revertitur umbras.
  Iamque reluctantem Pellaeus classe minaci
Fregerat Oceanum, iamque indignantibus undis
Victor ab Oceano Babylona redire parabat:
Constituebat enim miser ignarusque futuri,
Dispositis rebus Asiae, transferre sarissas
Poenorum in fines, et Numidiae peragratis
Finibus, Hispanas, quibus Herculis esse columnas
Fama loquebatur, ultra descendere metas,
Occiduumque sibi bello submittere solem.
Gentibus his domitis animi sitientis in arce
Concipere audebat, post haec transcendere montes
Velle Pyrenaeos, armisque domare rebelles

Gallorum populos, Rhenumque adiungere victis.
Tunc demum patriam Macetumque revisere fines,
Alpibus abiectis, agitabat et inter eundum
Italiam servire sibi Romamque docere
Graecorum portare iugum. Praetoribus ergo
Praecepit Syriae faciendae quaerere classis
Materiam: dolet aerias procumbere cedros
Libanus et virides adductos fluctibus alnos.
In classem cadit omne nemus, stupet aethera tellus
Arboreis viduata comis umbraque perenni,
Miranturque novum nudata cacumina solem.
Quo tendit tua, Magne, fames? quis finis habendi,
Quaerendi quis erit modus aut quae meta laborum?
Nil agis o demens: licet omnia clauseris uno
Regna sub imperio, totumque subegeris orbem,
Semper egenus eris: animum nullius egentem
Non res efficiunt, sed sufficientia: quamvis
Sit modicum, si sufficiat, nullius egebis.
O facilem falli, qui cum parat arma, paratur
Eius in interitum quod comprimat arma venenum.
Crescit avara sitis iuveni, sed potio tantam
Comprimet una sitim: nam proditor ille scelestis
Instructus monitis, ventis advectus iniquis,
Venerat Antipater Babylonem, ubi cum parricidis

Complicibusque suis facinus tractabat acerbum.
Quis furor, o superi? quid agis fortuna? tuumne
Protectum toties perimi patieris alumnum?
Si fati mutare nequis decreta volentis,
Ut pereat Macedo, saltem secreta revela
Carnificum: potes auctores convertere leti
Et mortis mutare genus: converte venenum
In gladium: satius et honestius occidet armis
Is qui plus deliquit in his. Sed forsitan armis
Non potuere palam superi quem vincere dirum
Clam potuit virus. Fuit ergo dignius illum
Occultum sentire nefas quam cedere ferro.
Ut tamen ante diem extremum quem fata parabant
Omnia rex regum sibi subdita regna videret,
Fecit eum famae sonus et fortuna monarcham.
Tantus enim terror et consternatio gentes
Invasit reliquas, ut post domitos orientis
Totius populos turbata medullitus omnis
Natio contremeret, longeque remota paveret
Insula fluctivago quaecumque includitur aestu.
Oblatis igitur cursum flexura tyranni
Muneribus toto peregrina cucurrit ab orbe
Ad mare descendens plenis legatio velis.
Non dedignantur subdi Carthaginis arces
Imperio Magni, sed et Africa tota remoto

Scribit Alexandro, sese servire paratam.
Scribit idem solo terrore coercita, quamvis
Tuta situ et multis pollens Hispania bellis,
Totaque terrificum misso diademate, quod vix
Credere sustineam, veneratur Gallia regem.
Mitescit Rheni rabies, positoque furore
Teutonicus mixto tendit Babylona Sigambro.
Nec minor Italiae gentes servire coactas
Invasit metus, et licet hinc natura nivosas
Obiiciat cautes, illinc maris obiice tuta
Continui maneat, tamen insuperabile Magno
Nil credens, regis spontanea praevenit iram
Muneribus sedare datis. Trinacria montes
Infernosque lacus proli servire Philippi
Imperat et scribit. Sed quid moror? omnis in unum
Natio concurrit, clarasque Semiramis arces
Aequore vecta petit. Legatos inde videres
Adfluere et naves rerum speciebus onustas,
Quadrupedumque greges, quo pervenisse loquacem
Credere vix posses famae praemobilis auram.
Magnus ut accepit, quod confluxisset in unum
Ipsius opperiens adventum territus orbis,
Ardet adire locum mortis, remisque citata
Classe Semiramiam tendit festinus ad urbem.
Non aliter procul inspecto grege tigris equorum,

Cuius fulmineas urit sitis aspera fauces,
Excutitur stimulante fame, vivumque cruorem
Inmitis bibit et laceros incorporat artus.
Quam si forte sequens occulto tramite pungat
Cuspide venator, plangit fusoque per herbam
Inmoritur sitiens nec adhuc satiata cruore.
Iam sibi fatales Pellaeus, proh pudor! arces
Agmine quadrato stipatus inibat, et ecce
Obvia mirifico splendebat turba paratu.
Occurrunt proceres: quibus ut comitantibus urbem
Arduus intravit, sumpsitque insignia regni:
Legatos iubet admitti, positumque monarcha
Adscendens solium victo sibi victor ab orbe
Munera missa capit: clypeum, quem Gallia gemmis
Miserat intextum, galeam Carthago pyropo
Desuper ardentem, visumque sitire cruorem
Teutonicus gladium, spumantem Hispania labris
Cornipedem vario distinctum membra colore,
Aureaque attritis mandentem frena lupatis:
Tortilis argento digitis intexta Cyclopum
Traditur a Siculo veniens lorica tyranno.
His tamen acceptis, quot mundi regna, tot illi
Tradita designant regum diademata regem,
His variae gentis cultus, his plurima miris
Purpura texta modis, his quidquid ubique repertum est

Quod mentem alliciat, quod delectare tuendo
Mortales oculos queat, additur omne metallum
Et lapidum splendor: his, ut brevius loquar, orbis
Adduntur totius opes. Quibus ille receptis,
Gratia Diis, inquit, quorum mihi parta favore
Regna, triumphatae quas nondum vidimus urbes.
Nec minor a vobis debetur gratia coelo,
Quod sine conflictu bellorum, quod sine vestri
Sanguinis impensa, Macetum certamina nondum
Cominus experti nostrae cessistis habenae.
Cui si se Darius posito diademate supplex
Commisisset, eo regnorum in parte recepto,
Sensisset, nihil esse iugo mansuetius isto.
Porus in exemplo est, qua mansuetudine victis
Praesideam victor, nedum parentibus ultro.
Quosque iugum nostrum vis nulla subire coegit,
Subiectos mihi mortales ita vivere salva
Libertate volo, ut iam non sit servitus, immo
Libertas servire mihi: distinctio nulla
Libertatis erit inter quos nemo rebellis.
Haec ubi legatis breviter, conversus ad illos,
Egregia quorum virtute subegerat orbem:
Vos quoque victores, quorum labor arduus, inquit,
Egit, ut in nostro conspectu terra sileret,
Praemia digna manent. Dignissimus hercule miles
Hic me rege meus, et rex hoc milite dignus,
Miles, quem nec hiems fregit glacialibus oris,

Nec medius Libyae torpentem reddidit aestus.
Indica viderunt Macetum deserta catervae,
His vestris manibus domitis lugentia monstris.
Quid referam Dario triplicem vivente triumphum,
Memnona deiectum, Porique et Taxilis arma?
Quid loquar, informes vobis cessisse Gigantes?
Nunc quia nil mundo peragendum restat in isto,
Ne tamen adsuetus armorum langueat usus,
Eia, quaeramus alio sub sole iacentes
Antipodum populos, ne gloria nostra relinquat
Vel virtus quid inexpertum quo crescere possit,
Vel quo perpetui mereatur carminis odas.
Me duce nulla meis tellus erit invia: vincit
Cuncta labor: nihil est investigabile forti.
Plures esse refert mundos doctrina priorum:
Vae mihi! qui nondum domui de pluribus unum!
Scitis enim socii, quia cum mihi miserit olim
Roma per Aemilium regni diadema, mihique
Scripserit ut regi, opposita modo fronte resumptis
Cornibus excedit corrupto foedere pactum.
Nunc igitur vestris ne pars vacet ulla triumphis,
Neve meis desit titulis perfectio, Romam
Imprimis delere placet. — Dedit haec ubi, solvit
Concilium, proni curru iam deside Phoebi.

Iam maris undisonis rota merserat ignea solem
Fluctibus, et praeceps confuderat omnia tetro

Nox elementa globo: tenuit prodire volentes
In lucem stellas solito lugubrior aer
Nocturnus: lunam noctique praeesse statuta
Sidera caligo nubesque suborta repressit.
Illa nocte oculis Cynosuram nauta requirens,
Nunc Helicen vetitumque mari se mergere plaustrum,
Cum nusquam auderet sine sidere flectere cursus,
In medio iacuit prora fluitante profundo.
Funus Alexandri mortis praesaga futurae
Omnia lugebant: moriturum flebat Olympus,
Quem modo nascentem signis portenderat istis.
De coelo veri lapides cecidere: loquutus
Agnus in Aegypto est: peperit gallina draconem,
Et, nisi digna fide mentitur opinio vulgi,
Tecta patris culmenque super geminae sibi toto,
Quo peperit regina die, velut agmine facto
Conflixere aquilae. Tot praesignatus ab ortu
Prodigiis Macedo, superi, quo crimine vestrum
Demeruit vitae in tanta brevitate favorem?
Sed si mortali contentus honore fuisset,
Si se gessisset humilem inter prospera, si sic
Dulcia fortunae velut eius amara tulisset,
Forsitan et gladium et gladio crudelius omni
Vitasset fato sibi disponente venenum.
Iam piger expleta flectebat nocte Bootes
Emeritos currus, teneraeque infantia lucis

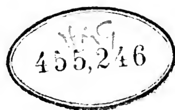
Sopierat tenebras: sed nec tunc lucis in ortu
Roscidus aurorae super herbam decidit humor,
Nec volucres cantu tremula sub fronde canoro
Praevenere diem: venturi praescia luctus
Vocis amoriferae citharam philomela repressit,
Luciferumque ferunt primum cessisse diei
Venturae et reliquis nondum cedentibus astris:
Primus ad occidui versa vice litora ponti
Flexit iter pronus hebetique relanguit ore,
Sed tandem, licet invitus, quia fata morari
Non poterat, Titan Nabathaeis extulit undis
Armatum radiis caput, et nisi provida fati
Obstaret series, toto conamine currus
Velle minabatur flexo temone reverti.
Siste gradum, venerande parens et lucis et ignis,
Siste gradum: nisi luciferum converteris orbem,
Exstinguet Macetum tua Phoebe lucerna lucernam.
Sed iam magnanimi fatalis venerat hora
Rectoris mersura caput, nec fata sinebant
Differri scelus ulterius mundique ruinam.
Eois redolens fulgebat odoribus aula,
Quo populus procerumque sacer convenerat ordo.
Cum quibus ut fando pars est consumpta diei
Plurima, tunc demum, cum donarentur opimis
A duce muneribus legati, vina ministros
Circumferre iubet: et qui securus ab hoste
In bello toties hostilia fuderat arma,

Et pater et dominus cadit et perit inter amicos.
Diriguit totum subita torpedine corpus,
Vixque sui compos, demisso poplite, lecto
Redditur. Extemplo ferali tota tumultu
Regia concutitur, necdum proferre dolorem
In medium audebant, quia fortunae medicinam
Adfore sperabant, quae semper adesse ruenti
Quoslibet in casus consueverat. Ergo ubi venas
Infecit virus, et mortis signa propinquae
Certa dedit pulsus, media sibi iussit in aula
Aptari lectum: quo postquam exercitus amens
Convenit mixtoque ducum manus inclita vulgo,
Undantes lacrimis et arantes unguibus ora
Intuitus: Quis, cum terris excessero, dixit,
Talibus inveniet dignum? Iam sufficit orbem
Terrarum rexisse mihi: satis axe sub isto
Prospera successit parentibus alea bellis.
Iam taedere potest membris mortalibus istam
Circumscribi animam: consumpsi tempus et aevum
Deditus humanis, satis in mortalibus haesi.
Hactenus haec: summum deinceps recturus Olympum
Ad maiora vocor, et me vocat arduus aether,
Ut solium regni et sedem sortitus in astris
Cum Iove disponam rerum secreta brevesque
Eventus hominum, superumque negotia tractem.
Rursus in aethereas arces superumque cohortem

Forsitan Aetnaeos armat praesumptio fratres,
Duraque Typhoeo laxavit membra Pelorus:
Sub Iove decrepito superos et sidera credunt
Posse capi ex facili, rursusque lacessere tentant.
Sed quia Mars sine me belli discrimen abhorret,
Consilio Iovis et superum, licet ipse relucter,
Invitus trahor ad regnum. Sic fatur, at illi
Quaerere cum planctu lacrimisque fluentibus instant,
Quem velit heredem mundique relinquere regem.
Optimus, inquit, et imperio dignissimus esto
Rex vester. Sed vox postquam non adfuit, aurum
Detractum digito Perdiccae tradidit, unde
Praesumpsere duces regem voluisse supremum
In regni sibi Perdiccam succedere summam.
Nec mora, vitalis resolutum frigore corpus
Destituit calor, et luteo de carcere tandem
Spiritus erumpens tenues exivit in auras.
Tunc vero in luctum dolor est conversus amarum,
Tunc vires habuere suas lamenta, nec ultra
Mobilis horrendos suppressit turba tumultus.
Non tantus ciet astra fragor, cum quatuor axem
Stelliferum quatiunt agitando tonitrua fratres.
O felix mortale genus, si semper haberet
Aeternum prae mente bonum, finemque timeret,
Qui tam nobilibus media quam plebe creatis
Improvisus adest. Animae discrimine magno

Dum quaeruntur opes, dum fallax gloria rerum
Mortales oculos vanis circumvolat alis,
Dum petimus profugos qui nunc venduntur honores,
Verrimus aequoreos fluctus, vitamque perosi
Et caput et merces tumidis committimus undis.
Cumque per alpinas hiemes turbamque latronum
Romuleas arces et avarae moenia Romae
Cernere solliciti, si cursu forte beato
Ad natale solum patriumque revertimur orbem,
Ecce repentinae modicaeque occasio febris
Dissolvit toto quaecumque paravimus aevo.
Magnus in exemplo est: cui non suffecerat orbis,
Sufficit exciso defossa marmore terra
Quinque pedum fabricata domus, qua nobile corpus
Exigua requievit humo, donec Ptolemaeus,
Cui legis Aegyptum in partem cessisse, verendi
Depositum fati toti venerabile mundo
Transtulit ad dictam de nomine principis urbem.
Sed iam praecipiti mersurus lumina nocte
Phoebus anhelantes convertit ad aequora currus:
Iam satis est lusum, iam ludum incidere praestat.
Pierides, alios deinceps modulamina vestra
Alliciant animos: alium mihi postulo fontem,
Qui semel exhaustus sitis est medicina secundae.
At tu, cuius opem pleno mihi copia cornu

Fudit, ut hostiles possim contemnere linguas:
Suscipe Gualtheri studiosum, Magne, laborem,
Praesul, et hanc vatis circum tua tempora sacrae
Non dedigneris hederam coniungere mitrae.
Nam licet indignum sit tanto praesule carmen,
Cum tamen exuerit mortales spiritus artus,
Vivemus pariter: vivet cum vate superstes
Gloria Guillermi nullum moritura per aevum.

455,246

Druck von B. G. Teubner in Leipzig.